

FLORVM, ET
CORONARIARVM
ODORATARVM QVE

NON NLLARVM

HERBARVM

HISTORIA,

REMBERTO DODONAEO

Mechliniensis Medico auctore.

ALTERA EDITIO.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
M. D. LXIX.

HYDORVM.
EUCHARISTIA
CORONARIARUM
ODORATARVM
SUMMA PRIVILEGIORVM.

CAUTVM est Regio priuilegio, ne quis alias
præter Christophorum Plantinum, librum
cui titulus est, *Florum & coroniarum odoratarumq[ue]*
nonnullarum herbarum Historia, Remb. Dodonæo Mechli-
nensi Medico auctore, imprimat, vel alibi impressum
vendat hinc ad sexennum, sub pœna confisca-
tions librorum, ut latius patet in litteris datis Bru-
xellæ 2. Decembris M. D. LXVII.

Subsignat.

De Langhe.

Idem cautum est in Consilio Brabantæ, ad toti-
dem annos, & sub pœnis ijsdem, vt in superiori
Priuilegio; quemadmodum latius patet in litteris
datis Bruxellæ 3. Decembris eiusdem anni.

Subsignat.

De Langhe.

EX OFFICINA C. PLANTINI LONDINENSIS
M. D. LXVII.

CLARISSIMO AC
AMPLISSIMO VIRO,
D. IOACHIMO HOPPERO, AV-
ratæ militiæ Equiti, Domino de Da-
lem, Regis Consiliario, & supplicum li-
bellorum magistro, cognato suo, Rem-
bertus Dodonæus Medicus. s. p. d.

DE FLORIBVS, odora-
tisq; ac coronariis stirpi-
bus, Clarissime Ho-
P E R E , multa nobis di-
cenda occurserent, si per
dicédi locos discurrere,
& encomium ipsorum
scribere cogitaremus: sed id faciendum
nō instituimus, abunde esse rati, vtilitatem
eorum & quantum materiæ Medicæ &
præsertim flores conferat, in hac, ad te, præ-
fatione paucis ostendisse, Nam de inuen-
tione ac origine florum herbarumque: de
amœnitate, quæ hortis, viridarijs, ac om-
nibus

A 2

nibus

nibus ferè locis ex ijs accedit : aut de ea
quæ ex aspectu , odore vel tractatione flo-
rum , voluptas animi aut recreatio conci-
pitur , quid refert verba facere ? De origine
siquidem , ac inuentoribus florum herba-
rumque , multa fabulosa apud Poetas &
alios subinde auctores , tam Græcos , quam
Latinos reperiuntur , quæ longum & per-
quam molestum foret huc referre . Maxi-
mum verò ornatum , maximumque deco-
rem , summamque gratiam , hortos hinc ac-
cipere , notissimum est . Neque etenim ex
vllis quantumuis artificiis contextis , aut
coloribus ornatis , topiarijs vel perticalibus
scenis , vmbraculis aut alijs hortensibus
operibus , tantum ornatus his accedit ,
quantum ex floribus , herbisque odoratis
coronarijsue ; absque quibus etiam omnia
hortensia opera , ornatu , gratia , & amœ-
nitate destituuntur . Voluptas autem &
animi recreatio ex his ipsis , non nisi hone-
stissima esse potest . Ad id enim quod pul-
chrum honestumque , hominem commo-
nefaciunt . Suggerunt siquidem flores sua
pulchritudine , coloris elegantia , formę pre-
stantia , odoris suauitate ac fragrantia , ge-
nerois , et alij . A

nerosis animis honesti pulchriqué , & omnium virtutum recordationē. Turpe namque , vt quidam sapiens ait, fuerit, pulchra contemplantem , pulchra tractantem, pulchrisqué in locis versantem, non pulchrum aut turpem habere animum . Vtilitas porro quæ à floribus materiæ medicæ , & pharmaceuticæ accedit , non exigua aut sterilis, sed fœcunda , varia , & omnino multiplex est . Prolunt vel solo odore , non parum, deinde & alijs suis facultatibus , flores quamplurimum . Odore siquidem spiritus refouent, reficiuntque , collapsas vires redintegrand; torpem animum non raro excitant; subinde remorantem somnum cleméter conciliant; & inter ea quæ ὀσφρανται siue odorabilia nuncupantur , principem facile locum tenent; facile videlicet parabiles & amica naturæ consuetudine familiares . Alia etenim quæ ab Indis , extremoie Oriente aut Occidente odorata aduehuntur, nō ita familiaria sunt, sumptuosa interim, neque cuiuis statim & promptè parabilia : flores verò horti , & subinde arua sponte etiam suppeditant . Alijs verò suis facultatibus , calfaciendi videlicet, re-

frigerandi, reprimendi, corroborandi, con-
coquendi, digerendi, discutiendi, resolu-
uendi, aperiendi, attenuandi, leniendi, &
si quæ sunt similes; sic conducibles flores
sunt, ut nulla corporis pars male affici pos-
sit, cui non ex floribus remedium adhibe-
ri queat: paucæ item compositiones mi-
xtaque medicamenta, quæ non flores ali-
quos admittant. Capitis doloribus & ple-
risque aliis eiusdem morbis, flores mede-
lam conferunt. Pulmoni, lateriue dolenti-
bus flores præsidios sunt. Ventriculum cor-
roborant: aluum laxiorem reprimunt; ean-
dem adstrictam laxant & aperiunt. Iocino-
ris & Lienis medicamentis flores permis-
centur. Si calculi, colia aut visicæ dolor vr-
get, flores præsto sunt. Vteri dolores le-
niunt: menses fistunt & citant. Antidotis
& aliis compositis medicamentis magna
utilitate admiscentur. Recipiuntur in ca-
taplasmata, malagmata, emplastra, vn-
guenta, fotus, balnea. Rara absque floribus
enemata. Oleorum ex floribus multæ
compositiones. Condiuntur flores. Fiunt
ex floribus tragemata, serapia; elicuntur ex
ipsis liquor. Vino, melli, aceto, flores vires
com-

communicant. Ita nullam alicui stirpi indidisse facultatem natura videtur, quam non & floribus communem fecerit, & subinde etiam cumulatiūs contulerit. Et tantum quidem abest, ut florum materia vel ieiuna sit aut sterilis; vel ad medicinam nihil faciat; yti sycophantæ & calumniatores quidam indocti clamitant, qui non modò florum, verùm omnium herbarum ac simplicium medicamentorum, adde etiam compositorum notitiam, medico non necessariam opinantur: imò veluti superfluam temerario ausu damnant: ad solos Pharmacopeos eam, aut mulieres reijcientes, & pertinere iudicantes. Qua vel sola sententia se indignos titulo ac nomine medici planè ostendunt. Nam ita cohaerens stirpium, herbarum & reliquorum simplicium medicamentorum, & multorum compositorum cognitio, alijs artis partibus est, ut nemo verè Medicinæ cognitionem habere queat, qui notitiæ eorum rudis sit & imperitus: ut & nos alibi, & Galenus quoque ipse manifestis verbis scriptum reliquit. Si etenim omnis artifex artis suæ instrumenta cognita & in nume-

rato habere debet , quomodo ea ignorans medicus , ab artis suæ imperitia excusari poterit? Inter instrumenta siquidem quibus ars medendi in curationibus morborum vtitur , ipsæ sunt stirpes earumque radices, cortices, medullæ , folia , flores, fructus , semina , succi , lacrymæ , & quæ sunt alia . Necessum namque est huiuscmodi medicos sæpenumerò hæsitare , & veluti palabundos diuagari, ac in grauissimos perniciosissimosque errores labi . Veluti non ita pridem in celebri quadam ciuitate medico cuidam , magnifico tamen titulo superbienti accidisse , à fide dignis accepimus . Præscriperat is cuidam Diagridij drachmas duas ; monente autem Pharmacopœo excessum quantitatis esse nimium , & percutiente eo , an pro Diagridio cogitasset Diatragachantes scribere ; responsurus interrogauit an ne idem Diagridium & Diatragachantes esset . Adeò stupidus , omnisq; materiæ medicamentorum , atque etiam artis ipsius magnificus iste λογιάτρος fuit : vt quantum inter Diatragachantes arteriacam compositionem , ac Diagridium medicamentum potentissimum bilem per aluum

uum subducens, discriminis fuerit, planè ignorauerit. Alius nuper aquam elici voluit ex herba quæ Latinis Thyrſus dicitur (ita siquidem scriptum eius habebat) ipſe tamen & multum arrogans, & fastu quodam ſibi plurimum in modum placens; persuafumque habens, ſe omnes quotquot ſunt medicos, iudicio & eruditione ſuperare, quum tamen ferò artem cognoscere cæperit ex paedotribâ medicus factus. Meminiffe hunc oportebat Thyrſum non aliquam herbam eſſe, ſed propriè quidem haſtam aut facem hederis obuinctam; metaphorice verò Thyrſos, cuiuſuis herbæ caulinulos ſuperiores, in quibus flores gi gnuntur, appellari. Fuit & olim medicus quidam, qui vbi apud Galenum in compositione quadam Origani Onitidis nomen reperifſet, ægrotanti mox cuidam compositionem quandam parauit, quæ Onitidem recipiebat. Hic Pharmacopœo ignorantι qualis herba Onitis eſſet; & percunctanti, quum non haberet quod responderet, ſuggerenti an Ononidem putaret; mox annuit, ac pro Origano Onide, Ononidem ſubstitui permisit, herbam

A 5 mul-

multum ab Origano Onitide differen-
tem. Atque in tales errores medicos per-
ducit, & stirpium materiaeque medicæ im-
peritia, tum & neglecta ea artis pars, quæ
sola propriè Medicinæ nomine appellari
meretur: curandorum videlicet morbo-
rum ratio ac methodus. Fieri etenim non
poterit, vt doctus & in operibus artis ver-
fatus exercitatusque Medicus, in huiuscem-
odi errores labatur. Dosim siquidem,
iustumque pondus singulorum exactè te-
nebit: ignota, vana, & quæ in rerum na-
tura non sunt, aut quæ ipsi somnianti vel
deliranti occurserunt, ad usum ducere non
putabit: in veterum compositionibus si
vnum aliquod desideretur, non nomine
ac appellatione simile, sed viribus ac fa-
cilitate respondens substituet, alteriusque
deficientis loco addet. Ex his quantum
stirpium materiaeque medicæ notitia, me-
dico sit necessaria, plenè & abundè con-
stare potest: & quam nihil à nostra profes-
sione aut artis in qua versamur exercita-
tione peregrinum aut alienum sit, hoc
quod tractauimus argumentum: quum
inter stirpes, non postremo flores sint loco;
& hu-

& humanis usibus variis multisque modis utiles. Et de florum quidem utilitate haec satis.

NUNC ad te, clarissime ac amplissime Hoppere, me conuerto, atque hanc nostram de floribus ac odoratis coronariis que nonnullis herbis historiam, tibi offero & dedico: non modò diuturnæ nostræ amicitiae veluti pignus quoddam apud te futuram; aut absentis cognati & amici μνηστυρον; sed præcipue & maximè nonnullæ congratulationis ergo. Posteaquam enim te magnis muneribus ac præmijs D. Philippus Hispanæ &c. Rex Catholicus sibi obstringat ac deuinciat, honoribus nō exiguis augeat, aliquæ proceres & magnates summis fauoribus prosequantur; de his tibi, Historiæ huius nostræ dedicatione, omnino congratulandum, pro ea, quæ inter nos à prima adolescentia coaluit amicitia, putau: ne videlicet amici & cognati officio defuisse videri possem. Solent siquidem amici, prosperis & lœtis amicorum rebus non solum gaudere & exultare, verum & verbis ac factis lœtitiam exprimere & ostendere. Prodit igitur Historia

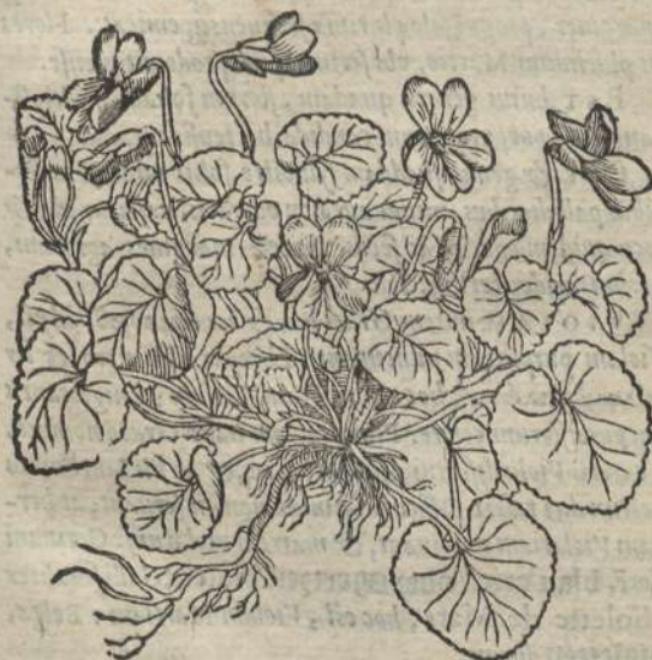
ria hæc nostra , & maximi ac potentissimi
Regis fauorem & munera, deinde & alio-
rum nobilium ac magnorum procerum
amicitiam tibi gratulans, omniaque fau-
sta & felicia deprecans. Reliquum foret
eam commendare, nisi iam dudum grata m
tibi ac iucundam futuram , certus essem.
Proinde & ne verbum ullum quidem ad-
do, optans modò, studiosis omnibus vti-
lem , & æquè ac tibi , acceptam esse posse.
Bene vale , clarissime Hoppere. Nonis Ia-
nuarij, Anno 1568, Mechliniæ.

RE M-

REMBERTI DODONÆI
FLORVM ET CORONARIARVM
ODORATARVM QVE NON NVLLA-
RVM HERBARVM HISTORIA.

DE NIGRA SIVE PVRPVREA
VIOLA. CAP. I.

NIGRA siue purpurea *Viola* mox à radice fo-
lia premitt, multa, lata, venosa, per ambitum
leuiter crenata, hederæ folijs rotundiora, te-
nuiora, nigrioraq; præsertim parte superiore;
inter que medij, tenues excent stylis, & in singulos flores
singuli,

singuli, pulchri, odorati, colore in cæruleo subnigro purpurei, nonnunquam sed raro candidi, ex quinque paruis foliis compositi, quorum infimum maius; ac deinde peniles caliculi, qui per maturitatem in tres partes debiscunt. semen paruum & in rotunditate oblongum est. radicibus tenuibus ac fibrosis firmatur.

VIRET hyeme pariter ac estate, frigoris patientissima. Locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumq; margines, pingui solo plurima frequensq; emicat. Flores ut plurimum Martio, ubi serius Aprili prodeunt mense.

EST huius generis quædam, florum foliata multiplexans, cum purpurea, tum candida, hortensis utraque.

EST & genus quoddam sylvestre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut non odoratis, nascitur id, & locus quidem opacis, ac secus vias & margines agrorum, verum arido steriliq; solo.

VIOLAM autem Græci ior, & ior ιωρφυροῦ, id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus vero & ior μέλαινη μελαινιον, hoc est, nigram Violam; à nigricantis purpurea florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à ceteris Violis discerni, appellariq; ior, & ab his Ianthinam vestim dici refert. Officinae latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem violarum. Germani flore, blau weiel/ oder Mertzen violen; Galli similiter Violette de Mars, hoc est, Violam Martiam; Belge, violetten dicunt.

Ior autem Gracis vocatum in Geoponicis Nicander credit, ut refert Hermolaus, quod Nymphæ quædam Ioniae, florrem eum Ioni primum dedere muneri. Alij ior dictum affirmant, quod cum Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomine accepit. Atq; inde etiam

Latinis

*Latinis Viola, quasi vitula, exrita littera t dici putatur.
Seruius Violam Latinis etiam vaccinium, eadem occasione
dici refert, locum enarrans Vergiliū in Bucolicis:*

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamē Ecloga 10. Vacciniū à Viola differre ostendit.

Et nigra Viola sunt, & Vaccinia nigra.

*Vitrinius etiam Architecture libro septimo, Violam
& Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem,
ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoria prodi-
dit. Tinctores, inquit, cū volent Sile Atticum imitari,
Violam aridam coūcientes in vas cum aqua conseruescere
faciunt ad ignem: deinde cū est temperatum, coūcient
in linteum, & inde manibus exprimētes, recipiunt in mor-
tarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea eretriam in-
fundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem.
Eadem ratione Vaccinum temperantes, & lac miscentes,
purpuram faciunt elegantem. Quæ autem sunt appellata
Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur,*

*A d Violas reuertimur, quarum & flores & folia tem-
periem habent frigidam & humidam. Et flores quidem
omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum
& pulmonis, viles sunt: pectoris, asperæ arteriæ, nec non
faucium asperitates & scabrities leniunt: iocinoris, renum,
& vesica nimios calores restinguunt: ardantium febrium
ardorem mitiunt: bilis acrimoniam obtundunt: siim ar-
cenc & sedant.*

*Q u o d ex violis fit dōpātiv, siue viri Actuarius nomi-
nat dōpātiv, si ex diluto decoquatur in quo pluries recen-
tes ipsæ fuerint maceratae, alium lenit, & bilem per infer-
na educit, trium aut quatuor unciarum pondo sumptum.*

*F i t & ex Violis oleum quod refrigerandi humectādīq;
potentia pollet: temporibus illitum somnum clementer con-
ciliat,*

Silis Attici
color.

ciliat, quem calida aut siccata intemperies remoratur: cum
oui luteo sedis & hemorrhoidum dolores mulcet: additur
quoque utilissime cataplasmatis refrigerantibus, ac dolorem
sopientibus.

S I T autem oleum, in quo Viola macerantur, aut ex im-
maturis Oliuis, Græci ὄμοτριβὲς ή ἀμφάκιον nominant:
aut ex Amygdalis dulcibus, vti Mesues ait: Sint & viola
ipsæ recentes humentesq; oportet. Arida etenim iam deper-
dita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis non-
nihil adeptæ videntur.

R E C E N T I O R E S aridas violas medicamentis qua-
cor robolare creduntur, utiliter admisceri sentiunt.

F O L I A Violarum in olere sumpta, refrigerant, hume-
rant, aluumq; leniunt: foris admota, calidas omnes inflam-
mationes mitigant, cum per se, tum cum polenta imposita.
Imponuntur & astuanti stomacho, & oculis, Galeno teste.
Dioscorides sedi etiam excidenti imponi scribit.

P R O D E S S E autem excidenti sedi possunt, non vti
adstringens aliquod sedem reprimens, sed veluti molliens
& malacticon, qualia se penumero prius admodumenda, quam
reducia, præsertim inflammata, queat.

P L I N I V S violas quoque ait, crapulam & grauedi-
nes capit is, impositis coronis olfactiue discutere; anginas
ex aqua potas: id quod purpureum est ex ijs, comitalibus
mederi, maxime pueris in aqua potum: semen scorpionibus
aduersari.

Plinij locus
suspectus.

I N quibus verbis, quod de purpureo floris additur, ac-
cessorium esse, & ex Historia Asteris Attici translatum,
suspicandum, & non temere, videtur; Dioscorides etenim
florem purpureum non viola, sed Asteris Attici, cum aqua
potum anginis, & comitali in morbo pueris auxiliari,
scribit.

VIOLA

DE TRICOLORE VIOLA. CAP. II.

FOLIA tricolori Viole exigua sunt, ac initio quidem
rotundifuscula, deinde oblongiora, per ambitum modice ser-
rata;

B

rata;

rata: caules infirmi, tenues, angulosi, geniculati, palmi longitudine: flores longiusculis pediculis insident, purpureæ Viola formæ similes, & magnitudine ut plurimum pares, triplici colore splendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoq; vel cœruleo; quorum elegantia ac varietate colorum, maximè placent, cum odorem exiguum aut nullum habent. In summis duobus flosculi foliolis, & subinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extima parte, purpureus relucet *Viola nigra*. Mediis ut plurimum, ac non-nunquam inferiori candidus aut cœruleus insidet. Luteus non raro inferius foliolum vel magnam eius partem, semper autem flosculi medium, intercursantibus vna nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vasculus, ochri magnitudine continetur, quæ decidentibus succedunt floribus, & ultro semine iam maturo dehiscunt. Radicibus nititur fibrosis.

IN aruis pluribus locis exit: nascitur & in hortis, & crebro quidem sua sponte, sylvestri speciosior & eleganter.

VERE vna cum *Viola nigra* aut paulo post emicat, estate dein tota & maxima Autumni parte, ac subinde etiam hyeme floret.

IA C E A à plerisque nominatur: est tamen & alia iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba clavellata. Galli flores penseeas nuncupant qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis innotuere. Germani *Freylscham kraut*/vnd *Dreyfelsicheyt blumen* appellant, Cum φλογί Theophrasti conuenire videtur, quod φλόγιον etiam dicitur, & flos est tantum sylvestris absque odore. Vere vna cum *Viola alba* aut paulo post exiens, plurimumq; durans: cuiusmodi hæc tricolor *Viola* est, quæ vix scripsimus, natura sua sylvestris est atque inodora, & diutinè

DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. 19
diutinè floret. φλόγα autem sine φλόγιον, Gaza Violam
flammeam interpretatur.

QUALITATEM herba habet, frigidam quidem
obscuram, sed humidam manifestiorem, lenti glutinosique
succi, vti Malua, particeps: emollientis ea de causa quoque
facultatis, verum minus quam illa. Prodest, vt recentiores
aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quo-
rum conuulsionibus ac comitialis morbi accessionibus subue-
nire creditur. commendatur item ad pulmonis pectorisq;
inflammationes, & ad scabiem corporisq; pruritum. vlcera
quoque glutinare fertur.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA
ALBA. CAP. III.

LEVCOI I voce plura Violarum genera comprehen-
duntur, quorum in florū quidem colore præcipua, sed ta-
men & nonnulla in foliis differentia. Possunt hæc in duo
genera distingui. Vnum genus cui folia candidiora & mol-
liora, candidum Leucoion, à florū non florū colore quis
nuncupauerit. Alterum vero Leucoion luteum, à florū co-
lore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera rufus duo:
maius videlicet & minus.

MAIORI, caulis est bipedalis aut altior, rotundus, in
alas nonnullas diuisus: folia oblonga, candida, mollia, &
veluti lanuginem habentia, salicis foliis quodammodo simi-
lia, verum molliora. flores odorati, ex quatuor foliolis con-
gesti, secundum caulinulos, superiori parte in tenuibus pe-
diculis excurrent, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex pur-
pureo punicei, aut cineri candidiori proximi, subinde varij.
filiæ inde sequuntur, oblongæ, angustæ, in quibus semē la-
tum, planum et rotundum. radicibus nititur fibrosis, sed validis.

B 2

Floret

20 LEVCOION CANDIDVM MAIVS.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. 21

Floret primo Vere & tota propemodum aestate, altero à satione anno, deinde & aliquot sequentibus, si diligentia & cura adhibitis, hybernis mensibus à frigore arceatur.

M I N V S genus à priori, non forma, sed magnitudine sola differt: caules foliaq; habet similia, sed minora: flores etiam non vnius coloris, sed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: siliquas etiam & semina similia.

Floret istud genus, non quidem Vere, sed Iunio, Iulio, aut Augusto, & eodem quidē quo satum est anno: hyeme perit.

E S T verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, sed rarissimum, quod ex maioris genere est, primoq; Vere flore-re incipit, & maiorem curam hybernis mensibus, ne à frigo-re offendatur, requirit.

S E R V N T V R autem in hortis Leucoia.

E S T tamen & silvestre quoddam Leucojon humilius ac minus, quod in Zelandia maritimis sponte exit; ac in Narbonensi quoq; Gallia, iuxtaq; Monspelium, vti Gesnerus scribit, etiam reperitur.

I A M & Leucoion quoddam etiam est bulbosum, de quo subsequentibus capitibus.

A P P E L L A T V R autem Λευκοίον, Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò Keyri. Nostrī maius genus, Stock Violieren nominant; minus verò, heete Violieren: Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differētiam lutei, quod præstantissimum est, non impropriè dici potest.

F A C V L T A T E autem Leucoia hæc, luteo Leucoio band dissimilia videntur; viribus tamen infirmiora.

DE LEVCOIO LVTEO. CAP. IIII.

L V T E O Leucoio caules sunt ramosi, virentes; folia oblonga angusta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij can-

didi solis minora: flores lutei per quam odorati; siliquae tenues oblongae, in quibus semen latum. Totus frutex lignosus hyemis rigorem facilè sustinet.

FLORET Aprili & Maio, & si hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius.

In peruetustis muris, in ruderibus & aliis saxosis locis libetius nascitur; seritur et in hortis iuxta parietes ac muros.

H V I V S Leucoij quoddam quoq; est genus, flore multiplici, cui siliquae nulla. Seritur hoc surculis, & in hortis colitur.

Λευκόιον & istud Græci nominant, & λευκόιον μηλιτον, Latini Violam albam & Leucoion luteum. Arabibus Keyri est: nostris, steen Violieren. Parietinas aut saxatiles Violas dixeris, & geel Violieren. Germanis geel Violate: Gallis Girofflees iaulnes.

E S T autem Leucoij frutex vniuersus, vt Galenus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui sint sicciores, magis etiā quam virides.

DIOSCORIDES lutea Leucoia præcipui in medicina vsus esse scribit; & huius aridos flores in defensionibus decoctos, ad uteri inflammationes & menstrua ducenda facere: carato exceptos sedis rimas sanare, & cum melle oris aphtas: semen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle subditum, menses, secundas, & fœtus educere: radices cum aceto impositas, liinem reprimere, & podagrasis prodeesse.

HIPPOCRATES lib, de natura muliebri, ad secundas educendas, & sanguinem ex uteris pellendum, Leucoij semen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicē, eodem quoq; modo sumendam tradit,

DE VIOLA MATRONALI. CAP. V.

MATRONALIS Viola folia habet mox à radice longa, lata, subnigra, per ambitum crenata: caules cubiti-

tales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circundatos; flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucoiis similes, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæ purpureæ; semen in siliquis oblongis & rotundis gignitur parvum, figura oblongum, colore in ruffo subnigrum; radices subsunt fibrosæ & validae.

NASCITVR in hortis. Altero à quo sata est anno, Maio & Iunio mensibus potissimum floret; non raro tota aestate floris eius productio.

GALLI Violettes des dames, & Girofflees des dames appellant, hoc est, *Violas matronales*; nostri corrupta voce, *Damas bloenien*. Germani *Winter violen*; id est *Violas hybernæ* sive *hyemales*.

SUNT autem harum Violarum herbae quidem folia, gustu acris & calida, Eructa cuius species videntur, sapore & facultate proxima.

DE VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

FOLIA, *Viola latifolia* promit, virentia, lata, per ambitum crenata; Alliarie vocata herbæ similia, sed maiora: caules rotundos ramosos: flores Leucoij colore purpureos subcæruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ ex tenuissimis membranis, veluti laminis compactæ; intra quas semina plana, lata, obscuri coloris, forma quodammodo διχοτόμου Luna, inter qua media tertia membrana: radices subsunt crassæ, cädide, in diversæ tendentes, Pœoniae fœminæ alterius, radicibus quodammodo similes, sed minores & tenuiores, intus porose.

BELGÆ hanc Violam vñà cum aliis in hortis serunt: flores Aprili prodeunt mense, altero à quo sata est anno.

BVLBONAC aut Bolbonac voce barbara vulgo, nos *Violam latifoliæ*, aut vt plerisque placet, *violam peregrinam*

26 VIOLA LATIFOLIA BULBONAC,

nam nuncupare maluimus. Brabanti Pēninchbloemen à siliquarum forma, denarium quadammodo referente, & Daeschblomen quod circa Pascha solennitatem ferè semper floreat, nominant. Recentiorum plerique Lunariam, alijs Lunariam Gr̄ecam appellant: vel ab ipsius seminis figura, aut siliquarum media membrana argenteo splendore, quo, decadentibus per summam siccitatem cum semine ex viraq; parte membranis, nitet. Veterum autem Thlaspi alterum videtur, quod videlicet à Crateua describitur, à Thlaspi Crateua.

N A M ut Dioscorides ait, Crateus Thlaspi quoddam recenset πλατύφυλλον καὶ μεγαλόφριζον, id est, latifolium & magnis radicibus; qualis omnino Viola hac est, quam latifoliam cognominauimus.

H V I C latis folijs & siliquis planis ac rotundis similis est & alia quedam Viola, qua perenni radice nititur, ac hyeme non marcescit. Sunt huic caules lignosi cubitales: folia multa lata, siliqua plane & late, vtraque paulo minora quam prioris: flores candidi instar Violæ matronalis. Reperitur in hortis; floret estate.

CÆTERVM facultate ac potentia, Latifoliae Violæ semen calidum quidem, & siccum est, gustuque acre, Thlaspios semini sapore et viribus simile: radices acrimoniae quoque nonnullæ sed non multæ participes sunt: eduntur cum acetarijs, vt quarundam aliarum.

DE VIOLA MARIANA, SIVE RAPO SYLVESTRI DIOSCORIDIS.

CAP. VII.

MARIANA Viola folia primum habet oblonga, lata, subnigra, aspera, non nihil hirsuta, vulgaris Buglossi folijs nigriora, minora minusque aspera. Caules deinde secundo anno profert rotundos, rectos, ramosos,

ali-

aliquantulum etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora. flores in summis virgis exerunt oblongi, caui, rotundi, per oras incisuris quinque sed non profundis divisi, & angulis non perinde vti aliorum sylvestrium raporum acutis; coloris vt plurimum in cæruleo purpurei, subinde candentes, in quibus stamina duo aut tria candida; qui & priusquam dehiscunt quinquangulares sunt. Post flores capitulum nascitur, superiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis asperis & hirsutis deorsum dependentibus circum vestitum, in quo semen exiguum, subrussi, & eius cuius Castanea fructus echino exemptus propemodum coloris. Radices subsunt longae, crassae, candidae, non ingratissaporis.

NASCITVR, vt aiunt, in sylvis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus, vt Matthiolus refert, plenisq; Italia & Germania locis: apud Belgas in hortis colitur.

IVNIO, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit; neque enim simul, sed particulatim floret.

VIOLA M Marianam nostri appellant, & vulgo Mariettes. Recentiorum plerique Medion esse volunt.

MEDION autem Dioscorides tradit folia habere Medion. Seridis, (exemplaria quedam Iridis habent) cœulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpurascensem: fructum paruum similem Cnico; radice dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Cū qua descriptione Viola mariana non admodum respondet: tametsi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut semen, Cnici semini haud similes, utpote valde minutum, & subrussi, vti scripsimus, coloris.

QVAS ob causas viola Mariana non Medion, sed potius verum Dioscoridis Rapum sylvestre videtur (*γορύην*
επιπλα)

ἀγρια quæ Gracis dicitur) cum cuius descriptione magis conuenit . Nam fruticosa est stirps & ramosa , cuius lobis siue capitula appendentibus aliquot loculis circumiecta , quibus sublatis interior lobus siue capitulum conspicuum est : quale Rapum sylvestre esse , ex eius apud Dioscoridem descriptione satis constat . Quæ tametsi superfluorum quorundam accessione corrupta , Rapo tamen sylvestri propriissima complectitur .

dioscoridis
locus corrugatus.

γρυπη
ἀγρια.

D E S C R I B I T V R autem Rapum sylvestre à Dioscoride his verbis . ἀγρια γρυγύλι φύεται εν ἀρούραις , θάμνος πτηχυαῖος τὸ ὑψός , πολύκλαστος , ἔξ ακρου λεῖος . φύλλα εχουσι λεῖα , δεκτύλου τὸ πάχος , ἢ καὶ μείζονα . κερπὸν δὲ εν λοβοῖς καλυκώδεσιν . ἀνυγθέντων δὲ τῶν περικαρπίων , ἐσωθεν ἄλλος κεφαλοειδῆς ἐσι λοβός , ἐν ᾧ σπερμάτα μέλανα , θραυσθέντα δὲ λευκὰ ἐνδοθεν . id est , Rapu sylvestre , nascitur in aruis , frutex altitudine cubitalis , summa parte laevis folia habens laetitia , digitii latitudine aut maiora : siu etum in lobis calyculatis , quorum inuolucra cum aperiuntur , aliis capituli modo lobus subest , in quibus semina nigra , contrita vero intus candida .

I N qua descriptione , quæ de lauitate summorum caulinum ac foliorum , & seminis nigredine , ac interiori eius medulla candida traduntur , ad sylvestris Rapi , huius præsertim , descriptionem non faciunt , sed aliò pertinent . Huius siquidem sylvestris Rapi caules aut folia non sunt laetitia , sed aliquantulum hirsuta : semen etiam non nigrum , verum subrufum , & castaneis , ut diximus , colore affine .

V I D E N T V R autem , quæ de lauitate foliorum & summarum partium , Rapunculo conuenire ; aut Campanula , de qua in sequentibus capitibus , quæ forte & Rapi sylvestris species habita est . semè vero , quod hic describitur , satius Rapi est . Ita pluriū stirpiū descriptioēs inter se consueta .

C A T E-

CÆTERVM quod ad facultates attinet, radix Viole Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentia: esui ut aliorum sylvestrium Raporum apta est, & non incommodè acetarijs additur.

DE ALIIS SYLVESTRIBVS
RAPIS. CAP. VIII.

SUNT verò & multa alia Rapi sylvestris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Viole Marianæ haud multum dissimilia.

VNI, quod à *Viola Mariana* alterum, caules sunt cubitales aut altiores, angulosi, asperi, hirsuti, folia aliquantulum aspera, lata, in acutū desinentia, per ambitum crenata; vrtice folijs & forma & colore quodammodo similia: flores secundum caules excent, *Viole Marianæ* floribus minores, per ambitum quinque similiter incisuris, sed profundioribus, diuisi, intus aliquantulum hirsuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cœruleum inclinantes. Nominant hoc genus Germani *Halszkrantz* / *Nostri Halscrnyt* / id est Latinè *Ceruicariam*, & *Ceruicariam maiorem*, Græcè ^{Ceruicaria.} *τερχίαν*, plerique *vuulariam*, *Fuchsius Campanulam*.

TERTIVM genus caules habet breviores: folia minoria, candidiora, minus aspera, oblonga, *Salviæ* folijs similiora: flores Ceruicarie minores, colore proximi *Viola nigra* dilutam purpuram referentes, qui non vti aliorum deorsum nutant, sed sursum eriguntur, plures simul summo caule excentes, radices quoque similes. Hoc genus plerique *Ceruicariam minorem* appellant. Nascentur hæc duo, in Germania ac Belgio plerisque aridioribus locis seclus pratorum margines, et crebro locis senticosis; transferuntur in hortos, florum gratia: florent Iunio, Iulio & Augusto mensibus.

His

HIS autem simile & quartum genus est, caules istud quoque breviores facit: folia lata & Ceruicaria prioris proxima, minus tamen aspera, minusq; per ambitum crenata. flores deorsum pendent, coloris ut plurimum dilute & quasi ex ceruleo rubentis purpuree. proradicibus, multæ, tenues, transuersim & oblique serpentes fibræ sunt, à quibus wulta oblongæ, candidæ radiculae, Rapunculi radicibus similes demittuntur. Ita facilè seipsum propagat & latè serpit hoc genus. Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis maritimis reperitur; floret eodem quo reliqua tempore: Ceruicaria marina nuncupari potest.

QVINTVM genus, quod vulgo Rapunculum nominant, caules profert tenues: folia oblonga, angusta, lenia: flores Ceruicaria minores, ceruleo ut plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, esui aptas. Exit in aruis, multis locis frequens: floret plurima & statim parte: hybernis mensibus radices leguntur, & cum acerarijs inferuntur. Istud genus vulgo, vii diximus, Rapunculum, quasi paruum Rapum appellant: Germani Rapunzelii: Nostræ Raponce: Galli Raponce.

HORVM omnium flores priusquam adaperiuntur, quinquangulares sunt; completi vero rotundi, & inuersi calathi figuram referunt, staminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque incisuras, totidemq; eminentes angulos acutos habent: capitula autem in quibus semen, angularia, superiore parte ampliora, sed nuda, & nullis appendicibus aut loculis sive pericardij circumtecta, uti sunt Viola Marianæ; quæ eam ob causam, nempe quod capitula, sive lobos habeat circumtectos, cum sylvestris Rapi descriptione exactius, quam vllum horum conuenit, quæ tamen omnia Rapa sylvestria sunt.

6. PRÆTER hæc verò & sextum quoddam genus est à superioribus forma aliquantulum differens. huic autem folia primum lata, postea secundum caules angustiora : caules dodrantales, summa parte veluti spicam parvorum florū plenam proferunt, quorum singuli antequām panduntur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt; aperti verò in quatuor angusta foliola sinduntur, colore alias candidi, alias cerulei, alias purpurei: floribus capitula parua succedunt, rapunculi capitulis ferè similia, verùm minora, multa circa caulem simul arcte q̄ composita: radices candidae, ut aliorum raptorum sylvestriū. Gignitur locis syluosis & opacis, pingui lutoq̄ solo. Floret Maio, Iunio & Iulio mensibus. Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipsa florū plena spica; que iam apertis flosculis, mollis & veluti lanuginosa, vulpiumq; caudis propemodum assimilis, eade causa, videatur. Sed Alopecuros alia omnino est herba, in frumentorum & leguminum historia à nobis descripta. Qua de causa ab alijs Rapunculum Alopecuron dicitur, ad differentiam videlicet veri & legitimi Alopecuri.

RADICES porrò omnium horum refrigerantis potentes sunt & nonnihil adstringentis: possunt autem omnes vna cum alijs acetarijs edi. Sunt etiam qui Cervicaria radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.

DE VIOLA CALATHIANA

CAP. IX.

CALATHIANA *Viola* caulis exit dodrantibus, tenuibus: folijs oblongis angustis binis ex aduerso positis: flores & in cauliculorum summo, & è foliorum sinubus producent oblongi, calathoides, sursum biantes, in ceruleo saturato purpurei, staminibus in medio candidis, Rapi sylvestris

stria floribus quodammodo forma similes, quinquangulares
similiter nondū completi, & quinque per circumferentiam
fissuris diuisi, sed minus patētes angustiores & minores: se-
men

men exiguum in paruis oblongis capitulis continetur: radices subsunt tenues oblongae, subinde bifidae, trifidae, aut in plures diuisae, gustu amaricantes. Reperitur aliquando in pratis, frequentius in alijs incultis & iisdem quibus Erica humidoribus locis: & in pratis quidem procerior, auctuosa amplior, in ericastris tenuior prouenit. Augusto et Septembri floret.

A PVD nostros vulgo nomen non habet; sunt tamen qui blaue Lelickenus/ id est, cæruleum Lilium nuncupent: Ananienſia rura vulgo Pettimborsa vocant, Matthiolo teste: Plinio dicta videtur Calathiana Viola, de qua lib. 21. cap. 6. paucis his verbis: In totum sine odore, minutoq[ue] folio Calathiana (videlicet Viola) munus Autumni, cetera Veris. Ruellius tamen Calathianam Violam ex Plinio describens, plura & non ita succisa verba adducit: Calathiana, inquit, munus Autumni, Viola cetera Veris; ea minuto est folio Violæ albae non dissimili, in totū sine odore, calathi similitudine, Autumno tantū proueniens, tanta coloris pulchritudine, ut cæruleum ipsum, quod imitatur, prouocet: in pratis post astatem emicat; Autumnale Violam nominat. Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè Lungen blume dici refert.

QUALITATE autem hæc Viola calida est, Gentianæ, cuius species nonnullis videtur, facultate quodammodo similis, multo tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus.

DE CAMPANVLIS. CAP. X.

CVM sylvestribus Rapis similitudinem quandam habere videntur, quas Campanulas vulgo nominant. Eorum tres nobis obseruare contigit species. Vnam maximam;

C 3

*mam; alteram media magnitudinis: tertiam sylvestrem
minimam.*

1. *M A I O R* siue maxima Campanula folia habet prima terraq; proxima lata & violæ nigrae forma similia, sed tamen paulo maiora; que vero circa caules, quos validos & præaltos promit, oblongiora, utraq; saturi viroris. flores secundum caules gignuntur plurimi Rapunculi floribus maiores ac patentiores, campanulis ac tintinnabulis fere affimiles, cœruleo nitentes colore; staminibus in medio candidis. radix nouellis plantis oblonga & digitalis fere crassitudinis; vetustis vero in multis distributa.
2. *M E D I A* magnitudinis Campanulae folia non modo caulibus agnata, verum & prima angusta sunt & oblonga, saturato quoque & virore splendentia: caules striati bicubitales & altiores; circa quorum partes superiores flores, prioris satis similes; vel colore cœrulei, vel candidi.

3. *T E R T I A* sylvestris minima, maiori similis est, sed tamen omnino minor: prima etenim eius & terræ proxima folia lata sunt & Viola nigrae folijs satis similia, attamen non tam magna: reliqua vero oblonga & angusta; flores similes cœrulei subinde cœdidi, sepe Rapunculi floribus maiores: radices verò tenues & fibrosa.

Très hælasti similem succum præbent, caulinis & folijs vulneratis, flores earum nondum completi quinquangularis quoque sunt, & patentes in quinque similiiter angularis excent, & capitula similiiter quinquangularia, Rapunculi & aliorum sylvestrium Raporum satis similia, sed foraminosa & perforata, in quibus semen perquam exiguum. Putari hinc possent fortassis Raporum sylvestrium esse species; sed quia radix earum edulis non est, aliud videntur referenda.

P R I O-

P R I O R E S duæ in hortis seruntur : tertia paſſim in
Belgio iuxta aruorum & agrorum margines reperitur.

O M N E S Iunio, Iulio & Auguſto florent.

V V L G O Campanulas nuncupat, pleriq^z Beluedere/
Sed Ital^s Beluedere, Græcorum Osyris est, cum qua Cam-
panula ſimilitudinis nihil habent.

E T primam quidem harum ſunt qui Columnarem, &
quidem Plinij iudicent, cūm tamen herbe Columnaris no-
men apud hunc non reperiatur. Alij Anthemum Plinij fa-
ciunt, & huius quidem nomen in multis exemplaribus re-
periatur, ſed deprauatis. Legendum ſiquidem eſt, non
Anthemum ſed Eranthemum lib. xxvi. cap. viii.
Eranthemum autem Anthemidis eſt species, flore roſeo
colore rubens, multūmque ea de cauſa à Campanulis
differens.

Plinij locuſ
reſtitutus.

S E C V N D A M Matthiolus phyteuma eſſe existimat; 2.
at nobis tūm hēc, tūm aliæ Campanulae Iafione ſimiliores vi-
dentur: Phyteuma verò eſſe Antirchini ſylvestris ſpecies, de
qua inferius ſuo loco. Ait etenim Theophrastus lac iōvns fla-
rem vnicō folio conſtarē, ſimilitudinem autem plurium
oſtendere, que tamen non ſeparentur, & ſuperiorem flo-
ris partem angulosam eſſe. Talis certè Campanularum flos
eſt, vti & omnium ſimiliter Raporum ſylvestrium (excep-
to generis ſexti) que tamen ea de cauſa Iafiones eſſe affir-
mari non poſſunt; ſi modò eadem Theophrasti & Plinij eſt
Iafione. Plinius ſiquidem Iafionem lac ait habere co-
pioum, quod ſolæ Campanulae præcipue fundunt.

D V B I T E T fortaffe aliquis, & Campanulam non
eſſe Iafionem existimet, quod Plinius olus eſſe Iafionē ſcribat
ſylvestre, in terra repens, flore candido. Sed ſi olus eſt, omnia
herba edulis, et Campanula olus eſt, cūm et eius folia edi poſſe
non ſit dubium: repunt verò & in terra ſubinde ſecunda-

ac tertia radices, atque ea de causa citissimè una aliqua stirps multiplicatyr & ampla fit: florem etiam non raro candidum esse scripsimus.

Iasione.

THEOPHRASTI autem de Iasione hec sunt verba, lib. 1. vbi de florum agit differentijs: Nonnulli, inquit, vnius folij nascuntur, similitudinem tantum plurium ostendentes, ut flos Iasiones, huius etenim non separatur ullum in flore folium, neque conceptaculo pars inferior eget, superior autem angulosa,

DE Iasione vero Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iasione olus sylvestre habetur, in terra repens, cum late multo, florem fert candidum, Concilium vocant.

3. PRÆTER vero has campanulas, & alia quedam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diniſt, plurima parte humili decumbentes: folia circa caulinulos parua, per ambitum leniter crenata: flores parvuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis similes, flamine in medio candido, qui interdiu patent; circa verò occasum Solis recludentur, & in quinquangularem speciem contrahuntur, quam etiam nondum aperti, vii aliae Campanulae referunt: radices tenuissimæ sunt. In agris frumentarijs, inter segetes exit, fertili & fecundo solo: Iunio & Iulio floret. Anonymos nostris est herba, non esse Onobrychim, quod quādoque suspicati fuimus, satis constat. Campanularū videtur esse species, non tamen Iasiones, cùm lac nullum vulnerata fundat.

FACULTATEM autem Campanulae compertam nullam habent, cùm nullius in medicina sint usus.

DE DIGITALI. CAP. XI.

DIGITALIVM plures sunt species, non modo florum colore, sed & foliorum forma coloreq; dissidentes.

VVLGA-

C 5

V V I G A T I S S I M A purpurei floris est , cui longa
lata per ambitum crenata , dilute virentia folia , Verbasca
quodammodo similia , minora tamen minusq; lanuginosa ;
caulis rectus rotundus , à medio sursum versus compluribus
floribus grauidus , non alternatim , aut orbiculatum , sed ab
uno caulis latere supra inuicem , aut ut Græci aiunt , ἐπὶ ἀλ-
λαγῶν dispositis , deorsum versus dependentibus , forma ob-
longis , intus cauis dactylothes propemodum similibus , co-
lore ex rubore purpureus , punctis quibusdam candidis inter-
cursantibus ; quos rotunda sequuntur vascula , in quibus se-
men exiguum : radices multæ tenues fibra sunt .

P L A R I S Q U E Germaniae & Belgij locis saxosis
& vmbrosis , in montium conuallibus , & ubi ferri & Li-
thantracon fodinae vicinae sunt , sponte exit : transfertur
etiam in hortos .

2. A L T E R A Digitalis , priori folijs similis est , longiori-
bus tamen ac latioribus : flores huius cum prioris floribus for-
ma etiam conueniunt , colore vero cædidi aut subinde dilutè
in candido purpurascentes .

3. T E R T I A , folia habet angustiora , venosa , glabra , sa-
turate virore nigrantia , auersa tamen parte candidiora ,
per ambitum nonnihil ferrata : flores huic lutei , forma prio-
ribus ferè similes .

4. Q V A R T A digitalis folia promit tertio similia , in vi-
nore quoque obscuro nigrantia , & candidiora similiter
parte auersa , sed minora & angustiora : flores paruos , deorsumq; dependentes , verùm minores , colore subluteos aut
pallentes .

A P P E L L A N T autem Germani quidem hanc stirpem
vulgari lingua Fingherhut & Fingherkraut : Belgæ
Vingherhoet : Galli , Digitale , aut , quidam aiunt , Gants
nostre dame : Fuchsius appositi Latine Digitalis nuncu-
pauit

pauit. Nonnulli δρυαδίδαι nominant, & Verbasci speciem δρυαδίδαι.
faciunt; quæ λυγῆτις dicitur. Sed Lychnitis siue Thryallis
folia habet pinguis, crassa & hirsuta, ad ellychnia in lucer-
nis apta, qualia minime digitalis, cuius tam crassa aut hir-
suta non sunt, ut ellychnij vicem explere queant.

FACULTATEM autem digitalis quidem folia, cùm
amaras sint, calidam obtinent & siccum, cum nonnulla ab-
stersione coniunctam, interim tamen nullius sunt usus, nec
medicamentis vallis admiscentur; flos solus, sola pulchritudine
& forma placet gratusq; est.

DE LYCHNIDE CORONARIA.

CAP. XII.

LYCHNIS coronaria folia gerit oblonga, pollicis la-
titudine aut paulo latiora, molliæ, lanosa, cana, Verbasci fo-
lijs minoræ quidem, sed candidiora & lanuginosiora; caules
cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoque & lanugino-
sos, in plures breves alas diuisos; in quarum summo singuli
flores, è calycibus suis, aspectu pulchri, sed inodori, Violæ ma-
tronalis floribus maiores, colore rubro & veluti flammeo
fulgentes, subinde sed rarius candidi, aut dilutè rubentes, ex
foliolis ut plurimum quinis, rarißimè senis nec pluribus con-
gesti; nisi floris foliolis (quod vt alijs floribus hortensibus, ita
& huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum
apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenues. Se-
ratur in hortis, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familia-
ris: apud Ananienses autem, vii Matthiolus refert, etiam
sylvestris, sponteq; exit. Iunio, Iulio ac Augusto aestiuis
mensibus florum exortus.

NOMINANT hunc florem Germani, Franwen
roszlin/ Marië roszlin/ Margheu roszlin/ ei Hün-
mei

mel ros̄lin; Latinè Dominarum rosam, Marianam rosam, Celi rosam & celi florem; Belgæ Christus ooghen/ id est, oculū Christi; Galli, Oeilllets, & Oeilllets Dieu. Dioscoridi λυχνίς στεφανωματικὴ est, hoc est, Lychnis coronaria, sive sativa. Gaza λυχνίδα lucernulam conuertit. Videlur eadem & λυχνίτις ή λυγνίτις per γ, esse Verbasī species, quæ & δευαλίδις: folia siquidem habet mollia, his- futa, ad lucernarum funiculos sive ellychnia apta, cuiusmo- di Lychnytidis esse Dioscorides testatur: florem item vi plu- rimum rubentem habet, qualem δευαλίδος esse, Nican- der innuit, rubentem eam in Theriacis nominans:

ὅσα τε λυχνίς ἐπέδει, εἴρεται τε δευαλίδις.

In quo versiculo Lychnis intelligi debet sylvestris, vt ipse Nicandri interpres monet, ne coronariam Lychnida à Thryallide differre binc quis existimet. Conradus Gesnerus hunc Iouis florem & Gracē δίὸς ἄνθον nuncupari existi- mat. Sed Theophrastus inter Lychnida & Iouis florem, lib. 6. distinctionem facit; astiuia sunt, ait, λυχνίτις, δίὸς ἄνθος δίὸς ἄνθος. δος &c. & similiter Plinius, lib. 21. cap. 11. hoc Theo- phrasti verba referens succedunt illis astiuui, scribit, Lychnis & Iouis flos &c. Est autem δίὸς ἄνθος sive Iouis flos, flos astiuui, coronarius, absque odore, cui radices lignosæ; Theo- phrastus lib. 6. Sunt vero & qui velint Lychnida, Plinius Rosam Graciam esse, quam refert, non nisi in humidis pro- Rosa Graeca. uenire, nec vñquam excedere quinque folia, Viola magni- tudine, odore nullo. Porro Lychnidis & alia multa repe- riuntur nomina, inter notha tamen & supposititia relata, dicitur etenim & ἀθάρατος, quasi immortalis, quod diuini- ne pulchritudinem suam relineat. Item ἀνυλώπιον, βαλδε- ριον sive Bellaria, χραυοπόδιον, hoc est Gruis pes; νορύτη- ον; & hanc esse Corymben Ruellius iudicat, cuius Colu- mella lib. 10. hoc senario meminit:

Nunc

Corymbe.

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe.

Tora.

Coronis etenim, inquit, inserta, igneo niicans aspectu, oculorum aciem obtundit. Iam et Lychnis hac τεύχον dicitur: alia tamen, idem Ruellius ait, quæ Taura sive Tora vulgo nominatur, flore cœruleo, folio rotundo, radice Polypodijs hirsuta, & vermis nigri effigie; venenosa herba. Nominatur præterea Lychnis & σκηνῆπον, item μαλάιον, et Latine Genicularis.

FACULTATE autem Lychnidis coronariae semen, Galenus ait, calidum est secundo quodammodo ordine, & siccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis auxiliatur, auctore Dioscoride.

DE LYCHNIDE SYLVESTRIS.

CAP. XIII.

SYLVESTRIS Lychnis geniculatis caulis, folijs squalidis, mollibus, Coronariæ Lychnidi satis similis est; minus tamen cana, aut lanuginosa; folijs item angustioribus, & caulis tenerioribus, pluresque alas facientibus; floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubentibus; calycibus tamen maioribus, in quibus semen paruum rotundum subnigricans, radicibus longis & digitalis subinde crassitudinis. Iuxta pratorum, aruorumque margines, & alibi sua sponte exit, transfertur etiam in hortos, in quibus quædoque florū foliola multiplicat. Plurima astatis parte, & in Autumnū usque floret.

NOSTRI Henetekens appellant: Germani etiam Margen roszlin / & wilde Margen roszlin: nem Lydweyck & wederhosz: Galli Oeillets sauvages: Gracis λυχνίς ἄρπα: Latinis Lychnis sylvestris dicitur.

SUNT tamen & alia sylvestres appellatae & cognominate Lychnides, huic haud similes. Sylvestris etenim Lychnis Ann.

nis Antirchinon quoque auctore Dioscoride: & similiter Leontopetalon, Apuleio teste, appellatur.

S V N T verò huic *Lychnidi* & aliæ quoq; quædam nomenclatura, vt: *τετράβετον*, *ἄτονον*, *ιερακοπόδιον*, *λευτάς*, & apud Romanos *Intybum* agreste, que inter notas & reiectias reperiuntur. Ex recentioribus plerique *Saponariam* hanc nuncupat: est tamen et alia *Saponaria*, de qua *Ocimastrum*. Nonnullis etiam *Ocimastrum* esse videtur; at ònu-
uocid's siue *Ocimastrum*, *Ocimo* folijs simile est, ramosq;
habet breues dodrantales modò, radicem q; tenuem & su-
peruacuam. *Lychnis* verò hæc caules promit cubito longio-
res, folia oblonga *Ocimo* nullatenus similia, & radices lon-
gas crassasq;, qua manifestam contradictionem, & euiden-
tem huius cum *Ocimastro* differentiam ostendunt.

C A E T E R V M *Lychnidis sylvestris* semen, duarum
drachmarum pondere potum, biliosa per aluum ducit, &
scorpione ictis conuenit: aiunt etiam scorpiones torpescere,
& ad ledendum inefficaces reddi, hac herba ipsis apposita:
auctor *Dioscorides*.

DE NIGELLA STRO. CAP. X I I I .

N I G E L L A S T R V M folijs est oblongis, angustis,
acuminatis, culmo cubito altiore, rotundo; vtrisque hirsutis
& pilosis; flore purpureo obscuro ad puniceum inclinante,
Lychnidis satiue simili, sed minori; semine nigro, cum aspe-
ritate quadam amaro, quod in oblongis capitulis, siue caly-
cibus vti *sylvestris Lychnidis* continetur, radice tenui. In se-
getibus pañim prouenit; intra quas Maio & Iunio floret.

G E R M A N I , raden/ratten/kornrosz/korinne-
gele/ Belge, Lorenroosen & negelbloemen appel-
lat: Itali gitthone siue gitthone. Vnde pleriq; similitudine
vocis

D

vocis inducti , verum ac legitimum Gith siue Melanthium esse crediderunt : quos à veritate recessisse notius est quam reselli debeat . A vero siquidem Melanthio non solum folijs , sed & alijs proprietatibus differt . Appellatur tamen & Gith siue Melanthium , à seminis nempe nigredine , verum non simpliciter sed cum adiectione aliqua , ad differentiam legitimi Melanthij . Hippocrates siquidem μελάνθιον εκ τῶν πρεσβύτων , hoc est , Melanthium ex tritico . Octavius Horatianus Gith quod in segete nascitur ipsum nominat : & eandem ob causam ab huins etatis doctis , Nigellastrum , Githago , & pseudomelanthium dicitur . Ruellius à Gallis nielle & florem micancalū refert appellari , & Theophrastus αὐθεμον φυλλῶδες esse iudicat . Sed Anthemon Theophrasti , Anthemis est apud Dioscoridem , & αὐθεμον φυλλῶδες siue foliosum Anthemidis species , cum Nigellastro parū cōuenies .

C AETERVM Nigellastrī semen , calidum & siccum secundo est ordine satis intenso : in pessō cum melle subditum menses euocat ; vt Hippocrates in lib . de morbis muliebribus testatur . Octavius Horatianus , semen frictum & tritum ad aurigenem bibendum exhibet .

DECYANO FLORE. CAP. XV.

C YANO flori caules angulosi ; folia verd oblonga sunt , acuminata , per oras aliquo modo angulosa , in virore albicania ; capitula in summo caulinorum rotunda , turbinata , & in angustius se contrahentia ex multis paruis veluti squamis sibi inuicē impositis , coni alicuius parui modo composita ; è quibus flores erumpunt ex multis quasi fimbrijs pulchra serie in orbem digestis , colore cerulei ; semen paruum , forma oblongum , laue , splendidum , superiori parte barbatulum , Centaurij maioris semini simile , sed minus & candidius ,

CYANVS FLOS FRVMENTORVM. 51

D 2

candidus, quod in ipsis capitulis siue calycibus, inter eas, que in ipsis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibusdam capillatae.

NASCITVR in agris frumentarijs, vna cum tritico, secale, hordeo & alijs frugibus: seritur & in hortis, qui culturæ mangonio colorem sape permutat, modo albantis, modo purpurei, & eius, alias dilutiè rubentis, alias ad puniceum inclinantis. Maio vna cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

CYANO flori, ab ipso cœruleo colore, nomen veteres dedere. Receniorum plarique Vernacula Germanorum appellationem secuti, florem frumentorum nuncupant. Germani etenim Kornblumen & blauw kornblumen: & Belgæ similiter Korenbloemen appellant. Galli Blaucole, Aubifoin, aut bluet, dicunt. Ab Italij fior Campeste, & battisecula siue baptisecula nominatur: quasi Blaptisecula, quod metentibus & secantibus officiat, retusa in eius occursu falce.

PRÆTER verò & hunc, & alijs est Cyanus maior, folijs oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginosis, albanticibus, Verbasci tamen folijs & minoribus & nigrioribus: caulinis dodrantalibus: capitulis etiam squamosis vii alterius: floribus quoque similibus & cœruleis, sed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, que crassæ hærent fibris, & durabilis naturæ, singulis annis regerminent. In sylvis & montosis Trago teste reperitur: nostri in hortis serunt. Aestate floret. Germani Wald kornblumen appellant.

CYANVS maior appositi dici potest. Thryallis Verbasci species nonnullis esse videtur, sed Thryallis, ut superius scripsimus, flore rubet.

PORRO

D 3

A D Cyani floris genus pertinere & aliis quidam haud ingratius flos videtur, qui tamen si cæruleus aut cyaneus non sit, forma tamen Cyanum aliquatenus refert: vnde & xerxes id ne appellari potest. folia autem huic sunt oblonga, candidantia, in partes dissecta; caulinculi teneri in ramulos complures diuisi, folijs perquam exiguis circa eos; et in summo flores singuli. Cyani forma sed ambientibus foliolis in purpura rubentibus, staminibus vero medijs ex luteo, candido, purpureo permixtis coloratis. capitulum floris simile Cyani, sed asperius, excentibus à singulis squamis exiguis spinulis, radix subest crassa aliquantulum.

P O R R O facultates horum florum, nondum satis comprehenduntur; cum nullum in medicina usum habeant. Videatur tamen Cyanus prior, sive frumentorum flos, refrigerantis nonnihil esse potentie, atque hinc oculorum inflammationibus posse prodesse; quod à plerisque ei ascribitur.

DE FLORE REGIO. CAP. XVI.

R E G I O flori caules excent cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuisi; circa quos folia tenuia, multiplici sectione diuisa, Abrotoni folijs maiora, è virore nigricantia: & ad superiores corundem partes flores pulchri, ordine & spicatum digesti, quibus a tergo paruum veluti corniculum, angustum & acuminatum veterum calcaris similitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut cærulei: siliqua inde oblonga, rotunda, subnigra; in quibus semen angulosum & nigrum. In hortis & colitur & singulis annis seritur.

E X I T etiam in agris frumentarijs, latiori solo, sylue-
stris: qui folijs, floribus, siliquis, semine, satiuo similis, humili-

D 4 lior ta-

lior tamen; in singulis etiam ramulus flores pauciores, & colore tantum caruleo.

FLORE ET VTERQUE ASTIIS MENSIBUS; & DIUTISSIME
HORTENSIS.

APPELLATVR à Germanis Ritter sporn: à no-
stris Kidder spooren hoc est, equitis calcar, & Italicè
Sperone de caualliere: à Gallis pied d'alouette, id est,
Pes Alauda: Latinè flos equestris, & flos regius: à nonnullis
Consolida Regalis, qui hanc stirpem inter consolidas appella-
tas referunt. Valerius Cordus calcatrippam nominat: sed
Ioannes Ruellius calcatrepam sive chace trepam, in spino-
sarum stirpium numero censet. Videtur etiam esse Delphi-
nium, cuius apud Dioscoridem lib. 3. descriptio occurrit,
cum quo conuenire potest, si tò de aq'vocidès non ad folia,
sed ad flores contrahatur. Quo modo in vetustis quibusdam
exemplaribus legi, memini me olim audiuisse ex Gerardo
à Veltvijck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. legati,
qui sibi Constantinopoli visum exemplar referebat, quod
Delphinio, non folia, sed flores Delphinorum specie esse, ha-
beret. Quæ lectio si vera est, florem Regium, Delphinium
esse satis evidenter monstrat. Nam flores quidem & po-
tissimum prius quam completi sunt, speciem quandam ac
similitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recur-
ua, repandaq; figura, veteres picturae, & nobilium aliquot
familiarum auita insignia, exprimunt; qua etiam imagine
caelstis Delphin representatur. Neque refert quod stirpium
aut adulterinum de Delphinio caput existinetur, tametsi
enim alterius cuiusdam & non Dioscoridis sit; est alicuius
tamen veterum, ex quo Dioscoridis libris accessit.

DESCRIBITVR autem Delphinium his verbis:
Δελφίνιον κλάνεται ἀνίστη δισπιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ^{μέτρων} πλευρῶν, περὶ δύο φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ ἐπι-

Delphinium.

μάκις, μελφίνοις δῆ, οὐδὲν καὶ αἰνόμασται. αὐτὸς δὲ ὅμοιος λευ-
χοῖσιν ἐμπέφυρον. σπέρματα τὸν λοβοῖς κέχρωται παρεγέται. Deinde
de inferius & alterum Delphiniū. Δελφίνεον ἔτι πονητὴν αὐτὸ-
νομεῖται τῷ πρὸ αὐτοῦ. τοῖς δὲ φύλαις καὶ τοῖς κλανίοις
ἰσχυρότερον πολλῷ. Quorum verborū hic est sensus: Delphi-
nium surculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab
vna radice: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga, Delphini
specie: vnde & nomen accepit: flos similis Leucoioi purpu-
reus: semen in siliquis milio proximum. Delphinium alte-
rum, etiam ipsum simile superiori, sed folijs & ramis graci-
lius multo.

HARVM duarum descriptionum prior, voce decepti-
vocidū ad florem relata, mutanda, & hunc in modum le-
genda veniet. Delphinium surculos ab vna radice emittit
duorum dodrantum, aut maiores: circa quos folia fissa, te-
nuia, oblonga: flos similis Leucoioi, purpureus, Delphini spe-
cie; vnde & nomen accepit: semen in siliquis milio pro-
ximum.

ATQVE hoc modo descriptione se habente erit satius
flos Regius similis primo Delphinio: sylvestris vero secundo.
Sunt vero Delphinio & nomenclatura quadam aliae, sed
quarum plurimæ pro nobis habentur, ut διάχυτις, διά-
χυτος, παράλυτις, κάμαρος, θάκερδος, νήστερος,
σφανδρος, κρόνος: & apud Latinos, Bucinus siue Bucin-
num, & Bucinus minor.

SED vt ad florem Regium reuertamur, non desunt, qui
& ipsum Caenium sylvestre alterum Dioscoridis esse ve-
lunt, que Matthioli est sententia, & veritati multum con-
sona. Cum eius squidem descriptione similitudinis tantum,
quantum que plurimum habet. Est etenim folijs tenuibus,
satino cumino satis similibus, & à singulis floribus cornicula
in sublime erigit: semen deinde Melanibij profert: quale
sylve-

**Sylvestre Cuminum alterū esse Dioscorides tradidit; ipsum Cuminum
bis verbis delineans. οστι καὶ ἔτερον γένος ἀγριου κυμίου sylvestre
εὐφερὲς τῷ ίμερῷ, εὖ ἐπάστου δὲ ἄνθους αφίσις νερότια
μετέωρα, ἐν οἷς οστι σπέσμα θμοιον μελανδρίῳ, id est, Est &
alterum genus sylvestris Cumini, satino simile, ex singulis
floribus cornicula sublimia proferens, in quibus semen Mel-
lanthio simile.**

Est esse potest, ut idem sit Cuminum sylvestre alterum,
& pariter Delphinium; præsertim Delphinij descriptione
accessoria, & ex aliquo alio auctore in Dioscoridis exem-
plar translata. Crebro siquidem eadem stirpes, alijs nomini-
bus, à diversis scriptoribus appellantur.

CATERVM sylvestris alterius Cumini semen po-
tum, ad serpentium morsus remedium est optimum: auxi-
liatur eis, qui vrinæ stillicidio laborant, calculosis, & his,
qui sanguinis grumos mingunt: sed his Apj semen serue-
factum postea bibendum est: auctor Dioscorides. Delphi-
nij verd semen potum in vino à scorpione ictos, vi nullum
aliud, auxiliatur. Aiunt scorpiones apposita herba resolui,
ignauosq; ac torpidos fieri; semota vero, se se recolligere.

DE CALENDVLASIVE CALTHA.

CAP. XVII.

CALENDVLÆ foliæ dilatè virent, oblongæ, aliquan-
tulum lata, mollia, nonnihil lanuginosa: caules foliosi, stria-
ti, fungosa intus medulla, in plures alas diuisi: flores in sum-
mo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam
aliquantulum odorati, diluti croci auriue purioris colore, in
quorum medio multa brevia, simul compressæ, lutea vel
subnigra stamina; semen à singulis floribus numerosum, re-
curuum: radices fibrose. In bortis & cultis prohenit: circa
Monspeliacum

Monspelium etiam sua sponte, Gesnero teste. Ab Aprili autem Mense in hyemem usque floret: qua etiam clementi flos eius emicat.

CALENDULA M recentior etas appellat; quod ferè singulis mensum Calendis florere conspiciatur. Germani Ringelblumen: Belgæ Boutbloemen ab auri & mullo floris colore. Galli Soucie & Soulsie. In Hetruria, inquit Matthiolus, Fior rancio. Sunt qui Solsequium vocent; quia sub vesperam flos contrahatur: non est tamen Heliotropium, multo etiam minus Scorpoides, ut plerique temere crediderunt: sed veterum potius est Caltha. Virgilius etenim & Columella Caltham florem esse ostendunt, luteum aut flavidum colore. Et Virgilius quidem in Georgicis ægloga secunda, sic scribens:

*Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.
Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:*

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

PLINIVS autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam esse ait. qualis in totum Calendula est, que ut diximus, cum grauitate quadam odorata, & aurum colore luteo splendet.

CÆTERVM facultate flos quidem Calendula calidus est, secundo propemodum ordine; præsertim resiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis resistere. & aduersus pestilentes febres, quocunque modo sumptus, efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas educere, scriptum reliquit.

HERBÆ autem folia calidiora sunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, sed que propter humiditatem ei coiunctam non protinus se exercit, ratione cuius in oleore sumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum detium dolores sedare scribit, si os eo colluatur. Alij ad idem pulue-

puluerem foliorum cum xylo demibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admisceant.

Caltha Al-
pins.

2. *Est vero & alia prater hanc Caltha, Alpina a Ges-
nero cognominata; folijs plantaginis, radice acri & aro-
matica; flore Calthae aureo. nascitur copiose in summis Al-
pium pratis.*

DE FLORE APHRICANO.

CAP. XVIII.

*INTER Calthas numerandus etiam videtur flos co-
gnomento Aphricanus. Huius duæ sunt species; vna minor,
humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte stra-
tis: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius
cubitus assurgens.*

*FOLIA ytrique sunt secundum caules striatos multa,
oblonga, ex multis singularibus per ambitus crenatis, con-
iuncta, tanaceti folijs propemodum similia; quæ cribri mo-
do, Soli aut lumini opposita, perforata cernuntur: flores in
summis ramorum surculis ex longis calycibus ampli, rotun-
di, ex octo aut decem foliolis congesti, inferius luteis, supe-
riori vero parte in fulvo rubentibus, & obscurè rubens vil-
losum holosericum emulantibus; inter quæ media excent
stamina lutea: semen nigrum, forma oblongum & tenui:
pro radicibus fibræ. Est ytraque species, cum folijs, tum flo-
ribus grauiter odorata. Vtriusque etiam flores, sed maioris
frequentius, subinde multiplicantur; quorum foliola ab
ytraque parte ut plurimum lutea.*

*APVD Belgas, Germanos & alibi, in hortis colunt &
singulis annis seruntur. In Aphrica plerisq; locis sponte prouen-
nit: vnde primū in has regiones inuectus: quando videlicet
D. Carolus V. Roma. Imp. apud Tunetū celebri portuus effet
victoria: ex quo illi & Aphricano aut Tunetensi cognomine-*

minor

Minor Iunio , deinde & reliqua astatis parte : maior Augusto demum mensē flores edit.

BRABANTII Flandriq; vulgo Thunis bloemen nuncupant : Germani Indianisch blumen & Indianisch negelin id est , florem aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis Oeilletz d'Inde. Cordus Tanacetum Peruvianum appellat: à similitudine videlicet tanaci & Peru Americae prouincia, ex qua primum in Europam illatus, à Germanis creditus est. Gesnerus Calthā nominat Aphricanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui ve-
Perilius flos. lant Plinij Petilium esse florem. Sed Petilius flos est autumnalis , circa vepres nascens , tantum colore commendatus, qui est Rosea sylvestris : folijs paruis quinis ; calyce paruo, versicolore, luteum semen includente. Mirum est in eo flore, inflecti cacumen , & non nisi retorto folia nasci . Plinius lib. 21. cap. 8.

ANDREAS Lacuna, Othonniam herbam esse, suspicatus fuit , cum cuius tamen descriptione, haud per omnia flos iste conuenit: nisi forte squalidior , & paucioribus folijs, Eruca similiaribus , manifestiusq; perforatis in Aphrica, quam in Europa nascatur. In hac etenim amplius, multifolios, folijs Tanaceto , quam Eruca similiaribus , ijsq; non verè perforatis, sed quæ talia lumini opposita tantummodo apparent, gignitur.

ET non raro quidem euenit, vt ex feruenti, calida siccaq; regione; & sterili, aut inculto, & aprico solo, in humidius cultiusq; , ubique cælum clementius, translatæ stirpes luxurient . Nam soli cæliq; mutatio , ad stirpium mutationem plurimum habet momenti ; & maxime accedente cultura mangonio . Quæ tamen an tantum potuerit, vt florem hunc totum penè transformauerit , expendendum relinquimus.

EST

EST autem Othonna, Troglodytica quedam herba, in Othonna, eo Arabiae tractu nascens, qui ad Aegyptum spectat: εχει δέ, Dioscorides ait, τὰ φύλλα εὐζώματα εμφερῆ, πολύτριτα ὥσπερ ὄπτοκοπά, Φαφασά, ὀλιγόφυλλα. ἀνδρος δέ φέρει κρόκον, πλαστύφυλλον, οὗτον ἔδοξαν ἀνεμώνες αὐτότινες ἐιδός θεοί: hoc est, folia habet Erucæ similia; foraminosa, veluti à tineis erosa, squalida, paucifolia: florem fert crocimum, latifolium: quare quidam Anemones speciem esse putaverunt.

GALENVS lib. 4. de simpl. medic. facult. Lycopersii Lycopersii: cuiusdam herbae meminit, cuius succum Centurio quidam ex Barbarica circa Aegyptū regione comportauerat, odore adeo grati, adeoq; inaneno, ut ne gustare quidem ipse assus fuerit Galenus, sed lethalem esse coniceret: vtebatur autem eo Centurio ille ad virginates articulorum dolores: aq; ipsis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere visus est. Est autem, Galenus ait, colore subflavo: odore tam grati, quam Cicuta: nisi quod levem quandam instar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbae ex qua succus hic exprimitur, Lycopersium esse dicebat. Quali autem praeterea sit forma, Galenus non addidit: ideoq; etiam an Lycopersium flos Aphricanus sit, definiri absolute non potest: Videlicet tamen illi si non idem, similissimus. folia etenim, & presertim flores graui admodum & ingrato prædicta sunt odore: qualitateq; venenosa, Cicuta proxima. Cuiusmodi autem eius expressis & resiccatus succus, nondum quidem obseruasse nos consuetum: verosimile tamen est, ex floribus haud alterius, quam flavi aut sublutei coloris, & graueolentem futurum.

VENENOSA autem & refrigerandi potentia, florem Aphricanum donatum esse, odor ingratus, caput agranans, Cicuta similis, qualis Lycopersii succo, ostendit:

66 DE CARYOPHYLLEIS FLORIBVS.

deinde & experimentis nonnullis constat. Memini etenim in pueri, qui flores mandere inceperebat, labia & os inflata me vidisse; sicuti crebro ijs accidit, qui Cicutae fistulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caseo permistos olim dedimus; que mox valde inflata, & paulo post mortua fuit. Mures quoque qui semen arroserant; mortui feruntur reperti. Quae omnia venenosam & deleteriam huius herbae facultatem ostendunt: & non audiendos esse eos, qui hanc Tanaceti vel Arthemisia speciem, aut innoxiam stirpem fore autumant.

DE CARYOPHYLLEIS FLORIBVS. CAP. XIX.

CARYOPHYLLEORVM florum species quidem sunt complures, armerijs nuncupatis in horum numero repositis; ijs autem relictiis duas præcipue: una maior, altera minor.

MAIORI caules leues, teretes, cubitales sunt aut altiores, geniculati: folia è singulis geniculis bina, oblonga, dura, angusta, per extremum acuminata, colore quasi casta: flores speciosi, ex longis, teretibus, denticulatis calycibus, & è senis ut plurimi foliolis, qui simplices sunt; ex pluribus vero multiplices, ijsq; lentè fimbriatis cōmissi; odore admodum suani & odoratos Indicos caryophyllos referentes; colore alias in diluta purpura, alias in saturata rubentes, subinde candidi aut ex candido purpurascentes, interdum versicolores; in quoru medio staminei emicant gemini apices candidi: semen in vasculis oblongis paruum & nigrum: radices fibrosæ. Habentur in hortis; sed speciosissimi ferè in fictili bus vasis. Seruntur frequentius auulis exquis cum folijs surculis;

CARYOPHYLLEVS FLOS MAIOR. 67

E. 2

furculis; seminibus rariis. Nam è semine natiflores, ad agestrem naturam redeunt; minores, minusq; odorati, & simplices; etiam si prius multiplices, redduntur. Adiunguntur subinde furculis cùm plantantur fissis Caryophylli; quo illorum odorem flores allicitant, et incudam eorum suavitatem naribus abundantius repräsentent. Viuax est planta, et multis durat annis, si hybernis mensibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs similibus locis tepidis afferuetur. Floret diuitissimè, tota quidem aestate & Autumno: in cellis etiam interdum, sauente loci tempore, hyeme tametsi rigida.

CARYOPHYLLEVM florem, ab odore Caryophyllo-
lorum recentiores nominant: Germanis Regelblumen/
Grasblumen: Italis Garofoli: Gallis Oeilletz, Ouil-
letz: Belgis Bruesselbloemen & Grossels bloemē/
& Latine à plerisque Ocellus, Ocellus Damascenus, Ocel-
lus Barbaricus, & Barbarica nuncupatur. Sunt etiam, qui
Betonicam, aut Vetonicam siue Vettionicam appellant, alii-
lem aut coronariam cognomento; (Matthiolus Vettionicum
coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alte-
rius Betonica, quæ Græcis κέρας ή, Φιχόφοφον dicitur;
atque hinc etiam herbam tunicam dictam, hanc esse plé-
rique existimat: sed Bernardus Gordonijs herbam tuni-
cam Dioscoridis Polemonium esse tradidit.

Cantabrica, TURNERVS Caryophylleum Cantabricam facit,
quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hispania inuentam scribit,
per Diui Augustini tempora, à Cantabris repertam. Nas-
citur ubique, ait, caule iunco, pedali; in quo sunt flosculi ob-
longi, velut calathi: in his semen perquam minutum.

Vettonica
altera.

LEONHARTVS verò Fuchsius, Vetonicam siue Be-
tonicam alteram esse voluit, quæ inter notha Dioscoridis de-
scripta reperitur; & quidem his verbis: Bettoniā γεννᾶται
ἐν χρυσοπεδίοις ἡ ὄπειροις τόποις, ἡ καθερόις, ἡ οὐμέποις,
τρεπὶ

περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὸν μὲν ρίζαν ὄλυν ἐρύθραν,
καὶ ἐνώδην. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. καὶ τὸ μέσον τῶν φύλλων
φοινικοῦν. καὶ εἰς τὸ ὀρθοκάλαμον τριγώνια, καὶ εἰκότεν
ἄνθη προφυεῖσθαι: id est, Vettonica nascitur in pratis &
montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet to-
tam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium
eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipsis flo-
res purpureos.

IOANNES Ruellius *Caryophylleum* florem incogni-
tum veteribus existimauit; cuius optimum iudicium vide-
tur, nam certè *Vettonica* altera, aut *Cantabrica* parum flos
iste similis est. Mirum creditur, ait, vt tam celebris flos,
tamq; iucundus, fuerit à veteribus silentio pretermis-
sus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, *Rosa* non infe-
rior videri potest.

ALTERA & minor *Caryophylleorum* species, priori
tenuibus caulis folijsq; simillima est, utrisq; tamen mino-
ribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis et teretibus ca-
lycibus similes, verū minores & per ambitum magis dis-
sectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpu-
rascentes. Apud Belgas in hortis nascitur; Gesnerus au-
tem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri re-
fert. Aestate flores emicant.

2.

VETTONICA M altilem siue coronariam minorem,
aut alteram nonnulli nominant; Germani *Hurwiller*
aut *Hochmut*; atque hinc etiam à plerisque superba: No-
stri *Pluymkens* à floscolorum folijs fimbriatis & plu-
marum similitudine dissectis; & cleyn *Ginosslen* hoc
est, *Caryophylleum* minorem appellant.

VSS autem *Caryophylleorum* florum in medicina
verè quidem nullus est, in coronis verò propè nimius; & pre-
sertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo sapore, &

E 3 colore,

colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchsius tamen, non modo ex floribus, quam conseruam vulgo appellant, verum & radices altilis ad peſlis contagia à recentioribus commendari; sylvestris vero succum calculo atterendo ac educendo, nec non comitali morbo laborantibus vtilem credit, scriptum reliquit.

DE ARMERIIS FLORIBVS.

CAP. XX.

ARMERIORVM florum aliquot etiam species sunt foliorum ipsius stirpis, cum magnitudine, tum colore pre-pnè differentes.

I. PRIMA species caulinulos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula ut plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, sed aliquantulum, quam maioris Caryophyllei latiora; colore herbaceo virentia; flosculos in summo caulinorum paruulos exiguis Caryophylleis persimiles, verum minores, plures simul in quandam veluti umbellam congestos, particulatim ut plurimum prodeuentes, & semper ferè cocci rubore splendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rariſimè candidos.

ORNAT hic flosculus Belgicoruhortorum areas: apud Italos et alibi locis incultis et aridis exit. Gesnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à se repertū scribit: prouenit & alicubi in Belgio locis desertis, iuxtag̃ aruorū & pratorum margines ac scrobes, sed multo quam in hortis minor & tenuior. Maturè & Aprili sape mense aut Maio floret, Caryophylleo flores antecedens: plurima inde aſtatis parte viget.

GALLI Armoires & Armoiries appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani Donder negele, felt negele; Belga keykens, quasi dicas fasciculum.

B 4

lum. florū etenim fasciculos nostri propria lingua keykens nominant. Caryophylleorum florū species quādam sylvestris videtur; quam ob causam & à recentiorum quibusdam Vettonica agrestis aut sylvestris dicitur: nec desunt qui tunicam herbam esse volunt: sed nihil magis hic, quam Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.

2. ALTERA Armeriorum species folia circum caules geniculatos, multo fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Constantiopolitani floris folijs haud multum dissimilia: flores in umbella vna plures simul congesti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs similes sunt. In petrofis collibus & asperis, salsulosis apricisq; locis, apud Germanos & alias nationes nascitur; à Belgis in hortis seritur, ubi secundo anno cum alijs Caryophylleis aestate floret.

GERMANI Steinnegele vocat, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccū referente. Et sylvestru hic Caryophylleus est, veluti & præcedēs: vierg; certè nulla cura eget: natura sua viuax; & hyemis iniuria nō difficulter sustinet.

3. IAM & tertia quādam est Armeriorum florū species caulinis rotundis, geniculatis, tactu glutinosis, pedis altitudine; folijs ex singulis geniculis binis oblongis angustis acuminatis, in virore caudicantibus & quasi cæsis: floribus in umbella similiter pluribus simul congestis, pulchris, Armerijs similibus, verū minoribus & rubentis dilutae purpuree colore: semine in oblongis vasculis pusillo: radicibus tenuis ac fibrosis. Seritur in hortis. floret à Maio aut Iunio mense in Autumnum usque, & eodem quo sata est anno.

SUNT qui velint Limoniū aut Behen siue Been, vulgo nunc dicti, speciem aliquam esse, propter eam quam cum Behen rubentis floris, quod Matthiolus Limoniū speciem facit, similitudinem habeat. Nam caulinis geniculatis &

tis & folijs illi aliquantulum, sed colore similior est. Caules tamen breuiores & teneriores, foliaq; minora; color verò leuitasq; foliorum in vtrisq; ferè eadem. At nos hanc stirpem non Behen, aut Limonium, sed Armeriorum florum speciem aliquam esse autumamus, quam ob causam et terzum ei, inter eos locum fecimus.

4. P R A E T E R hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, vbiue, & apud Belgas quoque sylvestris: cauliculus habet dodrantales: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum summo singulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes. Exit pañim in pratis & locis riguis. Maio & Iunio mensibus flores potissimum conspicui.

B E L G A E Traeyenbloemkens appellant, id est, Cornicis flores.

C AETERVM Armeriorum omnium istorum flores, nec ullum quoque, aut in medicina, aut in cibatu usum habent: sed coronarij sunt, & hortos ac corollas exornant.

DE FLORE CONSTANTINOPOLITANO. CAP. XXI.

C O N S T A N T I N O P O L I T A N O flori caules sunt è radice plures, bicubitalis, tenues, geniculati, inanes: folia è singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obscurè virentia, nonnihil aspera & hirsuta; sicuti & caules: flores in latis umbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, cæterum imodori, colore floris Calendule, vel purpurei lilij, sive maturi malii anaranthij corticis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & sul-

& subruffum: radices longae, in plures tenues diuisae, gustu aliquantulum acres. Belgis, peregrinus est flos: seritur in hortis. Iunio & Iulio altero à satione anno floret, deinde pluribus sequentibus alijs. Radice etenim constat viuaci: diuq; durat, hyemis & frigoris patiens.

2. EST & huius altera & minor species, cubitalis, aut paulo altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Gesnero teste.

N O S T R I vulgo Constantinopolitanum appellant florem: Germani verò florem Hierosolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat. Sunt qui velint Lanarium nuncupatam Latinis radicem esse, quæ Gracis στρόβιον: Arabibus Conidis dicitur, qua ad purgandis lanas, qui eas eluunt, olim vtebantur; quos veritatem minus assecutus esse eidemtius est, quam ut refelli debeat. Neque enim spinosa aut aculeata huius floris stirps est, quale Struthion esse Theophrastus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam, aut Oleæ folia, vti Struthio sunt.

N O N deerunt autem fortasse, et qui florem hunc Constantinopolitanum, πόδων veteribus dictum florem esse sufficabuntur, quem Gaza Latine desiderium vocat: quorum sententiae cur aduersemur, modo non habemus. Pothum enim florem Theophrastus, Plinius, et Athenaeus, inter aestiuos reponunt, duorumq; esse generum referunt: unum hyacintho similem, alterum χρυσοῦ non coloratum sive candidum. Constantinopolitanus autem, aestivis mensibus floret, & colore vel hyacinthum scriptum, quem purpureum Lilium vocant, proxime refert, vel candidus est. Quæ magnam Constantinopolitani floris cum Potho similitudinem ostendunt.

C A E T E R V M flos Constantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam assecutus est, nullum, quod

Pothus
flos.

quod sciamus, medicum vsum habet: facultas eius ea de causa incompta est.

DE SAPONARIA. CAP. XXII.

SAPONARIÆ, vulgo dictæ, caules sunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venosa, plantaginis latifoliæ folijs simillima, sed tamen minoræ, è singulis geniculis bina, ut plurimum, & præsertim radicibus viciniora, deorsum reflexa: flores in summo caulinorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore aliâs pulchro roseo rubentes, alias dilutè purpurascientes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus excurrent, ex quinq^o foliolis commissi; in quorum medio exigua quadam stamina: radices crassæ, longæ, oblique serpentes, quibus fibræ quadam adhærent, veratri nigri radicibus similes. Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta flumios & torrentes, locis apricis, spôte nascitur. In hortis diu durat, & vita est pertinacis. Iunio & Iulio floret.

SAPONARIAM vulgo nuncupant, ab abstergendi potentia, qua folia pollut: succum etenim quendam ex se remittunt, dum conficitur, saponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quandam saponalem describit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non est tamen Vetricaria coronaria, multo nimis Polemonij aliqua species; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis scripsimus. Videri citius posset Alisma, siue Damasonium, nisi caulis ei crebro, non simplex, sed subinde in alas quasdam diuisus; & radices essent quam veratri nigri crassiores: folia siquidem habet Alismatis descriptioni cōuenientia, & globosam florum in summo caulinum congeriem. Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex; & radices similiter tenues: quæ differunt Saponariæ huius & Alismatis ostendunt.

DESCR I-

Dibujos de

DESCRIBITVR enim *Alisma* à *Dioscoride* hoc *Alisum*.
modo : *Alisma*, sunt qui *Alceam*, qui *Damasonium*, qui
Acyron, qui *Lyon* nominant; *folia Plantagini similia ha-*
bet, *angustiora tamen versus terram reflexa*: *caulis tenuis*
est, *simplex*, *cubito altior*, *capitula habens*, *Thyrsi simi-*
lis: *flores tenues*, *candidi*, *sublutei*; *radices veluti Veratri ni-*
gri tenues, *odoratæ*, *acres*, *subpingues*: *loca amat aquosa*.

I D E M Plinius iisdem penè verbis lib. 25. cap. 10. de-
pingit : sed duo eius statuit genera; *vnum in aquosis*, quod
quidem à *Dioscoride* describitur ; alterum in *sylvis proue-*
niens, *nigrius*, ac *maioribus folijs*. *folium etiam ei laci-*
niosum esse ait, quod *Dioscorides omisit* ; & *caulem capite*
Thyrsi, pro eo quod ille *Dioscoridū eum esse scribat* ; *qualis*
sit *Thyrsoides caulis* sic *insinuans*: *nempe superiore parte* &
crassior & latior.

T H Y R S V S enim siue θύρσος, *virga*, *fax aut hasta* *Thyrsus*,
est, *frondibus aut hederis obtecta*, *caius fastigium pluribus*
frondibus aut floribus stipatur, *instar videlicet globi aut*
pile. Sic etenim in antiquissimis que Romæ paſſim extant
marmoribus depictum reperiri Thyrum, *testis est Melchior*
Guilandinus in epistola ad Langium; *summo videlicet ca-*
cumine globosum quiddam instar pile gestantem. *Talem*
etiam Thyrum esse, *quarundam stirpium & descriptiones*
ostendunt. *Acanthum enim herbam* (*Brancam virginam no-*
minant) *Dioscorides κεφαλὴν θυρσοειδὲν habere scribit*;
huius autem caulis cùm primum prodijt, *priusquam inte-*
grè adoleuit, *summa parte crassior est*. *Thymus etiam θύ-*
ρσον appellatur, *qui in caulinis globosum capitulum pro-*
fert; *vnde & κεφαλώτος & capitatus cognominatur*. *θυρ-*
σὸν item Orobanche dicitur, *caulis cui superiori parte*
crassior est: *Thyrsus*, *iam & ferula caulis nuncupatur*, *qui*
licet sensim extenuetur, *summo tamen cacumine umbellam*
latam

latam & rotundam florū primū, deinde seminum plenam Thysī modo promit: vnde & rāphnē siue ferula, pro Thysō subinde dicitur: atque hinc Bacchus, qui θυρσοφός, etiam aliquando ράφνηοφός appellatur à Thysis, qui in eius orgyis olim quatiebantur. Reperitur & Lactuca caulis alicubi thysus vocatus, qui & in latam umbellam ferula modo definit.

Q uæ omnia Thysum virgam, baculum aut hastam esse ostendunt; globosum ex frondibus aut floribus cacumine: & θυρσοειδὲ caulem dici, summa parte sphaeroidem aut latiorem.

Ne **Q** uæ repugnat nobis in Saturnalium lib. t. Macrobius, ubi Liberum patrē, cū Thysum tenet, latens telū gerere scribit. Nam inde Thysum nō in exacutum cacumen, sed potius in retusum & globosum apicem desinere colligitur: ex eo enim quod latens telum dicit, ostendit ita cacumen coniectum, ut agnoscī nō possit, quod quidem multis fit frondibus circum compositis.

Verba Macrobij hec sunt: Colitur apud Lacedemonios simulachrum Liberi patris, hasta insigne, non Thysos: sed cū Thysum tenet, quid aliud quam latens telum geritur, cuius mucro hederā lambente protegitur? Et de Thysō hactenus.

Q uandoq; videm autem Alismatis siue Damasonij mentio incidit, non pratermitenda videbatur peregrina quædam planta, quam Damasonium nonnulli esse existimant, cuius iconem nobis communicauit Ioannes Vrecomius Bruxellensis, stirpium herbarumq; diligentissimus cultor. Pingitur hæc caule singulari; folijs venosis & Plantaginis similibus; flore verò magno, quatuor foliorum, dilute rubente, è cuius medio, vix forma quiddam intus cauum eminet; radice crass. obliqua, à qua tenues fibre dependent.

2.

Damasonii
notum.

pendent. Ferunt hanc in vico quodam supra Augustam reperiri, appellariq; Vulgo Papen schoen ac Latinè Dama-
sonium. Sed & hac nihil, aut parum admodum, multò certè minus quam Saponaria, cum Alismate, sive Dama-
sonio conuenit.

DEPIGINIT & Alisma quoddam Matthiolus, sed tam-
en quod minus quam istud cum vero Alismate conueniat:
neque enim ei folium Plantaginis modo neruosum; neque
caulis rugosus; sed unicum tantum florem proferens,
qui à vulgaris differens esse videtur.

PORRO Saponaria, calida quidem & sicca est tem-
perie, facultate autem abstergendi non exigua prædicta.

DE AQVILEIA. CAP. XXIII.

AQVILEIA folia fert Chelidonij maioris, paulo
tamen rotundiora per ambitum incisa, colore in virore cœ-
rulea, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, succum
reddunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, &
le-
niter hirsutum; cuius ala singulos proferunt flores, ex quin-
que dependentibus concavis veluti corniculis, & totidem
intermediis, sursum erectis paruis foliolis, qui simplices
sunt, composti (multiplices etenim ex pluribus corniculis
committi sunt) colore alias cœrulei, alias in rubro purpurei,
alias candidi vel ex candido purpurascentes, subinde varijs
& ex cœruleo candidoq; permixtis relucentes; erumpenti-
bus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent:
siliqua post singulos flores quinq; surgunt, in quibus semen
paruum, nigrum & splendens: radices subsunt crassæ fibro-
se, quæ pluribus annis durant. In Belgij & Gallia hortos
infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, syluosis
montibus & pinguibus pratis sponte gignitur. Flores Maio
& Junio vigent.

RECENT-

RECENTIORES Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani Agley & Ageley; nostri Akeleyen. Galli Ancoiles, ou Ancolye.

QVIBVS autem viribus prædita, nondum satis compertum; nullum siquidem alium usum habet, quam quod coronas & hortos exornet. Tragus tamen semen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, iocinoris obstructione & morbo regio laborantibus utiliter dari scribit; sed eum qui assumpsit diligenter coopertum, sudare deinde oportere. Plerique ei Aegylopis, alijs Centaurij maioris vites, sed temere & citra omnem rationem tribuunt.

DE ANTIRRHINO. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO caules sunt rotundi, glabri, fragiles, & ramosi: folia multa ut plurimum oblonga & acuminate, Linarie similia sed maiora; subinde breuiora latiora, & Anagallidis similiora: flores secundum caules superiori parte ordine digesti, forma oblongi, anteriori parte latiores, dum conclusi, ut nascuntur, permanent ranæ ori quodammodo similes; aperti vero hiantis leonis rectum referentes; colore roseo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilute purpurascentes, non raro etiam sublutei; ei videlicet cui folia sunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum sequitur, oblongum, anteriore parte angustius & foraminosum, narium vituli, aut canini capitul似 similitudine; in quibus semen paruum & subnigricans: è radicibus non magnis fibræ dependent.

IN hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi seritur. Maio mense, quod hyemem superauit, et reliqua deinde aestate, floret: serius vero & sub astatis finem, eiusdem anni vere, satum. Hyemen autem, nisi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs repositum, absque iniuria in Belgio non sustinet.

GRÆCIS

GRÆCIS ἀντίρριπον ἡ ἀντίρριζον, si nō vitiosum Theophrasti exemplar, & ἀντίρριπον dicitur: Latinis similiter Antirrhinum. Auctore Galeno etiam βουκράνιον & λυχνίς ἄγρια, sive Lychnis sylvestris, nominatur. Apuleius etiam ἀμέθυστον, πιθύκιον, κυνοκεφάλιον, Canis cerebrum, herbam suminimam, Venustam minorem & Opalum gratam, appellari refert. Creditur quoque esse Leo herba, quem inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribens:

Narcissus comas, & bianas seu Leonis

Ora feri.

Item & infra:

Oscitare & Leo.

Gesuerus tamen hunc Leonem, Aquileiam esse existimat, quam ea de causa Leontoftomum nuncupauit: sed hoc nominis Amirrhino magis conuenire, quam Aquileia, nobis videtur. Nam Antirrhini bianus flos, Leonis rectius citius, quam Aquileiae refert.

EST verò & alius Leo, qui δοτηρόλεόν, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche, de quo in Frumentorum historia egimus.

EST & alia Amethystos herba, cuius Plutarchus meminit, οφεμένη videlicet, de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur hisloria.

BELGÆ, Antirrhinum, Drant appellant.

CÆTERVM Antirrhini semen inutile in medicina, ut Galenus ait, est. Herba verò ipsa assimilis cum Bubonio facultatis, sed multo minoris.

NARRANT, inquit Dioscorides, appensum veneficij aduersari: & gratiam conciliare, si quis eo perunctus sit cum oleo liliorum, aut Cyprino.

APULEIVS, radicis in aqua decoctum, fons epiphora oculorum, celeriter lenire refert.

DE AN-

DE ANTIRRHINO SYLVESTRIS VIVE
MINORI. CAP. XXV.

PRÆTER hortense Antirrhinum superiori capite de-
scriptum, & aliud reperitur, tota sua natura sylvestre, quod
satiuo & minus, & humilius est, & aliquantulum, sed ta-
men modicè hirsutum. Cauliculi huic quoque sunt tenues,
ramosi: folia oblonga et angusta: flores autem non ad sum-
mum caulis, sed iuxta foliola ex ipsis finibus exeunt,
Antirrhini similes, sed minores, colore rubro purpureo, in
medio lutei. Capitula similiter minora & breviora, for-
minosa, hominis caluariam propemodum referentia, in qui-
bus semen minutum: radices subsunt tenues. Nascitur
multis Belgij & Germaniae locis, circa margines, & in
ipsis agris, iuxta vias, in hortis, et alibi. Et uno quidem loco
procerius ac vegetius; alio brevius et tenerius reperitur. Iulio
& Augusto floret, hyeme perit: astiua enim est herba.

NOSTRI cleyn Drant appellant: Antirrhini au-
tem haud dubie species est sylvestris. Sunt qui velint Oron-
tium esse, similitudine nominis inducti, cuius decocto Archi-
genes, apud Galenum κατὰ τόπους lib. 9. auriginosos la-
uandos consulit. Sed an verè ipsum sit, affirmari non potest,
eius descriptique nusquam, nec nomine, alibi quam hoc loco,
extante. Quam etiam ob causam, Janus Cornarius Orontij
vocab depravatam suspicatus est, & legendum esse, Ori-
ganum; quod, Dioscoride auctore, in balneo auriginosis
prodest.

PLVS similitudinis Antirrhinum sylvestre cum Phy- Phyteuma.
teumate habet, quod à Dioscoride, his verbis, lib. 4. descri-
bitur: φύτευμα φύλλα εχει δύοια σφουθίφ, μικρότερα δέ.
καρπὸν πολὺν τετραμένον. ῥίζαν μικρὰν, λεπτὰν, επικό-
λαιον. id est, Phyteuma folia habet similia Struthio, sed

88 ANTIRR. SYLVESTRE FLYTEVMA.

minora : fructum multum, perforatum, radicem paruam, tenuem, terræ superficie inhærentem. Quæ descriptio Antirrhino sylvestri aptissimè & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minoræ: siquidem, vt Plinius ait, Struthium folia est Oleæ minori; sunt etenim eius folia oleaginis angustiora & minora. Fructum etiam siue $\kappa\epsilon\pi\tau\circ\acute{\nu}$ copiosum habet, eumque perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quod semen continetur accipitur, quod non raro, vti & ipsius Antirrhini capitulum, $\kappa\epsilon\pi\tau\circ\acute{\nu}$ appellatur. De radicibus dubitari non potest, quæ tales, cuiusmodi Phyteumati tribuuntur, sunt. Quibus de causis Antirrhinon istud sylvestre verum Phyteuma esse apparet. Matthiolus tamen non Antirrhinum istud, quod olim pro legiūmo exhibuit, sed Campanulūm pro Phyteumate depingit: de qua superius cap. 10. vbi & improbatæ sententia Matthioli, & nostri iudicij rationem indicauimus.

PORRO Antirrhinum istud sylvestre nullius quidem est usus: si autem verum est Phyteuma, ad amores profuerit. Ut etenim auctor est Dioscorides, Phyteuma ad amatoria pilitra commodum esse perhibetur.

DE LINARIIS. CAP. XXVI.

ANTIRRHINI species quoque quedam videntur, quas Linarias vulgo nominant.

Quarvm yna caulinulos habet bicubitales, complures, rotundos, tenues: folia multa, angusta, oblonga, lini folij similia: flores luteos secundum caules iuxta summum, anteriore quidem parte Antirrhini floribus syniles, posteriore vero in caudam siue corniculum quoddam desinentes, floris Regij similitudine; quos sequitur capitulum rotundum, in quo semen nigrum: radix longa, tenuis & alba.

ALTERA species huic caule, folijs & floribus similis est: caulis tamen ferè longioribus; folijs verò angustioribus; floribus paruis, multoq; quam alterius minoribus, in cæruleo purpureis, nonnunquam etiam subcandidis aut subluteis; capitulis similiter exiguis, radicibus tenuibus & fibrosis.

NASCITVR prior Linaria pâsim secus agrorum margines, & alijs locis; altera similibus, quibusdam in regionibus exit, sed inuentu rario. Florent Iulio & Augusto.

VTRAQUE species, Linaria nostris dicitur, nonnullis Vinalis Germanis, Lynkraut / flaschkrant / harnkraut / onser frauwē flaschz / waldt flaschz / krotten flaschz, Belgis Wilt vlas; Gallis, Lin sauvage . Existimatur à multis esse Osyris: sed Osyris ab hac differens est stirps, ex qua videlicet nophætra, hoc est, scopas bac etate, in Italia componunt: vi & olim Galeni seculo; quam vulgo Itali Beluedere nuncupant.

EST autem Linaria calida quidem & aliquantulum siccâ temperie, & aperiendi potentia prædita; nam, vt & Rhizotomi nostri temporis existimant, vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborantibus prodeſſe; quod ab Osyride huic translatum est.

DE AMARANTO PURPUREO.

CAP. XXVII.

CAVLE Amarantus purpureus surgit cubitali, vel altiori, striato, iuxta radicem subinde rubente, Leui, in alas quasdam diuiso; circa quem folia oblonga, lata, acuminate, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus excent spica, aspectu gratissimæ, cætrum inodora, in purpura splendentes, coccum saturatum qui in

qui in holoserico villoso micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia superantes; que in auritu similem ferè colore succum reddunt, & deceptæ diutinè pulchritudinem suam retinent, aliquot etiam annis non marcescentes; vnde & nomen inuenit: Semen maturatis spicis insidet paruum, nigrum, & multum splendens: Radices breues & fibrosæ. Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & latius renasci. Alexandrino palma est, qui decerptus afferuatur. Mirum q₃ postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuinif- cit, & hybernas coronas facit.

Aquæ aucto quoniam non marcescat, Plinius appellat: nostra etas, Amarantum purpureum, ad differentiam Eli- chrysi, quod similiter aquæ aucto dicitur, de quo inferius suo loco: Germanicæ Samatblumen dausentscho ou/ Floramo: Nostrate dialecto, flouweelbloemen: Ita- licè Fior velluto. Gallice Passe velours, Passuelu- tum Ruellius reddit, quo nomine holosericum villosum coc- cineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.

E S T verò & alia huius species, caule multo proceriore & crassiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: folijs similiter maioribus; cui spicae sunt longiores, sed obso- leti admodum ruboris. Seritur vterq₃ Amarantus in hortis, sed prior frequentius. Alter enim Amaranthus nullam vel omnino exiguae gratiam obtinet.

2-

P R O V E N I V N T spica Augusto mense, durant in Autumnum. Insipidum virumq₃ olus est, & Bliti species, de quo in Olerum historia, vbi illi sua redditur vires.

R E C E N T I O R V M plerique Amaranto purpureo, & præcipue primo, adstringendi cum frigiditate & succita- te potentiam, sanguinisq₃ omnem fluorem sistendi vires at- tribuunt; quas tamen ei inesse nulla qualitas ostendit præ- ter so-

ter solum fortè colorem, quo spicæ rubent. Nam rubra omnia sanguinem vndequeq; fluentem cohibere ac supprimere, quorundam est opinio; eo quòd quædam sanguinem supprimentia, talia colore sint. Sed hec opinio vti vana est, ita nullis probabilibus rationibus innititur. Ex coloribus etenim de viribus simplicium & medicamentorum, certi nihil colligere licet: vt Galenus lib. de simpl. medica. faculta. primo & quarto dilucide ostendit. Sunt siquidem pleraque rubras etiam calida & aperientia, vti Rubiae rubicunda radix. Qua de causa & perperam ratiocinantur, qui Amarantum purpureum, sanguinem supprimere, cæliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant.

DE ROSIS. CAP. XXVIII.

R O S A R V M stirps tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decēs magis est, eam floribus iungere, quam spinosis fruticibus sociare: principatum siquidem, inter flores omnes Rosa facile obtinet, eiusq; in coronis omnibus usus propè nimius est; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco veruissimo, Henricus Stephanus perquam eleganti carmine Latino reddidit:

Rosa, honor decusq; florum.

Rosa, cura, amorq; Veris.

Rosa, calitum est voluptas.

Roseis puer Cytheres

Caput implicat coronis,

Charitum choros frequentans.

S V N T autem Rosa genere quidem permulta; aut stirpis ipsius magnitudine, asperitate, lauitateue; aut floris foliorum multitudine, paucitateue, vel colore odoreq; differentes. Nonnullæ siquidem proceræ & excelsæ, aliae breues & humili-

ATRAV.

& humiles: folia quibusdam quina, alijs duodena, vicenāue aut plura. Theophrastus etiam ~~ex aucto rāqū dācē~~, siue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incole ex Pangaeo trasferentes scrunt: & in Campania, Plinius. Colore item ha quidem rubentes, illæ verò candide: odoratæ etiam quam plurimæ, absq; odore nonnullæ. Harum omnium quedam satiuæ & hortenses sunt; aliae verò sylvestres.

R A M I aut potius virgæ omnibus durae, lignose, moradibus aculeis borrentes; & sylvestribus quidem spinosiores: folia aspera, per ambitum ferrata, ex quinq; aut septem ex uno neruo coherentibus: flores è caulinorum fastigijs excent, primum herbaceo inclusi calyci, qui tumescens in virides alabastros fastigiatur, quibus paulatim debiscientibus flos panditur, in calycis sui medio, stamina quedam capillacea, luteoq; complexus apices: semen in oblongis capitulis, quæ calycibus et floribus subsunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices durae, lignose in diuersa tendunt.

1. IN satiarum censu, vna proceritate caulum siue ramorum, reliquas superat: crassis enim & lignosis suis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altius conscendit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora.

2. PROXIMA magnitudine, virgas habet breviores, sed non minus asperas, Rosas odore suaves, sed dilutè & pallide rubentes: Incarnatas Itali appellant.

3. TERTIA huic similis ramis & folijs est, sed subinde breuior, flore verò odoratissimo pulcherrimoque, saturato, & quoddammodo puniceo rubore nitente; Rosarum omnium præstantissima, & ad medicamenta omnis serè generis utilissima.

QVARTA

G

4 QVARTA breuior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quam tertiae, & quandoque simplici, quinq^u tantummodo foliorum; alias plurim: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquam iucundo.

5 QVINTA Rosarum hortensis species, ramis & virgis sylvestrem Caninam Rosam quodammodo refert. Rosas profert paruas plures simul coherentes, ut plurimum simplices, aliquando sed raro multiplices; odore admodum fraganti suauissimas, & moschum proxime referentes: vnde & Rosa Moschetta ab Hetruscis appellantur.

6 SYLVESTRIVM ea quidem quae Canina Rosa vulgo dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis folijs, satius similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quedam hirsuta, echino Castanea quasi similis, at mollis, quam Spongiolam Rosa nuncupant.

7 HVIC similis est, & alia species, verumtamen aliquantulo minor, cuius virga subrubente cortice vestiuntur; flores pallide rubent, non in totum absque odore: Cinammina Rosa à quibusdam dicitur.

8 INTER sylvestres etiam quedam lutei coloris Rosas fert.

9 EST & parua quedam humillima, virgis spinosissimis: folijs minimis, Rosis perquam exiguis, candidis & suauiter odoratis.

10 IAM & sylvestris quedam folijs reperitur odoratis: haec proceritate sylvestres omnes s^ep^e superat. Virgas habet duras, crassas, & lignosas: folia splendentia & pulchre virrentia, odore gratissima: Rosas vero paruulas quinquesfolias, frequentissime albantes, raro purpurascentes, exigui aut

aut nullius odoris, fructū oblongū, colore subrubetem, nucleo parue Oliuæ, & Rosarum aliarum capitulu similem, sed minorem quam hortensiu, in quibus lanosi flocci atque inter eos semen conditum, paruum, & duru. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotundæ, molles, et hirsute spongiosa, tales omnino, quales circa Canina Rose spinas nascuntur. Et totidem quidem Rosarum genera, nostra etas admittent.

SUNT verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima suis appellata cognominibus, sed non omnia in rubo, hoc est, spinoso frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Rosarum censu numerantur) quorum quadam cum nostris generibus conuenire, verisimile est; non tamen omnia. Genera eius, nostri, inquit, secere celeberrima, Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardenterissimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus folijs. Viliissimam verò plurimis; sed minutissimis, spineolam. Deinde paulo infra.

EST & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lycnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque folia, Viola magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata conuolutis foliorum pauculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semper quod nascenti similis, latissimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleacea habens, Moscœton vocant. At quod inter has media magnitudo, Autumnalis, quam Coronelam vocant. Omnes sine odore, preter Coronelam, & in rubo natam.

SERVANTVR & plantantur Rose quidem mitiores et satiue apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis.

SYLVESTRES multis locis sponte excunt: & inter has quidem prima, pasim circa scrobes, fossas, ad margines agrorum & pratorum, locis humidis prouenit.

8. L V T E A in Africa & Aegypto, quam plerique in hor-
tis nunc habent, vti & Cinamominam.
9. M I N I M A spinosissima & asperrima, locis gignitur
maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Icium
portum, in arenosis maris aggeribus.
10. S E D odorata sylvestris Rosa hortensis est, nec vsquam
in Gallia aut Belgio, quod sciamus, sponte exit.

S E R I autem Rosa, vti Plinius ait, nec pinguibus vult,
nec argillosis, nec riguis, contenta raris, proprietateq; rudera-
tum agrum amat: omnis, locis siccis quam humidis odora-
tior. Refert & celi temperies; quibusdam enim annis, mi-
nus odorata prouenit. Theophrastus odoris colorisq; praefan-
tiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odora-
tissimas Rosas, quae apud Cyrenen nascuntur; & proinde
vnguentum incundissimum illic fieri.

N A S C I T U R verò Rosa ex semine: sed quoniam tar-
de perficitur, conciso caule seritur. Omnis recisione et vstio-
ne proficit; floremq; melius profert; relictā namq; excrescit
& sylvestrit. Septius eam transferre vtile est: sic enim pul-
chriorem Rosam effundi affirmant: Theophrastus et Plinius
auctores.

S E R E N D A R V M autem Rosarum modum, Palladi-
tus ostendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis
virgulis habere copiosa rosaria, quaternorū digitorum sur-
culos gemmantes cum geniculis suis debebis excidere, & in
modum propaginis sternere, & stercore ac rigationibus ad-
iuuare. vbi anni etatem compleuerint, pedis spacio inter se
transferre disiunctos, atque ita solum, quod huic generi de-
putabis, implere.

F L O R E N T Rosa; quedam citius, aliæ seriūs, omnes
Maio aut initio Iunij mensis. Præcoce Cinamomine, &
aliæ quedam sylvestres: seriores satiuæ sunt. Moschettæ
mense

mense Augusto & Septembri florent. Theophrastus, si au-
tumnus prolixor fuerit, Rosas etiam denuo erumpere posse
testatur.

R O S A Gracis πόδον appellatur. Stirps verò ipsa Ro-
sarum πόδων, quæ apud Latinos idem cum flore nomen
retinet. Dicitur autem πόδον, ut Plutarchus ait, δέ τε πένηντα
πολλὰ τῆς ὁδοῦς ἀφίσται, quod largū odoris effluuiū emittat.

M E D I V M floris Rosarum, lutea videlicet stamina
& apices, αὐθός τῶν πόδων, & flos Rosea dicitur; officinū
Anthera.

F O L I O R V M ipsius floris partes candidæ, quibus ca-
lycibus inseruntur, οὐχι, & vngues appellantur.

C A L Y X vocatur, qui stamina & floris foliola com-
plectitur ac continet.

A L A B A S T R I verò sunt calycis partes laciniose, co-
num floris priusquam panditur complectentes; quæ quin-
que sunt; due barbatule, due imberbes, & quinta partim
barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plerisque
appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλαια dicuntur capitula, in quibus se-
men gignitur, que scilicet floribus & calycibus subsunt.

V I R G A S stirpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo
suo, Viburna nominat, sic scribens:

Viburnum.

Iam nisi me fessum via longior indupediret,

Scrupeus atque noui terceretur carminis ordo,

Debueram Viburna Rosa pretiosa metallo

Pactoli, & nievis Arabum circundare gemmis.

Virgilius tamen & Aurelius Nemesianus, viburnum fru-
ticem aliquem sui generis innuunt, paruum, humilem, len-
tum & obsequiosum. Ille quidem ecloga prima urbem
commendans Romanam:

Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,

G 3 Quantum

*Quantum tanta solent inter Viburna Cupressi.
Nemorianus vero ecloga secunda, his carminibus:*

*Nos quoque te propter Donace donabimus vrbi,
Si modo coniferas inter Viburna Cupressos,
Aut inter Pinos Corylum frondescere fas est.*

1 *In saiuarum Rosarum numero primam, vulgo Rosam
albam; Belga, witte Roosen; Germani Weisz Roosen;
Galli, blanche Rose appellant. Poteſt hæc Plinijs Spineola
Rosa eſſe, ſi modo Campana Rosa non eſt.*

2 *ALTERA, quam incarnatam Rosam Italia nuncupat,
Alabandica ſimilis eſt: Germani, Liebfarbige Rosen.*

3 *TERTIA, Provincialis Gallis, dicitur: hanc, Milesiam
eſſe, non temerè ſuſpicari licet.*

4 *QVARTAM, Rosas Franchas Gallia, Plinius Tra-
chiniam forte aut Præneſtinam dixerit.*

5 *QVINTA, Moschata, ab odore, ut diximus, moschi-
dicta, Damascenam autem & hanc nonnulli appellant:
Itali Rosam moschettam: Galli, Roses musquées ou
muscadelles: Belga, Musket Roosen.*

6 *SYLVESTRIS Rosa, Germanis wilder Rosen/
heckroſen: Brabantis, wilde Roosen: Gallis, Roses
ſauuages: Plinio lib. 8. & 25. κυνόποδος καὶ κυνόποδα eſt,
id eſt, Rosa Canina: nonnullis etiam Canina ſentis.*

*QVAE vero circa ramulos & virgas huins Cynorho-
di hirsutæ pilulae reperiuntur, spongeole sylvestris Rose apriſ-
ſimè & propriissimè dictæ ſunt: Officina perperam Bede-
guar appellantur. Nam Bedeguar Arabibus Cardui species,
quaæ Græcis ἔκανε Λευκὴ, hoc eſt, ſpinæ alba.*

*ALIÆ sylvestres Rose, Cynorhodi etiam species que-
dam ſunt.*

7 *EARVM vna, ordine septima vulgo Laneel Roos-
ken/ id eſt Cinamomina Rosa appellatur.*

OCTAVA

OCTAVA à colore nomen accepit Linnaea dicta. 8

NONAM nostri Duynerooskens vocitant, id est. 9

Rosam Dunensem; ab ipsis in marino littore arenosis collibus, quos vulgo Duynen nominant. Sunt etiam qui Dimpennelle rooskens nuncupat. Rosam pampinulam dixeris, à similitudine nempe huius fruticis foliorum, cum folijs minoris Pampinula, que alio nomine Sanguisorba & Pimpinella vocatur.

DECIMAM Cynorhodi sive Caninae Rose, & qui- 10

dem odoratam speciem, Belge Eglantier aut Aglantier;

Galli, Englenterium, Ruello teste, nominat: qui et hanc

sylvestrem Rosam. Cynosbaton sive Canirubum esse suspicatur. Cynosbaton.

De quo Dioscorides his verbis: κυνόσατον, οἱ δὲ ὄξυά-
χανθαι καλοῦσι. Θάμνος εἰ βάτου πολλῷ μείζων, θεραπέ-
δης, φύλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μεροσίνης. ἀκάνθας δὲ
περὶ ταῖς ράβδοις λοχυράς. ἄνθος λευκὸν. καρπὸν ἐπιμήκη,
πυρηνὴ λάσιας ἐοικτρα, σὺν τῷ πεπάνευσθαι πυρρόν. τὰ δὲ
ἄνθος ἐγίαδην. Id est, Cynosbatus, sive Canirubus, quem ali-
qui Oxyacantham vocant, frutex est Rubo longè maior, ar-
borescens, folia fert latiora myroto: spinas circa ramos robu-
stas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Olinæ
similem, per maturitatem fuluum, interius lanuginosum.

EXTAT & Cynosbati apud Theophrastū huiuscemo-
di descriptio: τὸ δὲ κυνόσατον, τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχει,

καὶ παραπλάσιον τῷ τῆς ρόας. εἴτε δὲ δένθρου καὶ θάμνου με-
ταξὺ καὶ περόμοιον ταῖς ρόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες.

(Exemplar vulgare ἀγλῶδες habet: sed Athenaeus ex Theo-
phrasto ἀγλῶδες rectius legit) hoc est; Cynosbaton fructum
subruborem habet, et malo Punico similis: est inter arborem
et fruticē medium, veluti malus Punica: foliū autē splendēs.

CVM harū descriptionū vtrāq; nō male engleteriū sive
Canina Rosa odorata conuenire videtur. Nā frutex est Rubo

Theophrasti
locus resti-
tutus.

maior, caudices siue virgas habet crassas lignosas, ut malus punica, vel alia lignosa & arborescens quedam stirps, aculeis & spinis duris munita; folium eius non quidem integrum, sed unum aliquod singulare, totius folij pars. Myrti folij latius est, superioreq[ue] parte leue & splendens; fructus nucleo oliuæ similis, qui maturus, colore est rubente, lanosos floccos & semen intus habens. Quæ omnia huius sylvestris & odoratae Rose, cum Cynosbato similitudinem ostendunt.

Plinij locus
emendatus.

EST vero & aliis Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. describit, quem alijs Cinopaston, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alijs Neopaston vocant; folium habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; unde Neopastos dicitur. Sed huic Cynosbato, sylvestris odorata (si modò legitima & non corrupta est descriptio) nequaquam similis est, veluti neque Cappari, nec Smilaci asperæ, quarum virtus etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

SED ad Rosas reuertamur, quarum florum foliola, quia ex diversis partibus constant, dissimiles etiam facultates obtinent. Insunt etenim eis terrestres quadam & adstringentes, alia humida & aquæ: nonnullæ spirituosa & aërea partes; quæ tamen in singulis non similiter se habent. In uno siquidem genere haec in alio illæ excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei media, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

SUPERANT humida, aërea & spirituosa partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damascenis siue Moscatis: quas viribus præstantiores Matthiolus tradit; utpote cuius etiam folia virginis, alium subducant sumptu. Ex tribus his liquor ea de causa, elicetur gratissimi ac suauissimi odoris, qui fere ex alijs Rosis inodorus est.

V T I L I S

V T I L I S autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cum ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant. tragematis, placentis, condimentis & alis, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum conciliat: quem & ipsæ virætes Rosae, odore suo suavi prouocant.

S V C C V S harum Rosarum, præserim dilutè rubetum, aluum lenit & subducit.

I D E M præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum siue Serapium; officinæ syrum rosaum solutum nuncupant, quod ex infuso siue diluto apparari debet, in quo pluries harum Rosarum virentium folia multa macerata sunt.

A D leniendam autem siue subducandam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiori, aut opus non est, aut vti non expedit. Nam præter ea quæ in intestinis hærent excrementa, aut in proximis & primis vénis cruda, pittuosa & subinde biliosa, alia non educit; si non alijs quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur.

H V M E C T A T autem & refrigerat Serapium istud: ideo etiam febrium ardenter calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat, siim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum vtile, nam eum laxiorem debilioremq; relinquit.

I N rubetibus Rosis, quæ paßim sunt vulgares, & alijs saturate & purpure, quas Prouinciales appellat, plus est terreae substantie, & resiccantis adstringentisq; facultatis, non tamen absq; humido quodā permixto; quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis vero deperditū est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad aluum subducendam quoque facit; minus tamen quam aliarum prædictarum.

RESICCATAE autem ha Rose, humiditate iam absumpta, adstringunt & resiccant: refrigerant quoque, sed minus quam videntes: robur cordi conciliant, ac tremori, & palpitationi eius succurrunt: hepatis, renes, & alia viscera debilita confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum, siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compescunt; sanguinis undeque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: aluminio fluore laxam, constringunt: antidotis omnibus vitiliter admiscentur, & alijs quoque medicamentis, siue foris adhibendis, siue intra corpus assumendis, quibus adstringens ac corroborans aliquod vitiliter accedit.

QVOD ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, ulceribus, eruptionibus, ac in vniuersum omnibus, que abstergi & resiccati postulant, longe vitissimum est.

OLEVM calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut iam incipientes mitigat.

FLORES Rosarum, lutea videlicet stramina & apices, resiccant similiter et adstringunt, & potentius quidem, quam ipsarum Rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastri: sed cum his omnibus odor desit, minus virtutia sunt, humanaeque naturae minus amica.

CAPITA Rosarum, Plinio auctore, sanguinem etiam & ventrem sistunt: vngues, epiphoris salubres sunt.

RADIX sylvestris Rose ad morsum Canis rabidi unicum remedium, oraculo repertum: ut idem lib. 8. cap. 41. scribit.

SPONGIOLAE, que in medijs eius spinis nascitur, cinere cum melle, Alopecias capitum expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.

FUCHSIVS, spongiolas & capitula sylvestris Rose, contra calculum & urinam difficultates valere affirmat; si in pulue-

puluerem trita exhibeantur. Prodeesse autem possunt non ut diuretica, aut calculum atterentia; sed veluti alia quedam adstringentia, debiles renes confirmantia: quae calculosis non raro vtiliora sunt, quam multa, præsertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequentior aut nimio vsu, & renes multum debilitari, & sepe supercalesieri contingit; & calculos non modo non comminui, atteri, aut expelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod vero crassius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia minus potentia, frequentiori vsu.

D E C I S T O. C A P. X X I X.

R O S A R V M species & Cistus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera secere; marem & feminam, præter tertium Ledium dictum.

V T E R Q V E frutex est lignosus, multis aliis ramosus; sed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis sunt lata, aliquantulum rugosa & lanuginosa, propemodi subalbicantia, hortensis aut alterius Salviae folijs modo quodam similia: flores in summo virgularum, veluti paru& sylvestres Rose, fugaces tamē & citō pereuntes; colore mari quidem, in ceruleo pene subrubentes, aut purpurei: feminæ vero candidi: capitula inde rotundiscula, in quibus semē paruum: radices lignose, fissæ, in diuersa tendentes.

E X I T subinde sub ipso frutice ad radices, Limodori Hypocistis. quoddam genus, crassum, pingue, carnosum, succo plenum, sine folijs, ex multis veluti Hyosciami vtriculis, aut malis Punica & cytinis totum constans: colore in uno genere πυρός siue russo: in altero candido, in quodam etiam χλωρό, siue pirenti, aut herbaceo: ut Dioscorides ait.

N A S C I-

NASCITVR Cistus in Italia, Hispania, Narbonensi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europaë prouincijs, aridis & saxosis locis: & in vna quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus, alibi candidioribus mollieribusq; in plerisque minus candidis, minusq; pilosis, in non nullis longioribus, in quibusdam rotundioribus aut minoribus. Mutationem enim haud exiguum, pro regionum diueritate Cistus quoque recipit. Floret astiuis mensibus.

Kistrov n̄ ūt̄ Sov Graci appellant, nonnulli ūt̄ capo, alijs x̄d̄ capo. Latinis similiter Cistus, & Rosa sylvarica dicitur, à quibusdam etiam Rosa Canina, ut Scribonius Largus refert.

E radicibus exiens limodorum, ὑποκίστης vocatur; quo- Hypocistis.
niam sub Cisto proueniat: A nonnullis φόενδροι, aut ὄφεν-
δροι: Ab alijs κυτταῖς, inter quos Paulus est Aegineta; qui
etiam non illud, quod Cisto subnascitur, sed huīis succum
hypochistida appellat: unde manasse potest hypoquistidos
vox, qua officinæ succum hunc barbarè nominant.

FACULTATE porro Cistus, ut Galenus ait, non infrennuē desiccat, secundi propemodum ordinis resiccatum: adeò vero frigidus est, vt tēpidi caloris sit particeps. Folia & prima germina trita tantum desiccant, adstringuntq; , vt ulcera glutinare valeant. Flores magis sunt effi-
caces, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecilli-
tates, fluxusq; , ac humiditates sanent: cataplasmatis modo
illita, putredinosa ipsorum ulcerum iuuant. Dioscorides,
vōūas, id est, ulcera depaſcentia illitu cohibere, & cum cera
ambuſtis, veteribusq; ulceribus mederi tradit.

HYPOCISTIS multo magis adstrictoria est, efficax
remedium ad omnes fluxionum affectus, vt sanguinis reie-
ctiones, profluvia muliebria, celiacos, dysentericosq; affec-
tus. Quin si partem raborare consilium fit, quæ videlicet
pluscul. *

plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi
non segniter addit. Sic sane stomachicis, hepaticisq; epithet-
matis admiscetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimi-
rum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

DE CISTO LEDO, ET LADANO.

CAP. XXX.

CISTVS Ledon, frutex est parvus Cisto aſſimilis,
ſed folijs longioribus, nigrioribus, & glutinosis: flores parui
albicantes, exiguis Rosis perſimiles: vna tamen eius species
maiores habet, quorum ſingula foliola nigricans exornat
macula, floribus gratiam ac decorem adferens.

CONTRA HVNT folia pingue quoddam resinosum
& odoratum, & tempore quidem, ut Dioscorides ait, ver-
nali: ſed, ut Petrus Bellonius, & vroboris, in medijs etatibus et
Canicularium dierum ardentissimis feruoribus: quod non
abſque singulari cura & diligentia, nec minori induſtria,
ab ipſis stirpibus noſtra etate colligitur; nō ut in fabulis eſt
veterum ex caprarum aut hircorum barbis villisue depechi-
tur: collectum colatur, & in massas formatum in medicina
vſus reconditur. In Creta iſula, eodem Bellonio teste, paſ-
ſim locis incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio
auctore.

Διδον καὶ λάδον ipſe frutex dicitur & Cisti species eſt.
Pingue vero quod ex folijs colligitur λάδανον καὶ λάδανον:
Latini Graecas voces ſeruant: officina corruptè Lapdanum
enunciant. Maximè probatur Dioscoridi odoratum, ὑπό-
χλωσυ, ſive suburide, facile mollescens, piugue, non are-
nosum, nec citò fragile, ſed resinosum.

PRIMO excessu completo Ladanum calidum eſt,
Galenus inquit, habens etiam adſtrictionis paululum: ad
hac ſub-

hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, pariterq; moderate digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad veteri vitiæ conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet: quocirca etiā defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum prauii humoris refederit, id omne absunt; tum meatus quibus infixi sunt, contrahit.

VIM habet Ladanum, Dioscorides ait, adstringentem, calfacentem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, myrrha, & oleo myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut rosaceo infusum: suffitu secundas ejicit: duritias veteri pessis immixtu curat. Medicamentis dolorem sopientibus, aduersus tuſsim facientibus, & malagmatiſ vitiliter admiscetur. Aluum fistit, cum vino veteri potum: & vrinam cit.

REPERITVR porro Ledo similis quedam, sed multo minor stirps, subinde, nisi pedamentis quibusdam fulcitur, quasi repens: caudiculi ei sunt numerosi tenues & gracieles: folia oblonga, Ledi ac Cisti minora, carnosæ, leniter hirsutæ, quibus lentus inest succus: flores exigui, veluti parvule quedam Roseæ, sed minores, pares forma & magnitudine Argentinæ, sine Potentilla dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radice stenues, lignose, rufescentes. Nascitur asperis, siccis & apricis, tam campestribus quam montanis locis. Aestiuu mensibus floret.

Flos solis.

TRAGVS Germanicè Heyden yslop & feld yslop appellat: plerique Latinè Graiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

PLINIVS Helianthen tradit, in Temiscyra regione, Hollanthe. & Cilicia montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac cum

cum adipe Leonino decocta , addito croco & Palmeo vino
perungi Magos , & Persarum Reges , ut fiat corpus aspectu
iucundum : ideo eandem Heliocalliden nominari . Quæ si ea-
dem cum isto Solis flore sit , an diuersa , nemo facile in tanta
Plinij breuitate explicauerit . Matthiolus , Helianthemum
sive Solis florem , a quibusdam Panaces Chironium existi-
mari refert , verum cum eo similitudinis habet nihil .

VULNERA autem , eodem auctore , glutinat : sanguinem
manantem sistit : ad cruenta sputa , dysenteriam , men-
sium redundantiam vtilis : oris & pudendorum ulcera vi-
num decoctionis eius ablutione sanat . in summa , aggluti-
nat , cohivet , & corroborat . Quæ sati ostendunt cum Cisto ,
& Ledo , non modo forma , sed & viribus ac facultatibus
conuenire . Proinde Cisti & Ledi , sylvestrem quandam
speciem esse .

DE PÆONIA. CAP. XXXI.

PÆONIÆ tres sunt : masculæ una , fœminæ due .

MASCULÆ Pæonia caules , et foliorum pediculi rhin-
bent : folia lata ex pluribus commissa , nucis iuglandis folijs
ferè similia , nisi quod iuglandis ex septem aut nouem par-
ticularibus , simul ad unum neruum aut pæxv , coherentibus
consent ; Pæonia vero , ex quinque foliis , & subinde
ex tribus tantum committantur : flores in summo caulum
veluti magna Rose in purpura rubent ; staminibus in me-
dio purpureis , ex quibus lutei dependent apices : siliquæ foris
lanuginosæ , que per maturitatem sponte debiscunt ; semen
in his nigrum , rotundum , ochri ferè magnitudine ; & grana
quædam coccineo colore splendentia : radices subsunt longæ ;
crassæ , altè descendentes , subinde bifidae , aut trifidae , intus
candidæ & odoratae .

PRIORIS feminæ caules parum aut nihil rubent: 2
 folia incondita, hippofelini, quod à Theophrasto Smyrnion appellatur, ferè modo laciniata, & singularia angustiora quam maris, superna parte virentiora, inferiore albicaniora: flores ut masculæ Pæoniae, colore aliâs pulchrè, aliâs dilutè rubetè: semen, in siliquis Amygdalis similibus, etiam simile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic est radix, sed ab uno capite multæ descendunt glandulose radices, veri Asphodeli radicibus similes, sed multo crassiores & longiores; à quibus sepe aliæ due aut tres procedunt, eiusdem omnino formæ.

ALTERA feminæ caules habet & folia similia, folia 3
 tamen minus incondita, & in virore candidiora, auersaque parte etiam albidoræ: flores minores, dilutius rubentes: radices quoque glandulosas, sed singulas multo longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuisse videtur: nam radices ei sunt plures, & singula palmo longiores ac candidæ, quales mari ipse tribuit. Femina, inquit, existimatæ, cuius radicibus seu balani longiores, circa octo aut sex adhaerent: mas plures habet, quoniam non vna radice nixus est, palmi altitudine, cædidaque. Posset verò & hec Pæonia semine species altera, Dioscoridis quoque mascula existimari, si non folium mari nucis iuglandis, & radicem vnicam esse scripsisset. Nam mari suo talem ferè radicem tribuit, qualis est tertia Pæonia vna aliqua, ab ipsis radicibus, quæ pluribus singularibus constant, auulsa. Sed tamen ex eo quod Pæonia mari, folia ~~βασιλικὴ κερպū~~, id est nuci regiae similia esse prodiderit, & radicem vnam numero singulari, non septem aut octo, vti feminam habere ait, ostendit se non hanc tertiam, sed primam, mare appellauisse: quæ nempe nucis Iuglandis sive Regie, habet folia, & radice est vnicam. Plinius etiam feminæ

H 2

Plinius oscitata feminæ folia Myrrham redolere ait; sed suspicio euidens est, à viri rōu σμυρνίου, σμύρνεν cum accepisse; aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidisse.

N A S C I T U R Pæonia, vt Dioscorides scriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius vero, in opacis montibus, & alio loco in sylvis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Gesnerus in Generoso dicto Helvetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac etate in horris habetur, & vulgatissima quidem, fæmina prior; altera deinde: mascula rarißima est. Florent omnes mense Maio: semen Iulio ad maturitatem peruenit.

G R A E C I S ταῖονια καὶ γαλακτιστὴν: & à nonnullis τετράγονον; Latinis similiter, Pæonia & dulcisida dicitur. Officinis Pionia; Germanis Peonien blumen / Peonien rosen / Wichtwurtz / Kunigblum / Pfingstrose: Belgis ferè, Pioenen: Flandris tamen, Mastblocmen. Gallis, Piuoine; Hispanis, Rosa del monte.

H A B E T vero & alia multa nomina, inter nothas voces reiectæ, que partim etiam apud Apuleium reperiuntur: vt sunt, ὄφελον, ὄφελός, ἀμέληγον, παταδην, μυνογένειον, μήνιον, τελείνεπατος, ιδαῖος δάκτυλος, αγλαφωτής, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχολίνιον. Rosa fatuina, herba casta. Menogenion autem, Menion, Selenio, Selenogonium, Dichomenion, ἡπτὸ τῆς μήνης, καὶ σελήνης nomina derivantur; quarum utraq; vox Latinis Lunæ significat. Lunaris vero siue Lunaria Pæonia appellari potest: quod Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxiliatur. Idæi dactyli appellatio, feminine conuenit, cuius glandulosæ radices dactylos ideo referunt. Sunt autem idæi dactyli, gemme quædam forma humani pollicis, in Creta insula nascentes. Aglaophotis, id est lucide splendens, Pæonia dicitur, à grapis cocci colore splendentibus.

A G L A-

A GLAOPHOTIDES autem duæ, apud Aelianum lib. 14. descriptæ reperiuntur: una marina, cap. 24. altera terrestris, cap. 27.

MARINA, fuci species est, quæ in profundis nascitur petris, magnitudine Myrica, fructu Papaveris, qui estiū Solsticio dehiscens, noctu igneum quendam, & veluti scintillantem splendorem emittit.

TERRESTREM, que alio nomine Cynospastus dicitur, per diem, ait, inter ceteras herbas delitescere, nec vlo modo agnoscī; nocte verò stelle instar lucentem, & igneo splendore coruscantem, facile in conspectum venire.

ET hæc quidem terrestris Aglaophotis sive Cynospastus, ² Pæonia est; Pæonia enim grana rubentia, Apuleius ait, noctu lucere tanquam lucernam: et plurimum noctu à pastori-bus inueniri ac colligi. Præcipi etiā ut Pæonia noctu colligatur, Theophrastus & Plinius referunt. Quæ de Aglaophotide Aelianus quoque affirmat.

APPELLATVR verò terrestris hæc Aglaophotis à Iosepho belli Iudaici scriptore, lib. 7. cap. 25. Baaras, à loco in quo reperitur. Quod, conferenti ea quæ de Aglaophotide terrestri, sive Cynospasto, Aelianus scribit, cum ijs quæ de Baara Iosephus, sit manifestū. Cynospastum etenim Aelianus ait, non absque periculo euelli, & eum, qui primū eius naturæ imperitus eam attigit, famam esse perisse: itaq; si-gnum ad eius radices noctu desigendum, canem verò ad al-ligandum famelicum qui nidore obiectarum assatarum car-nium motus ad eas impetu facto, radicibus eam eruat. Ita etiam Iosephus, Baaram tradit circa vesperam, veluti iuba-re fulgere, accendentibus & euellere cūpientibus facilē non esse; sed vel vrinam muliebrem, aut menstruum sanguinem super eum fundendum, aut circumficiendam, & ad eam canem religandum, atque ita demum euelli posse.

VANISSIMA autem hæc sunt omnia: nullo etenim negotio & citra omne periculum, quauis diei & noctis hora Pæonia radix colligi & euelli potest. Quæ de causa & similiter vana sunt, quæ Theophrastus & Plinius, de Pæonia tradi ferunt: precipi, videlicet, ut noctu colligatur. Nam si interdiu quis fructum legat, à Pico martio visus oculis pericitaturum: si verò radicem fecerit, periculum esse ne sedes procidat.

MIRVM autem videri non debet huiuscemodi nugas & vanissimas superstitiones, ac imp̄issimas ceremonias, subinde in antiquissimorum auctorum libris respersas reperi: fuerunt enim multa, illorum seculis, magna vanitate, ad ostentationem, ut Plinius verè testatur, ab Aegyptijs & alijs pr̄stigiatoribus efficta: quorum sectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, pr̄stigaturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse: à cuius lectione, ea de causa, & aliorum similiter mendacium, abstinendum pr̄cipit.

PORRO Pæonia radix leviter cum dulcedine, ut Galenus ait, adstringit: acrimonia cuiusdam subamarè quoque particeps: temperamentum haud insigne calidum obtinet, pauxillo symmetro calidius: exiccatioria autem est & subtilium partium. Feminis à partu non purgatis, siccata, Dioscorides inquit, datur: menses cit Amygdale quantitate pota: in mulsa, Galenus addit. Prodest auriginosis, renes & vesicam dolentibus: obstructum hepā & renes expurgat: ventris dolores sedat, & fluxiones sistit, in vino decocta & bibita. Pueris ex collo suspensam, aduersus Comixilem morbum efficacem esse, à Galeno certo et euidenti experimento compertum est. Estur etiam, inquit Plinius, contra malum nientis: scilicet in medendo quatuor drachmas sati sunt. Prefertur ad has mascula Pæonia radix.

R V B R A

R V B R A grana 10. aut 12. pota in vino austero, nigrum, fluxum rubrum muliebrem fistunt: stomachicis qui rationes sentiunt, esa profunt: à pueris comesta, aut in potu sumpta, calculi initia excutunt.

N I G R A grana, ipsa videlicet semina, 15 numero in potu sumpta, opitulantur suppressionibus nocturnis, quas epizætas nominant, uterique strangulationibus & dolibus. Vt raque auxiliantur à serpente percussis, Plinio auctore.

DE LILIO CANDIDO.

CAP. XXXII.

C A N D I D O sine albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vsu, reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, carnosa, leuia, in herbaceo & diluto virore splendentia: caules duobus cubitis altiores, multis folijs sensim attenuatis comosij, qui inter folia excent: flores ad summum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem relaxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis, extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleus constans, & ex multis simul vnitis composita, succo lento & glutinoso plena, quo & folia & caules redundant.

S E R V N T V R Lilia pañim in hortis. In Syria autem & Pisidia Pamphilia, vnguentis efficacissima nasci, Dioscorides inquit.

F L O R E T apud Germanos, Belgas, Gallos, Lilium, Junio mense: Augusto folia excent, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.

S T I R P S Liliorum à Græcis οπινώνα dicitur: flos verdus ἥσιον & λείγον (est tamen & Narcissus λείγον) à non-

H 5 nullis

nullis καλλιστον & κηρύκευον: A Latinis Lilium & Rosa Iunonis.

APPELLATVR autem Rosa Iunonis, quod ex lacte eius in terram delapso; natum feratur. Fingunt siquidem Poëta Herculem, quem ex Alcimena Iupiter suslulerat, ad motum fuisse dormientis Iunonis vberibus, & post suatum lac copiosum effluxisse, & una eius parte cælum perfusum, alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata, inde verò lacteum apparere in cælo circulum. Germani Lilium istud, vulgo Weisz gilgen oder weisz lilgen appellant. Belgæ, Witte Lelien. Galli, Lys blanc.

LILI autem flos temperaturam mistam, ut Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena essentia.

RADIX solitq; per se trita, desiccant & abstergent, ac moderatè digerunt.

FOLIA herba, Dioscorides ait, imposita, auxiliantur à serpentibus ictis: eadem feruefacta, ambustis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta sunt.

SVC CVS melle & aceto mixtus, in æneo vase coctus; medicamentum efficitur veteribus ulceribus, & recentibus vulneribus vtile.

RADIX tosta, & cum rosaceo trita, ambusta sanat, vterū mollit, menses mouet: ulcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes sanat; vitiligines & lepras expurgat; furfures & manantia capitis ulcera absterget; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & hyoscyami folijs, ac farina triticea trita, testium iuflammatiōnes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquuntur, tri-duoq; non soluuntur: cum adipe aut oleo decocta, pilos adustis reddunt. E mulso potæ, inutilem sanguinem cum alio trahunt: Lieni, & ruptis, & vulsis prosonunt.

REGEN-

RECENTIORES *Lily* radices coctas, cataplasmatis summa cum vtilitate admiscent, abstessus maturantibus & ad suppurationem perducentibus. Eadem etiam, in oris collutionibus ad idem facientibus, vtiliter decoquuntur. Nam omnes abscessus maturant, & suppurari faciunt, & dolorem simul sedant.

SEMEN, *Dioscorides* ait, potum, serpentium moribus aduersatur. Cataplasma ex semine & folijs, erysipelatis imponitur.

FIT ex floribus oleum aut vnguentum, quod *Lirinum* aut *Sufinum* appellatur, molliendis nervis aptum, priuatisq; ad vteri durities vtile.

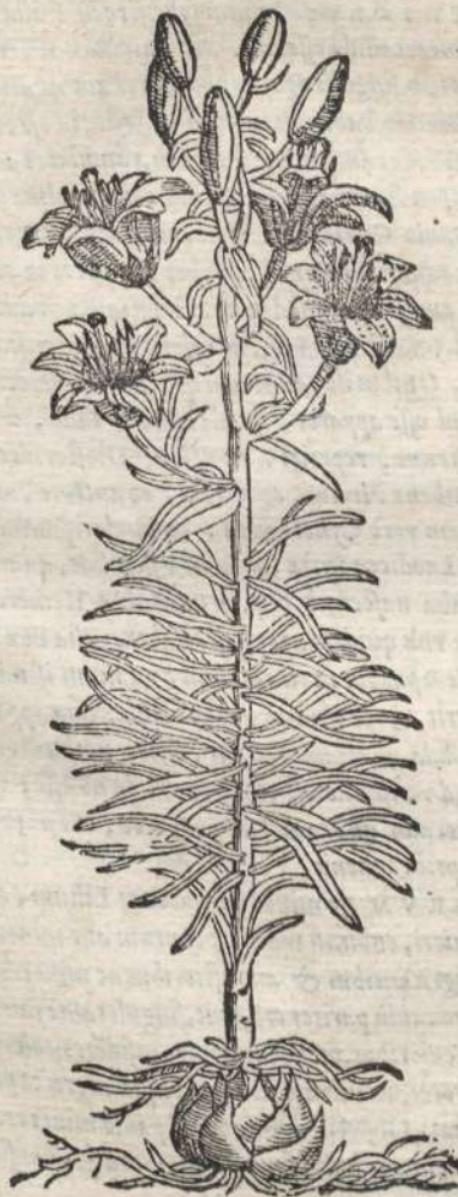
DE LILIIS PURPUREIS, HYACINTHO
SCRIPTO, ET COMOSANDALO.

CAP. XXXIIII.

PURPUREORVM *Liliorum* duo genera sunt: maius vnum; alterum minus. Maiori purpureo *lilio*, caules sunt proceri, longi, subinde altiores quam *lily albi*: folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante eius exortum nulla: flores summo caule copiosi, 10. 12. aut plures, ad vsque 18. & 20. ac vltra, supra inuicem incerto ordine digesti, *lily* alterius forma & magnitudine, colore vero rubro ad croceum inclinante; multis, exiguis, nigris quasi punctulis, literarum quarundam veluti rudimentis respersi: radices, bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, ut *lily* candidi, sed maiores.

IN Italia, in aruis inter segetes circa messem, in montibus etiam ac conuallibus, *Lilium* istud, *Matthiolo teste*, emicat. Belgae in hortis serunt. Flores paulo ante candidum *lilum*; post purpureum minus, vna cum *Rosis*.

MAT^e

MATTHIOLVS *Lilium sylvestre* in Italia appellari, & *Hemerocallida* esse ait. Sed οὐρανὸς ἀνδεῖ, vt auctor *Dioscorides*, in singulis apophysibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἵτχυσῶν ωχεῖν, id est, valde luteum. Απόφυσες autem sine απόφυσι, ramulares adnascentiae, sive appendices dicuntur. Ochræ color, melino similis & citrino, à malo *Citrio* nomen habenti. *Lilium* autem istud, ramulares adnascentias nullas habet; & flores in caule non modo tres aut quatuor, sed non raro 18. aut 20. aut plures, subinde ad 50. aut 60. vsq;, ac coloris non lutei, sed purpurei crocei. Quibus de causis non quidem *Hemerocallus*, sed *Lilium* illud esse appetat, quod capite de *Lilio*, πόρφυρος, sive purpureum, reperiri, ex relatu *Dioscorides* scribit; quodque rubens *Plinius*, & *Graci*, eo auctore, κρίνον vocant, florem verò *Cynorodon*: & laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriae, mox in Phaselide, quartum locum in Italia nascens. Nisi fortassis due *Hemerocallides* flores sint: una quidem apophyses habens; alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & *Lilium* istud *Hemerocallis* fuerit, & præsertim πορφυράθες: quia appellatione *Hemerocallida*, etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est *Hemerocallida* nō esse; est enim & *Hemerocallis* quadam flore purpureo, cui πορφυράθες nomen propriè conuenit.

2. ALTERVM & minus purpureum *Lilium*, caule est multo breviori, cubitali videlicet tantum aut minori. folijs similiter nigricantibus & angustioribus ac minoribus. Flores è summo caulis pariter erūpunt, singuli tamē suis pediculis, modo brevioribus, modo longioribus insidētes; coloris quoq; purpurei crocei, notulis similiter quibusdā nigris et perquam exiguis ornati; *Lili* etiā diuisura, sed paulo minores: pro radicibus & minores bulbi sunt, infra supraq; quos fibra adharent.

haret. Vna cū alijs Lilijs apud Germanos, Belgas et alibi, colitur in hortis. Floret sub fine Maij, reliqua Lilia antecedet.

LILIUM etiam est purpureum & xpivov πάρφυρον,
quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

OVIDIVS lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthus.¹
Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adolescente, ex cuius sanguine hunc florem natum singit, quando cum Apolline ludens perijset, cui Apollinem gemitus sui notas & literas inscripsisse ait, sic scribens:

Ecce crux, qui fusus humo signauerat herbas,
Desinit esse crux, Tyrioq; nitentior ostro
Flos oritur, formamq; capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phœbo est, (is enim fuit auctor honoris)
Ipse suos gemitus folijs inscribit, & ai ai
Flos habet inscriptum, funestaq; litera ducta est.

H V I V S Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epi-
taphio Bionis, eidyllio. 19.

Νῦν θάκυθε λάλει τὰ σὰ γράμματα ἢ πλέον αἱ ἀ
λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

COGNOMINA TUR autem hic, à Poëtis Latinis
nonnunquam ferrugineus, vt à Vergilio Georg. 4.

Et pingue tam, & ferrugineos Hyacinthos.
Similiter & à Columella, lib. x.

Sypticulum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

FERRUGINEVS verò hyacinthus dicitur, quod ad similitudinem ferruginis rubeat. Est etenim ferrugo corrupela ferri, veluti æris ærugo, quæ à colore subrubente rubigo appellatur. Vnde & ferrugineus color, instar ferruginis rubens. Sunt qui velint hyacinthum non ex eo ferrugineum cognominari, quod ferruginis modo subrubeat, sed quia latus notas folijs inscriptas habeat; ferrugineumq; eum quasi lugubrem

Ferrugineus
color.

*lugubrem & funestum appellari aiunt. Tradunt siquidem
ferrugineum esse fuscum & suboscurum colorem ; Vergi-
lumq; cum ferrugineum nominat hyacinthum , ad fabu-
lam eius alludere, quæ hyacinthum ex sanguine Hyacinti
adolescentis natum singit: ferruginea siquidem ab eo etiam
dicit;*

dici, Charontis funeſtam & luſtuſam cymbam. Sed his Virgilius ipſe contradicit, Bucolicōn ecloga tertia, vbi hyacinthū ſicut uiter, id eſt non intenſe rubere ſcribit, his verbis:

Et me Pœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me

Munera ſunt Lauri, & ſuauē rubens Hyacinthus.

R U B E R E verò & hyacinthum teſtatur quocq; Poëta
Nemesianus Bucolicōn Aeclogā ſecunda:

Te ſine me miſero mihi Lilia nigra videntur,

Pallentesq; Roſæ, nec dulce rubens Hyacinthus.

At fi tu venias, & candida Lilia ſient,

Purpureaq; Roſæ, & dulce rubens Hyacinthus

O V I D I U S etiam loco ſuperiori adducto, cum purpureum eſſe maniſtis verbis oſtendit. Purpureus verò, omnis qui rubet color in floribus apppellari conſueuit.

R E C E N T I O R V M plerique, hunc hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem historicum Iodocus Vvillichius in commentarijs Georgicōn Vergili nominat. At nobis magis placet hunc ſcriptum hyacinthum dici: alterum verò, de quo inferius ſuo loco, non ſcriptum: in hoc etenim lugubres nota in ſcripta reperiuntur: in illo verò nullae ſunt.

T H E O C R I T V S ſiquidem εἰδυλλίον x. huc hyacinthum γέατην, id eſt, ſcriptum appellat, ſic canens:

Καὶ τὸ ιον μέλαν εἴσι καὶ γέατη ὑάνιδος.

Et viola nigra eſt, & ſcriptus hyacinthus.

I N quo quidem carmine hyacinthus niger dicitur, noui quod ipſe totus niger ſit, verum ab iphis punctis & nigriſ luſtuſ notulis: haud aliter quam purpureus dicitur Narcifus, propter mediij circuli eius purpureum criſpum ambitū; et luteus à calyce luteo; nā maxima pars floris, circumambientia videlicet foliola candiſſima in vitroq; ſunt: vt in Narcifiſi videre eſt historia.

Comosan-
daluſ.

PAVSANIAS Corinthia con lib. secundo, scriptum
byacinthum, aut ei simillimum florem Comosandalon ab
Hermionensibus appellari, memoria prodidit, ritus referens,
qui ab ipsis in honorem Chthoniae deae, statim festis aguntur
diebus. Pompæ agmen ducunt, inquit, sacrificuli, & qui an-
nuos magistratus gerunt: sequuntur feminine ac viri: ipsis
etiam pueris solenne est, deam cum pompa deducere. Ince-
dunt autem cum albis vestimentis, capitibus coronas fe-
rentes, sunt ex corolla ex flore contextæ, quem κομοσάν-
δαλον incole appellant. Hyacinthum ego illum existimo:
est enim ei tum magnitudine, tum colore persimilis; habet
præterea easdem luctus indices literas. Hac Pausanias.

PORRO purpureorum liliorum istorum, in medicina
incognitus usus est, & facultas incomperta: inter flores au-
tem gratiam inuenere.

DE LILIO SYLVESTRIS.

CAP. XXXIIII.

S Y L V E S T R E Lilium caules promit bicubitales aut
altiores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non supra
inuicem incerto ordine disposita, sed caulem quibusdam lo-
cis, stellæ modo radiata, circumdantia: flores è suis pediculis
deorsum dependent, Lilij diuisura, sed minores, colore pur-
pureo obsoleto, purpureisq; aliquot maculis splendentes, &
staminibus eiusdem coloris in medio; quorum foliola re-
trorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recurvantur:
radices bulbose veluti ex multis nucleis cōiunctæ, aerei vel
flani coloris; ex quibus fibræ dependent. Nascitur lilium
istud complurimis Germania locis, in sylvis & montibus,
Fuchsio & Gesnero testibus. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis
habent. Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Li-
lia antevertens.

GERMA-

I 2

M V Z V
. . . . .

I 3 D

GERMANI, Goldwurtz à flavo bulbi colore, & Heydnisch blumen appellant. Nostri Leliekens vatt Caluarien. Galli, Lys sauvage, hoc est, *Lilium sylvestre*. Est tamen & aliud sylvestre *Lilium*, alio nomine *Hemerocallis*, de qua sequenti capite. Matthiolus istud *Lilium* in Italia à Chymistis Martagon dici, ait.

² Ad hoc genus *Lilij*, referendum quoque videtur, quod *Hemerocallidem* alteram, *Matthiolus* nominat, & in Iapide montibus reperiiri refert. Pingitur istud ab eo, caule comoso, & folijs multis, incondito ordine circa ipsum digestis: flore soliola sua recurvante, *Lilio* syvestris simili: radicibus ex multis, veluti paruis bulbis conglomeratis.

VSM autem ytrumq^{uam} hoc *Lilij* genus, in medecina nullum haber.

DE LILIO NON BULBOSO.

CAP. XXXV.

NON bulbosi *Lilij* duo reperiuntur genera, florum colore discreta. Vni, flos luteus: alteri, in rubro obsoletiori purpureus. In lutei genere flos vnius minor, alterius paulo maior est: uterque tamen purpureo minor, qui maximus est, & *Lilio candido* magnitudine ferè similis.

SUNT autem non bulboso *Lilio*, folia oblonga & angusta, Porri aut Asphodeli folijs similia: caulis cubito altior, rotundus, laevis, absque folijs, superius in apophysēs, id est, ramulares eminentias, siue propagines, duas aut quatuor diuisus: in quarum singulis, flores tres aut quatuor, *Lilium* forma & diuisura referentes: colore in uno quidem genere Ochra, ut diximus, luteo, in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris, luteum est: post flores, crassæ, triangulares gignuntur siliquæ; in quibus semen nigrum & splendens,

15

dens, Paeoniae semini simile, sed minus. radices subsunt non bulbosæ, sed veluti Asphodeli lutei, multæ, oblongæ, cohaerentes; & vni quidem, cui videlicet flores maiores aut purpurei, crassiores, nodosioresq; ; alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores; è quarum annexu fibra quedam crassiores serpunt, quibus non secus ac Asphodelus luteus, in plures plantas facile multiplicatur.

P E R E G R I N U M Belgio istud Lilium est, et aliunde inuestum. Floret una cum Lilio purpureo maiori, vel paulo ante, Lilia candida præcedens.

L I L I V M luteum nonnulli appellant; sed rectius non bulbosum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliastrum: veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipsos Hemerocallides due, una frutex, alia flos est.

Hemerocallis
frutex.

H E M E R O C A L L I S frutex ex genere est corona-
riorum & lignosorum, quaæ minutis, tenuibusq; constant
folijs: semine exit; radiceq; est lignosa: ut auctor Theophra-
stus lib. 6. de historia stirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc
Hemerocallidem inter eas stirpes numerat, quaæ solis folijs
coronant.

Hemerocallis
flos.

A L I A Hemerocallis, flos est, qui nocte tabescit,
orientे verò Sole pullulat, Athenæo teste: quale istud
non bulbosum Lilium; præsertim quod purpureum &
fugacissimum est, & uno tantum die viget; matutino si-
quidem tempore exortum, vesperi flaccescit. quam ob-
rem & propriè ἡμεροκαλλίς ab unius videlicet dici pulchri-
tudine dici potest.

H E M E R O C A L L I D I S autem descriptio, his verbis
apud Dioscoridem traditur. οὐραναλλις φύλλα ἔχει καὶ καυ-
λὸν δύοια κρίνω. χλωρὰ δὲ ὁσπες πέδου. αὐθι δὲ εἰν αὐτῷ
καθ'

καθ' ἵκεστην ἀπόφυσιν γὰρ δ. τὸν σχίσιν τῷ κρίνῳ οἰκότα
ὅταν ἀρξηται χάινειν. τὸν δὲ χρόαν οὐχιρῶς ὡχρὰν φίζειν
ἢ μολέαν βολεῖν εὑμεγέθει. Id est Hemerocallis folia habet &
caulem Lilio similia, viridia ut porrum: flores in ipso, iuxta
singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes,
cum primum biare cœperint: colore valde ochræ, radicem
siviilem bulbo magno.

Et cum hac quidem descriptione, Lilium non bulbosum, exceptis radicibus, conuenit. Caules etenim in propagines sive ramulos distribuuntur; singulique flores tres aut quatuor promunt: & eos quidem, unius generis ochræ luteo colore; alterius verò purpureos. purpurei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam esse, πορφυρανθες nomen, inter nothas appellations reperitum ostendit.

Quo d autem Dioscorides Hemerocallidi radicem magno bulbo similem tribuat, innuit istud, Hemerocallidis descriptionem apud eum deprauatam: vel enim suspecta de scriptio.
perfluorum videlicet, ac veritati repugnantium adiectione ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas descriptiones, in unam contractas, Hemerocallidis videlicer & alicuius alterius Lilij. Nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium, apophyses faciens, & unius tantum diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

DICITVR verò Hemerocallis & ὑπεροντάλαχτον, κρίνον αὔγειον, κρινάνθεμον, πορφυρανθες, βόλβος δὲ αἴματος, εὐπικάνθερον, Lilium agreste & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulbosum nuncupari potest, excepta tantum bulbi hematici appellatione, que Lilio alicui bulbo magis conuenit.

CÆTERVM facultates Lily non bulbosi incomper-
ta sunt, cùm nullius, hac etate, in medicina aut cibatu-
fit vſus.

DIOSCORIDES autem Hemerocallidius radicem
tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pessu appo-
ſitam, aquam & sanguinem ducere: folia trita imposita,
mamarum ex partu, & oculorum inflammationes miti-
gare: sed & radicem & folia, ambustis utiliter imponi.

DE LILIO CONVALLIVM.

CAP. XXXVI.

QUOD Lilium conuallium recentior nuncupat etas,
folia duo aut tria promit, virentia, levia, latiuscula, Lily
folijs similia, sed minor a: caulem tenuem, palmarem; circa
quem à medio sursum versus flores parui, rotundi, hiantes,
per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus
inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multum ab-
similes, verum minores, semen in his durum & americanum:
radices tenues sunt, longae, aliquantulū geniculatae, serpentes.

IN fyluis & locis umbrosis sponte exit. Floret circa Ca-
lendas Maij mensis.

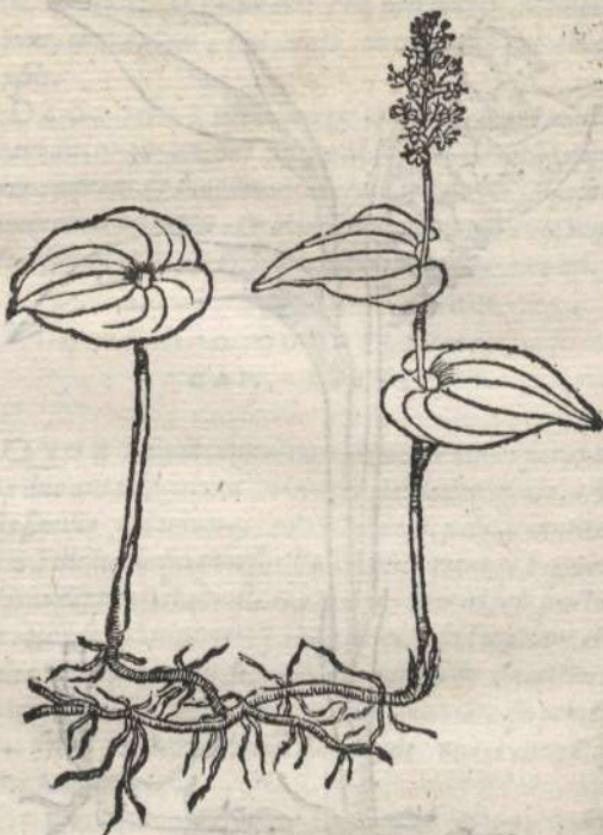
GERMANI, Meyenblumlin & Meyenrysz
inde nominant: Belga Meyenbloemkens; Galli etiam
Muguet: est tamen & alia ab ipsis Muguet dicta, Lap-
paginis videlicet species, à Plinio Asperugo nuncupata. Ges-
nerus florem istum Callionymum appellari posse existimat,
noſtra etas Lilium conuallium vocat.

CALIDÆ & siccæ qualitatis flores & fructus par-
ticipes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiā, neruo-
rum resolutiones, vertiginem, morbum comitiale, ac alios
cum cerebri frigida humidaque intemperie morbos, auxilia-
res

res esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor robore, ac
cardiacis quoquo modo assumptos prodeesse: oculorum item
caligines decocto aut succo eorum discuti.

E I V S D E M cum lilio isto generis esse putatur, quod
Unifolium dicitur: folium huic ut plurimum in tenui pedi- Unifolium.
culo singulare & unicum est, latum, nervosum & acumi-
natum, magnitudine ferè foliorum hederae; circa caulinu-

lum autem breuem tenuemq; bin;a: eiusdem forme sed minora, supra qua flores candiduli Lili conuallij similes, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ sequuntur exiguae, per maturitatem rubentes: radices tenues, oblique, serpentesq; fibra sunt.

EXIST ijsdem & similibus quibus *Lilium conuallium* locis: floretq; eodem tempore, aut paulo post.

VULGO Einbladt nuncupant, id est *Vnifolium* siue μονόφυλλον. Apud veteres nomen non habet; nisi tertia
Plini

Plinij sit Cyclaminos, cui similis videtur, si modo in exemplaribus error non est. Quae de hac, lib. xxv. cap. ix. sic habent: Mihi & tertia Cyclaminos demonstrata est, cognomine Chamæcissos, uno omnino folio, radice ramosa, quae pisces netantur. Quod si autem in his verbis pro, uno omnino folio, legatur: simili omnino folio, non istud unifolium, sed ipse Dioscoridis Chamæcissus, tertia Cyclaminos erit.

CÆTERVM unifoliū traditur à quibusdam resicatarum radiculatum puluis, aduersus pestilentē bubonem efficax esse, si statim initio ipsius mali, drachma pondo cum acero, & vino, aut aqua permixtis detur.

DE ASPHODELO. CAP. XXXVII.

ASPHODELI genus unicum Dioscorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionysium feminam ac marem esse dixisse, refert. Posterior etas duo triaue Asphodeli genera obseruauit; & prater bulbosum quidem, cuius Galenus meminit.

PRIMVM genus, album quis dixerit: alterum verd, luteum.

FOLIA autem primus habet complura, oblonga, angusta, Porri folijs similia, acuminata, caulem rotundum, leuem, cubito longiore; que in medio sursum versus multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpurascentes, staminibus in medio; post quos capitula sequuntur orbiculata: semen in his durum triangulum nigricantis obsoleti coloris. radices ab uno capite complures exeunt, oblongae, inferiore sede crassiores, magnis glandibus quodammodo similes, succosæ, cum amaritudine leni, sapore adstringenti. In Gallie Prouincia, Italia, Hispania, & alijs locis, sponte exit: apud Germanos & Belgas, non nisi satus prouenit.

Floret

Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot postquam satus est annis.

H V I C similis floribus, folijs, & semine, alias quidem Asphodelus est minor, cui non glandulosa, sed fibrosa sunt radices. Floret protinus & primo anno, deinde intermititur: Pseudo Asphodelus quidam non abs re esse videtur.

A S P H O D E L U S autem Græcis quidem ἀσφόδελος, Latinis Albucum sive Albucus, & hastula regia dicitur. Caulis cum floribus ἀβρεγίνος. Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem vero, id est bulbos, Asphodelum nominari refert.

M E M I N I T huius Asphodeli Hesiodus in Operibus & diebus, vbi stultos ait ignorare, quam magnum bonum sit in Malua & Asphodelo. Nam huius præcipue Asphodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulbo eum scripsisse opinatur; eius tametsi bulbos non nisi compluribus elixationibus & Lupinorum modo paratos, esculentos reddi, ipse metu testetur; quales, non est verisimile Hesiodum commendasse; qui cibum aliquem paratu faciem per Maluam & Asphodelum insinuasse videtur. Verba eius sunt:

Νῦπτοι οὐδ' ἵστατιν ὅσῳ πλεὸν ἡμίου τάχτος,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μεγ' ὄντειαρ. Id est,
Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,
Neque quam magnum in Malua & Asphodelo bonum.

C A T E R V M Asphodeli, vt Dioscorides tradit, radices potæ, vrinam & menses ciunt; sanant etiam lateris dolores, & tuſſes & rupta conuulsag̃ drachmæ pondo potæ ex vino faciunt ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo sumptæ: dantur utiliter à serpente demorsis trium drachmarum pondo; sed imponere morsibus oportet, & folia, & radices & flores in vino contrita, fôrdida item & depascentia

depascentia vlcera ; mammarum etiam ac testium inflammationes , phymataq; & furunculos in fece vini radix decocta curat : sed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur .

S V C C V S radicis addito vetere vino dulci , myrrha & croco , illinendis perquam vtile oculis sit medicamentum , si simul decoquantur . Ad purulentas aures idem per se et cum thure , melle , vino & myrrha tritus , prodest . In contrariam aurem infusus , dentium dolores sopit .

V S T AE radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit .

O L E V M in excavatis radicibus ad ignem decoctum , exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest : & in aures infusum earum doloribus auxiliatur . Vitiliginem albam , linteo ante a in sole perfictam illita radix exterit .

S E M E N & flores præcipue , aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium , in vino pota .

DE ASPHODELO LVTEO.

C A P .   XXXVII.

A S P H O D E L O luteo folia sunt oblonga , angusta ; striata , in virore quasi cerulea , longiora & angustiora quam primi : caulis rotundus , cubitalis . flores in eo , à medio sursum versus , plurimi ; alterius satis similes , ceterum colore lutei , staminibus in medio ; capitula succedunt rotunda , in quibus semen : radices similiter complures , sed singulae oblongae & tenues , multo quam primi et tenuiores et longiores , colore luteola , supra quas fibræ quadam laterales exent , per quas in plures alias stirps ipsa facile multiplicatur .

P E R E G R I N V S et hic Asphodelus Belgio est , nec alibi quam in hortis reperitur . Floret similiter Maio aut Junio mensis .

mense; folia eius pleraque hyeme, si non admodum rigida
fuerit virent; Vere noua exerunt.

RECENTIORES *Asphodelum luteum* à florum co-
lore luteo appellant; à Dionysio semina dictus esse videri
potest, & Plinius alter.

PORRO quis huius asphodeli vel in cibatu, vel in me-
dicamentis usus sit, exploratum nondum est.

DE ASPHODELO BVLBOSO GA-

LENI. CAP. XXXIX.

BVLBOSVS *Asphodelus* folia habet porracea, sed ta-
men angustiora & breuiora quam primi *Asphodeli*; caulem
rectum, rotundum, floribus similiter multis circum vesti-
tum, ravioribus tamen, primi *Asphodeli* floribus haud mul-
tum dissimiles, ex sex paruis acuminatis foliolis, & aliquot
in medio staminibus compositi: capitula quoque triangula-
ria, sed oblongiora, in quibus semen: radix subest bulbosa
esculento bulbo maior. Apud Belgas non nisi hortensis est.
Floret eodem, quo primus, tempore, aut serius paulo.

ASPHODELI speciem esse caulis *Antherico* similis
ostendit; qua de causa & cum *Asphodelum* esse appetet;
cuius Galenus lib. de alimentorum facultatibus secundo,
meminit his verbis,

RADIX *Asphodeli*, & magnitudine, & figura, &
amarore *Scilla* radici quodammodo est similis: si tamen ut
Lupini paretur, maximam partem sui amaroris deponit;
inqꝫ eo à *Scilla* discrepat. Nam *Scilla* qualitas difficillime
eluitur. Hesiodus certe *Asphodelum* laudat cùm sic ait: Nec
quantain *Malua* & *Albuco* sint bona, norunt. Eviden-
tissimi quodam rusticos, qui grassante fame, vix tandem
compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci,
escu-

esculentam ipsam reddiderunt. Porro hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Asparagum ictero laborantibus exhibent.

DE eodem verò bulbo Asphodelo, & lib. de simpliciū medicamentorum facultatibus idem scribit. Radices etenim Asphodeli viribus Aro, Arisaro, & Dracontio similes esse ait, quales certè non primi illius sed bulbosi sunt.

V E R B A Galeni, hoc loco, de Asphodelo, hæc sunt: Et huius radix utilis est, sicut Ari, Arisari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. Vsta autem cinis calidior, & exsiccantior, subtiliorq[ue], ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias sanat.

DE I R I D E. CAP. X L.

I R I D I S species floris colore differentes, complures esse Dioscorides innuit. Flores siquidem, ait, varii aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diversitatem, non in uno flore, vii Andreas Lacuna existimauit, sed in diuersis reperiri præter quod ipsa observatione constat, àvtoꝝ etiam testis est Antonius Musa; qui à se conspectos in Illyrico, Iridis flores plerosque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quosdam purpureos, plurimos cœruleos, in examine simplicium scribit.

D I F F E R V N T verò & non modò floris colore, sed et non parum magnitudine. Quædam etenim Irides maiores ac proceriores: aliae minores sunt.

F O L I A maioribus oblonga, ensis aut gladij similitudine: caules rotundi, laues, cubitales, nonnullis altiores; in quorum summo flores παρένθετο siue alterno ordine positi, terni quaterniue, odorati. Constant flores senis potissimum

K 2

mum foliolis, quorum tria deorsum repanda arcus modo re-
 flectuntur, alia tria sursum & contra se mutuo curuantur.
 Color candidæ per totum quidem florem candidus est; luteæ,
 luteus; cœruleæ siue nigrae in saturata cœrulea purpura nitet,
 melavio siue Violæ nigrae colorē referens; purpureæ verò in
 cœruleo purpureus, sed eius tamen qua Belgio vulgaris est,
 non in omnibus foliolis neque ab omni parte similis; sursum
 etenim reflexa, pallidiora sunt et colore dilutiore, præsertim
 vnius, cuius hæc pallidissima & ad aquæ rufævæv colorē ac-
 cedunt; deorsum curuata inferiore parte pallent; superiore
 verò pulcherrimū purpureæ siue nigrae Violæ dilutum colorē
 proxime exprimunt; intermixtis interim Lineis candidis,
 quæ ab ipso folij exortu ac veluti base, tum & ab ipsa flaua
 fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varia-
 tem efficiunt. Oritur fimbria ab ipsa inferiorum foliorum
 in singulis floribus parte, qua calyci inhærent, & inde sur-
 sum ad medium producitur, multis, tenuibus, brevibus, lu-
 teolis veluti pilis concreta, humani ferè supercilij, aut Eru-
 ca hirsuta similitudine. Præter sex autem hæc, quæ propriè
 folia, sunt & tria alia oblonga, angusta foliola, extrema
 summaq; parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo
 contegunt: sub his singula stamina. Radices Iridi subiacent
 longæ, solidæ, nodosæ, ac veluti geniculatae, digitali aut am-
 pliori crassitudine, subinde in plures propagines, ipsis ex la-
 teribus adnascentes distributæ, & summa terra hærentes,
 intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum resicca-
 tis, nonnihil inest feruentioris saporis, qui tamen non sta-
 sim; sed paulò post quam mansæ sunt, deprehenditur: tunc
 etenim fauces & linguae radicem impetens, ignea qualita-
 tis vestigium, ac τυρώτερον τι, quod non facile eluitur, ipsis
 imprimis: siccæ verò gratiori sunt odore, et qualitate gustati-
 bili minus acri. Minores Irides, folijs, floribus & radicibus
     alijs si-

alijs similes; sed folia tantum dodrantalia, latiora tamen, quam Chameiridis, aut iridis minoris tenuifoliae. flos eiusdem cum aliarum formae, sed minor paulo; colore, vel è luteo languescente, vel ceruleo eoq; nunc saturato, alias diluto.

NASCITVR Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouincijs. In Belgio, purpurea familiarissima est, & non modò in hortis, sed & quibusdam palustribus locis sponte exit, praesertim cuius flores dilutiorum purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida, hortensis tantum est. Sunt & minores Irides Belgio hortenses. Luteam apud Hispanos etiam in palustribus reperiri accepimus. Apud quos, & praesertim Lusitanos, carulea quoq; exit, non modò vere, sed & autumno florem proferens, eumq; odoratum & viole nigra saturato colore, sed in singulis caulinibus unicum tantum.

OPTIMA Iris apud Illyricos prouenit, & melior quam in Macedonia, non tamè parte maritima, sed mediterranea, magisq; ad Septentrionem sita; ut Theophrastus ait. Plinius Illyricam reliquis quoque praesert, & quidem non in maritimis, sed in palustribus (exemplaria, ferè sylvestribus, minus rectè habent) Drylonis, & Narona natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, sic scribens:

Ipir δ' οὐ εθελε Δρίλων νέονος οὐχ θν. Id est,
Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

SUNT autem hi fluuij Ptolomeo in Dalmatia provincia Illyrico vicina. Nicandri verò scholastes, Drylonem fluuium esse ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos segregat; ubi Cadmus & Harmonia habitarunt, in serpentes transformati.

DIOSCORIDES inter Illyricas & Macedonicas præstantissimam esse ait, que radice est densa, minuta,

Plinii locus
restitutus.

*frangi contumace, subruffo colore, multum odorata, gustu
feruido, odore integro, non situm redolens, & sternutamen-
ta dum tunditur mouens.*

PROXIMA bonitate, Plinio auctore, Macedonica
est, quæ apud Galenum lib. 7. natæ yevn in acopo quodam
Asclepiadis recipitur, cum tamen in alijs compositionibus
Illyrica ferè admisceatur.

TERTIO loco Africana est, quam Galenus lib. primo
de antidotis, multo inferiorem Illyrica testatur. Nam si, in-
quit, conseras eam quæ ex magna Libya Romanam copiosissi-
ma adfertur, tantum ab Illyrica abest, quantum mortuum
corpus à viuo.

Quæ in frigidioribus reperiuntur regionibus, deterio-
res ac viribus infirmiores sunt. Theophrastus has omnino
absque odore esse existimauit. In Thracia, inquit, caterisq;
frigidioribus locis, ac minus coctura idoneis, odore Iris peni-
tus caret: quod tamen non absolute verum est. Nā & Bel-
gica Iris resiccata, non omnino absque odore est, licet tamen
odore, quam Italica inferior; quæ hac etate in Germania
& alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

IRIDIS flores mense Maio prodeunt: folia ferè sem-
per virent: radices diurnæ, vix illa hyemis iniuria offenduntur; nisi fortassis externalarum, quarum nimio hyemis ri-
gore, subinde radices intermoriuntur.

IRIS Græcis ipsi appellatur: Athenæus & Theophras-
tus legunt, quasi consecratrix, quo nomine etiam La-
tinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Na-
ronica, à Narone fluvio, circa quem optima et copiosissima,
ut diximus, nascitur. Item οὐρανία, cœlestis, ab arcu cœlesti,
& ab eadem occasione θαυμασδ, admirabilis; θαυμά-
tior enim arcum cœlestem Poëtæ aliquando vocant. Nom-
inatur & θετιδην aut θετιδην, καθαιρεψον purgans, οπερ-
τετος.

spiritos. Philinus Iridis flores nūxous, id est, Lupos vocari tradit, quod deorsum arcus modo curuata, labiorum Lupi speciem quādam reddant. Germanis, Bilgen Schwertel/ Nostris, Lisch ouer Zee, Gallis, Flambe, Itali, Giglio & Iride, Iris nominatur.

I R I D I S species flore candido olim in officinis gignendi casu Greco iugis nuncupabatur: Germani, Violwurtz/ Weisz Violwurtz: Nostris, wit Lisch: Galli, Flambe blanche appellant. Hanc multi reliquis preferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant.

A L I A Iridis species flore in caruleo purpureo, Iridis uomenclaturam retinet: plerisq, tamen Lilialis, & in Apulia Spatula, vt Franciscanæ familie fratres Angelus Palea & Barpolomæus ab yrbe veterum scribunt: Itali, Giglio azurro, & Giglio celeste. Germani, blauw Bilgen/ blauw Schwertel/ himmel Schwertel: Brabant, blauw Lisch ouer Zee. Huius speciem, que flore est dulciore, plerique sylvestrem Iridem nominant, ad differentiam candidæ, cum alterius hortensis. Sunt tamen & aliae apud veteres sylvestres Irides, Xyris videlicet, & Ephemerion non lethale.

A L O I S I V S Anguillara Iridem à Palladio Hyacinthum vocari existimat: aliis Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributum dixerit. Verba Palladii sunt, lib. I. de Apum castris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanum, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Melissophyllum, Violas agrestes, Asphodillum, Citragineum, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel Gladiolus dicuntur similitudine foliorum, &c.

P O R R O Iridis radices recentes, & adhuc succo plena, impensa calidae sunt, & ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modo bilem, sed potissimum aquosos humores potenter educit, & hydropicos insigniter.

insigniter purgat, cum lactis sero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

ARIDÆ in secundo sunt ordine intenso calefacientium & resiccatum: crassos & lento humores, qui agrè ac difficulter educuntur, attenuant: respirationis difficultati, rufi veteri, & omnibus thoracis vitijs, quæ hinc oriuntur, multum in eclegmate prosunt. Auxiliantur etiam lie nosis, conuulsis, à serpentibus demorsis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioscorides, potæ: cum vino menses ducunt. Decoctum ad infessus muliebres vtile est, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicum verò dolores, infusum: fistulas ac sinus carne implet; instar collyrij cum melle subditæ, fætus extrahunt: strumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impositæ: aridae ulcera replent; cum melle repurgant, & nudata ossa carne operiunt. Prosunt capit is doloribus cum aceto & rosa ceo impositæ: lentes & ephelidas abstergunt, cum Veratro albo & duplo melle superpositæ. Admiseruntur pessis & malagmati: in uniuersum multi usus.

DE IRIDE MINORI, SIVE TENVIFOLIA. CAP. XLI.

PRÆTER Irides superiore capite descriptas, reperiuntur & alia quedam Irides, de quibus deinceps agendum. harum una minor, & tenuifolia non temerè appellatur: altera Chamætris.

EST autem tenuifolia Iris alijs similis, sed minor ac tenuior. folia habet breuiora, angustiora, nigrioraq[ue], aut cæsi quasi coloris, que confricata, grauiuscum reddunt odorem, Spatulae fætide propemodum persimilem, sed tamen minus graueolentem: caules similiter breuiores, s[ecundu]m vix cubitales: in quo.

in quo flores bini, terniūe, alterni, colore cœruleo saturato, forma aliarum Iridum propemodum similes, nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra se mutuo non adeò recurvuentur, sed ferè erecta consistant: inferiora verò ac deorsum reflexa simbriam non habeant, sed solam lineam luteam; que tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est. radices quoq; oblique, nodosæ, & sibi inuitem implicitæ, & quandoque quam aliarum densiores, longas, multasq; fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus subcandidæ aut subluteæ, gustu feruido, vti aliarum.

REPERITVR in Germania apricis planisq; pratis, fruetosis ac humenibus campis, teste Valerio Cordo, & non procul, vt Gesnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non nisi in hortis prouenit. Floret eodem quo alia ferè tempore.

IRIDE MİNOREM & tenuifoliā, ut diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet sit subruffa, breui, densaq;. Sed Rhizotomos Illyrica est species, & quidem præstantior, Plinio auctore; hec verò contra, alijs odore & potentia inferior, nec in Illyride, sed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quedam Iris, que Spatula fætidæ species haberi posset, si semen quod in siliquis gignitur, non vii aliarum Iridum planum, sed veluti Spatula fætidæ rotundum esset. Plinij autem de Rhizotomo hæc sunt verba: Illyrica duorum generum est: Raphanitis à similitudine; & que melior Rhizotomos subruffa.

CAETERVM potentia huius radix vehementer calida feruensq; est; facultate & viribus alijs Iridibus non inferior: ad eadem, ad qua ille, ea propter, presertim recens utilis.

DE CHAMÆIRIDE. CAP. XLII.

CHAMÆIRIS inter Irides minima est, folia habet
Gladiolo minora, angustiora, pinguiora. caulem palmi alti-
tudine, folijs breuiorem: in quo flores non alterno ordine ac-
sunt,

situ, ut in alijs, sed è summo cœlulicu simul, singuli suis insidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuisfolia Iridis floribus minores, forma aliquo similes: foliola siquidem & huius floris angustiora sunt, & deorsum reflexa, fimbriam illam humanæ supercilij non habent, radices paruae & obliquæ sunt, foris ruffæ, intus candidæ, durae, gustuq; feruëtes. Peregrina hæc Iris non modo Belgio aut Germania, sed & Italia, ut fertur, est: & non nisi in hortis reperitur.

FLORET Maia mense: folia hyeme percunt, Vere erumpunt nouæ.

IRIDEM esse Illyricam Hermolaus existimauit Barbarus, cum eam olim in horto Felicis Sophiae Patavij consiperet; sed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Musa in examine simplicium, satis ostendit. Nos Chamaeridem nuncupauimus, antiqua destitutam appellatione; nisi forte Iris sit astragalites dicta, cui aliquatenus similis est. Nam veluti astragali sue tali, paruae, nodosæ, duræq; huius Iridis radiculæ sunt. Astragalatidis Iridis meminit Soranus apud Galenum *νεττα τοπους lib. 7.* & Aëtius sermone *I. 3. cap. 3.* in emplastro venatorum.

FACULTATE autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida est, alijsq; Iridis similis.

DE SPATVLA FOETIDA.

CAP. XLII.

SPATVLA foetida, caule, folijsq; Iridi similis; folia tamen nigriora, grauem fædumq; odorem spirant, præser-tim si conficerentur atque digitis atterantur: flores quoque similes sed minores, purpurei sed folidi & obsoleti coloris:

Cordus

Cordus tamen cuiusdam saturata purpura arridere refert: succedunt siliquæ magnæ triangulares, quæ in tres debiscètes finduntur partes. semen in his rotundum Ochri siue Eruiliae magnitudine, rubens, splendens, quod resiccatum contrabitur & nigrescit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut cepæ alicuius caput, ex qua crassiores fibra dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ sibi inuicem implicitæ, magnum veluti cespitem constituentes, gustu feruidae, vt & ipsum est semen.

I N Hetruria & alijs Italiæ locis sponte exit; apud Belgas vix alijs locis quam in hortis reperitur. Florem edit Iulio & Augusto: semen Autumno maturatur.

P A S S I M Spatulam fœtidam appellant, pleriq; etiam Iridem sylvestrem: Germani, Wandkleuszkrantz à potentia qua cimices enecat: Galli, Glayeul puant: Belgæ, Wantluyscruyt/stinkende lisch. Ruellius Sparganum existimat: sed nos pro Sparganio aliam exhibuimus herbam, Sparganij apud Dioscoridem descriptioni melius respondentem. alijs Xyris esse videtur; quæ Fuchsii & Matthioli aliorumq; constans est opinio, olimq; nobis placuit, sed modò tamen, probari non potest. Si etenim diligenter Xyridis descriptio expendatur, parum cum ea Spatula fœtida conuenire deprehendetur. Nam folia Spatula fœtida non latiora, sed quam vulgaris Iridis angustiora sunt: flos non è siliqua aliqua, multò minus triangulari, erumpit; sed nudus & nullo integumento prius quam debiscat contectus; idem aliquando purpureus, sed in medio nequaquam phœnicetus: radices etiam non longæ & ruffæ, sed candide, & plurima parte breues. Quæ omnia Spatulam fœtidam à Xyride differre ostendunt. Xyridu siquidem folia latiora sunt quam Iridis, flos è siliqua erumpit, colore in medio phœnicetus, & radices subruffæ, longæ, geniculatae.

F A C V L-

FACULTATE porrò ac viribus Spatulae fœtidæ radices & semina calida sunt, ad tertium caliditatis gradum ac siccitatis pertingentes. Foliorum succus cimices enecat, parietibus ac lecticus illitus.

DE XYRIDE EX DIOSCORIDE.

CAP. XLIIII.

XYRIS Iridi similia habet folia, latiora verò & in summo acuminata; caulem è medio eorum cubitalem satiè crassum, in quo siliquæ triangulares, & ex ipsis flores purpurei medio eorum phœnico: fructus in folliculis fabis, aut, ut Oribasii exemplar habet, Eruo similis, rotundus, rubens, acris. Radix geniculata, longa, purpùreæ sive rufa.

Ἐγγίς Gracè et Latinè dicitur, à nonnullis Xeris & Xyrida, Galeno teste. Item ἵρις ἔγρα sive sylvestris Iris, νανός sive νανλος. Vulgo autem incognita stirps est.

TENIVM partium, inquit Galenus, attractoria, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi, est facultatis cum radix, tum multo etiam amplius fructus; qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

DIOSCORIDES ait radicem contra capitum vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne circa dolorem extrahere, admixta floris aris tertia parte, & Centaurij radicis quinta, & melle: sanare & cedemata ac inflammationes cum acetio impositam: bibi ad conuulsa, rupta, coxendicum dolores, stillicidia vrina, & diarrhoeas cum passo tritam: fructum per vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum acetio potum.

XYRIDIS radix, Plinio auctore, strumas vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, addit, ut sinistra manu lecta, ad hos usus seruetur, colligentesq; dicant cuius hominis virtutisq; causa eximant.

DE PSEVDO IRIDE, SIVE SYLVE-
STRI IRIDE LVTEA.

CAP. XLV.

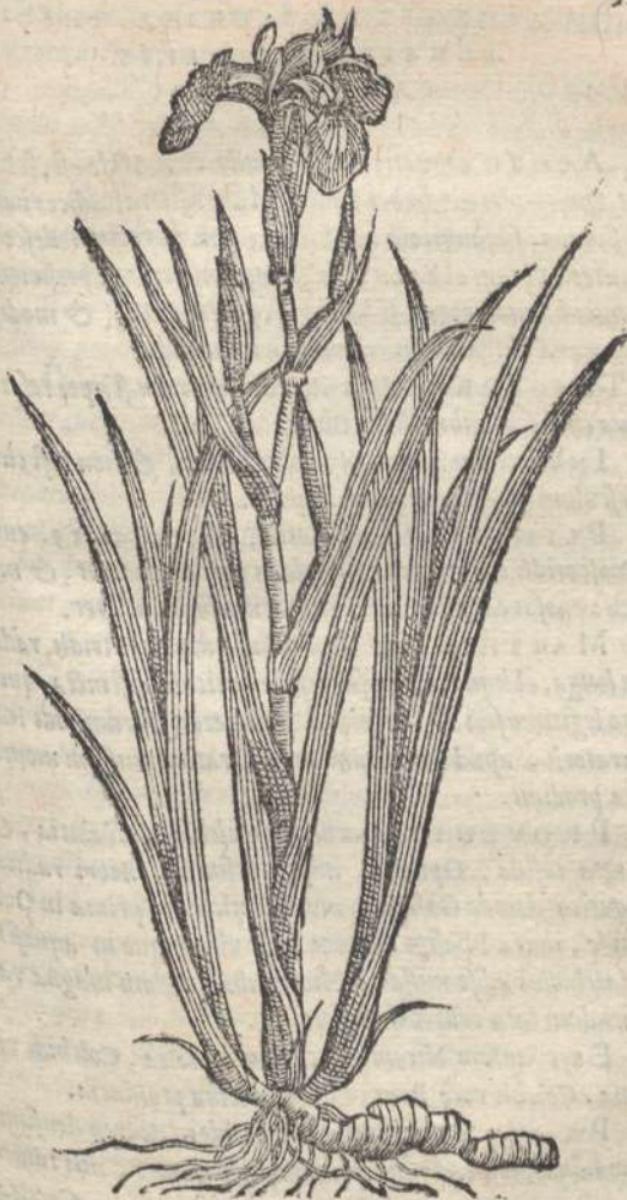
PSEVDO Iris folia quoque Iridis gerit, sed longiora & angustiora, dorso aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud dissimiles, subinde bicubitalis; atq; in ijs flores complures, vti aliarum Iridum; nisi quod horum superiora foliola omnino parvula sint, & eorum que in veris Iridibus visuntur, quædam veluti tantum rudimenta, ac prima lineamenta: siliqua crassæ succedunt triangulares, in quibus semina multa simul compressa, ordine digesta, plana, cartilaginea, lentibus majora: radices obliquæ, longæ, geniculatae, cirroſæ, in propagines diuise, colore pallide rubentes, gustu adstringentes.

P ALVSTRIBVS locis, humidis & riguis tractibus, Italia, Germania, Gallia, Belgioꝝ familiaris. Floret Maio & Iunio.

VVLGO, Germani, gel Schwertel & Drachenwurtz: Nostri, geel Lisch: Galli, Glayeul ou Flambe bastarde. Officina perperam olim Acoron appellauere: & maiori cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vſe sunt. Nam non forma modò, quæ fortassis in aliquo conuenire potest, sed viribus potissimum, ab Acoro plurimum disſidet. Plerique hac occasione Pseudo Acoron nominant: nos Iridem luteam sylvestrem, aut potius pseudo Iridem nuncupare maluimus, vt pote Iridi quam Acoro similiorem.

FACULTATEM habet radix huius adstringentem, frigida & sicca secundo excessu; dysentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menses sistit, & sanguinem undeque manantem suppressit, in potu, aut aliter sumpta. Sunt etiam qui solùm gestantem eam, ab omni sanguinis fluore tutum affirment.

DE ACO

DE ACORO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS.
CAP. XLVI.

ACORO cognatio & similitudo cum Iride est; folia, ut Dioscorides ait, habet Iridis, sed angustiora, radices haud dissimiles, sibi iniucem implicitas, non in rectum descendentes, verum obliquas, & secundum terrae superficiem, geniculis interceptas, subalbidas, gustu acres, (& modice amaras addit Galenus) odoris non iniucundi.

THEOPHRASTVS Acoron inter eas stirpes refert, quæ cum seminibus flores edunt.

INVENTV rarum Apuleius scribit, & non nisi cum flosculum produxerit, agnosci posse.

PLINI de Acoro historia, lib. 25. cap. 13. cum Dioscoridis conueniret, nisi radices nigras traderet, & minus venosas eas esse, ac ruptu faciles superadderet.

MATTHIOLVS Acoron folio depingit Iridis, radice longa, obliqua, & in superficie geniculis distincta, quod pro legitimo sibi ab Augerio à Bousbeek Ferdinandi Imperatoris, apud Turcorum Imp. Oratoris missum memoria prodidit.

PROVENIT Acorum in Colchide, Galatia, & Creta insula. Optime, inquit Plinius, Acori radices Ponticae, deinde Galatice, mox Creticae: sed primæ in Colchide, iuxta Phasim amnem, & ubique in aquosis: Matthiolus ad se missas, è Nicomedia quodam magna vastitudinis lacu collectas, refert.

EST autem Nicomedia ciuitas Galatiae, Colchidi vicina. Colchis vero Ponto Euxino vicina prouincia.

PRÆSTAT, inquit Dioscorides, Acoron densum, candidum, non cariosum, plenum, odoratum. Plinius tamen Creticas

Creticas candidiores Ponticis ait. Sunt autem ipso auctore,
Creticae Ponticis minus probatae.

Aκόρος ή Ακόρον, Græcis: Latinis Acorum dicitur. Non nullis, teste Apuleio, Αφροδισίας, Venerea, radix nautica, fingeniana, vnguentaria: Officinae Europæ, magno cum errore, Calamum odoratum sive aromaticum appellarunt; pro Acoro pseudo Iridis radices, vi superiori capite ostendimus, perperam substituentes.

E S T verò & Acoros quibusdam Oxymirfines radix: ideoq; quidā hanc Ακόρον καὶ πιν vocare malūt, vt Plin. ait.

A C O R O radix, auctore Galeno, in calcaciendo & resiccando tertij est ordinis. Decoctum eius, Dioscorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis & hepatis dolores; item ad tormina, rupta & conuulsa: Lie nem absumit: prodest stiblicidio vrina affectis, & à serpenti bus demorsis: succus radicis, qua oculorum claritati officiunt, exterit. Miseretur etiam antidotis utileiter hæc radix.

DE GLADIOLO. CAP. XLVII.

G L A D I O L O folia sunt oblonga, angusta; striata, gladij modo mucronata; Iridis minora & angustiora: caulis lauis, teres, cubito longior; circa cuius summū flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad unam caulis parte digesti, ex sex foliolis cōmisi, colore purpureo rubetes splendētes aut (quod tamē raro) candicantes. succedūt inde folliculi in rotunditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi uno super alterū insidente, quorū superior Veris initio minor ac vegetior: inferior maior, sed flaccidior, qui paulo post perit, in plures subinde multiplicatus.

E X I T Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro fœcudo Italiæ pluribus locis. Cordus in fruetosis herbosisq; etiam nasci scribit. Et quibusdam locis maior ac procerior; alijs verò minor ac brevior reperitur. Floret Maio mense.

GRÆCIS ξίφος, Latinis Gladiolus, & nonnullis ensis appellatur. Sunt qui φάσγανος, μαχαιρόν, μαχαιρόφυλλον, ἀνετέλογον, λιμνικὸν, ἄξιον, Gladiolum segetalem, & linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, ut lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidā annumerat & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, et quæ decocta panem etiam gratiorem faciat ponderosiorē, simul subacta. Item cap. 18. Cypirus est Gladiolus, ut diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de phasgano ad verbum translatæ. Phasganon autem idem cum Xyphio est: unde Plinitum perperam Gladiolo Cypiri nomen dedisse, eumq; hoc modo cum Cyri confusisse evidens est & manifestum.

VALERIUS Cordus, Gladiolum Victorialem seminam nuncupat: alijs Victorialem rotundam, & Germanicæ, runde Heigwurtz ad differentiam cuiusdam generis Alij, lōga radice, quod in altissimis Alpium rugis reperitur, & à Germanis Heigwurtz Victoria radix, & Victoria longa dicitur. Flores Gladioli Monacuccie ab Italib; vt testis Matthiolus, nominantur.

CATERVM radix Gladioli superior; attrahentem, digerentem, desiccamet etiam, ut Galenus ait, facultatem possidet.

DIOSCORIDES hanc cum vino, ait, & thure impositam spicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phigethla discutere, eamq; ob causam eiusmodi emplastris addi: menses etiam appositam ducere.

FERVNT, eodem auctore, superiore cum vino sumptam, Venerem excitare: inferiorem verd steiles facere: quin & superiore pueris enteroelicis utiliter ex aqua propinari. PLINIVS infantibus trinam ciere, & vesica viujs illiniri addit. THEOPHRASTUS

phragmus Phasgani, id est, Gladioli, radicem decoctam dulcem esse tradit, & tritam farinæ admixtam panem dulcens & innoxium reddere.

DE SISYNRICHIO.

CAP. XLVIII.

S I S Y N R I C H I O folia sunt graminis bina aut terrena, oblonga et angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo flosculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verum fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim producentes, forma quodammodo florum Iridis, ex nouem videlicet foliolis compositi: quorum tria deorsum reflexa, profimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria sursum versus aliquantulum eriguntur; tria vero reliqua respondentia ijs, qua Iridis florum fimbriam contingunt, proportione huic flosculo maiora et tenuiora sunt, sursumque arrecta medium floris tenent, summa, extremaque parte diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semē rotundum, paruum vti Rapi, radix bulbosa gemina, uno bulbo alteri superposito, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, qua inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus spissius est; minoribus vero minus crassum. Duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. Est etenim unum quidem maius: alterum vero minus.

I N Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur. Floruit Mechlinie Maio mense, in horto amplissimo & instruētissimo D. Ioannis Brancionis viri generosissimi.

H I S P A N I Nozelhas, quasi nuculari, siue parvatus unces appellant. Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græce σιρυγίχιον σιρυγιχιον, & Latinè à Plinio

165

Plinio *Sisynrichium* appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. *Sisynrichij* proprium esse, radicis quidem, quod *infra* est, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabescere: quod verò supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam *Sisynrichio* radicē & edulem esse ostendit: ut hinc bulbum hunc, quem Hispani Nozelhas nominant, verum *Sisynrichium* esse colligendum videatur. Nā gemina, vt scripsimus, est; & in Hispanijs pañim editur.

DE IRIDE BULBOSA. CAP. XLIX.

BULBOSA Iris folia habet quaterna aut quina oblonga, angusta, striata, Asphodeli lutei satis similia, superiore parte caua, inferiore verò prominentia ac subrotunda: caulem cubitalē. florem in summo cerulei elegantis coloris, forma Iridis floris; è senis videlicet maioribus ac tribus minorib^o foliolis. maioribus deorsum reflexis proximibia linea est lutea. sursum erecta minus quam Iridis curuantur. tria minora luteis lineis imminent, aliquantulum eleuata, ita ut stamina & apices, quæ subsunt, biante hac parte flore, facile in conspectum veniant. flori oblonga crassa veluti si liqua succedit, in qua semen. radix bulbosa, oblonga, subrufa integitur membrana, quæ ubi flore facit, in duos bulbos abit, ipso caule ex uno et ex bulbī fibris assurgente. Ex Britanniæ insula occidentali regione hic bulbis ad Belgij peruenit.

MISIT & Hispanie Betica ac Lusitania huiuscmodi bulbus, sed tamē colore et forma non nihil differente. Deorsum etenim reflexa candicat; assurgentia verò dilutè ceruleū colorē referunt: angustiora siue minora, inferiorib^o ita in cūbūt, ut necdū stamina aut apices cerni nō queat, sed ipsis etiā adhærere apparent, quæ et extremis partibus fissa sunt atq^z, reflexa. Bulbus vii prioris est. Siliqua longior ac tenuior.

EST & huius generis tertia lutei coloris flore, forma secunda similis, quam etiam Hispania gignit.

FLO-

FLOREM bulbosæ Irides, initio mensis Iunij apud Belgas edunt.

Lirium.

NOMINARE huiuscmodi bulbum Lusitanos Lirio accepimus, & Lirij appellari à veteribus species aliqua esse videtur. Lirij siquidem apud hos, polysemos vox est. Narcissus enim Lirium est, et Lilium Lirium est, deinde & alia duo Liria apud Theophrastum sunt. Vnum quod lib. v. i. vere post violam albam & φλόξιον, vna cum Narciso florere ait: alterum quod eodem libro, autumno simul cum Croco florem facere incipere, atq; statim primis imbris florere scriptum reliquit. Et cum priore quidem horum, Iris hæc bulbosa conuenire posse videtur.

Hierobulbus
Apulei.

EST autem fortasse & idem hic bulbus, Apulei Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cum Iris apud veteres Hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis sit flore; non inpropiè Hierobulbus, quasi dicas Iris bulbosa nuncupari poterit: nisi quis velit ἵεροβολόν, veluti magnum & grande bulbum dictum. Magna siquidem & grandia, ἵερα & sacra, ab antiquis cognominata fuisse haud in ambiguo est.

DE viribus autem Iridis bulbosa nihil compertum habemus, aut ab alijs traditum accepimus.

APULEIUS, herba Hierobulbi, ait, accipito vncias sex, seu caprini tantundem, olei Cyprini libram & vncias duas, in se pisatis & commixtis veteris, dolorem articulorum tollit.

ITEM, Hierobulbi radice cum lomento Lupinaceo commixta, mulier si faciem lauerit, lentigines statim purgat.

DE CROCO. CAP. L.

INTER flores et Croci flos est: sunt huic folia oblonga perquam angusta: flores pulchri, colore cerulei, Colchici floribus

floribus similes, sed magis saturata purpura nitentes; & in
fungulis stamina oblonga terna quaterna, colore flammeo
subrubentia, odore cum inaruerint forti, & caput imple-
te; quæ cæteris partibus præseruntur, colliguntur, & croci
nomine vel sola veniunt: radix subest bulbosa, carnosa, co-
piosa, & viuax.

S E R I T V R *Crocus in pluribus regnis & prouincijs,*
vbi in agris segetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in
Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia.
Gaudet, inquit Theophrastus, calcari pedibus: ideoq; iuxta
semitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depositis radi-
cum bulbis.

O P T I M V S, inquit Dioscorides, *Corycens: secundum*
locum tenet, qui iuxta Corycum versus Lyciam, & in Ly-
cia Olympo: deinde ex Aegibus Aetholie. Cyrenaicus &
Centirupinus opnium in Sicilia viribus minus pollut. Qui
ab Aquila Vestinorum vrbe adsertur, primum sibi locum in
Italia vendicare, Matthiolus ait: sed Aquilino tamen præ-
stantior, qui circa Viennam Pannonia, siue, vt vulgo, Au-
striæ, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quam in Age-
nensi agro, & Narbonensi, Ruellio teste. Probatur etiam, in
Britannia insule meridionali parte, quam Angliam vocant,
natus: ex altera verò & Septentrionali, quam Picti &
Scoti tenent, reprobus est.

O P T I M V S autem vbiicumque natus, qui pinguissi-

mus, recens, fragranti odore, colore rutilo. Pessunus squali-

dus & suum redolens.

C R O C V S Autumno florere incipit, statim, vt Theo-

phrastus ait, primis imbris, Vergiliarum occasu. Florem

edit ante folia, qua mox subsequuntur, & hyeme tota vi-

rent, aestate nullibi conspicua.

GRÆCIS similiter κρόκος, Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis Zaffaran; atque inde in Italia, Zaffarano: Germanis Saffran/ Gallis Safran.

CAETERVM Crocus paululum quid adstringens obtinet, sed superat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalcentium, primi exsiccantium: proinde & concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adstrictione, vt Galenus ait. Sodam, id est, Cephalalgiam, inquit Avicenna facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, sed nimio suo vsu efficere potest. Vigilias siquidem copiosus inducit, que modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci usus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & torporem excutit, latitudinem gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit; & ad hac tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vita discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scriptuli dimidiij, aut ad summum integrum pondo, cum passo aut vino Framnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauiissimas subito irruentes, citra febrim dyspnœas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Crapulam etiam arcere, hoc modo sumptum, Dioscorides refert. Laudatur ad hepatis et sellis obstructiones, nec non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Auditur eodem auctore ad omnes, que interaneorum causa temperantur potionis: sed nostra etate ad eas potissimum, que mensis, fœtus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vulva & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra et cerata, veteres tumores et dolores discutientia: inflammatio- nes he-

DE HYACINTHO NON SCRIPTO. 171
nes herisipelatodes mitigat: compositionibus auricularibus
utiliter admiscetur. Oculos ab estimatis & exanthematis
cum lacte, aut fœniculi, Rosarumque stillatitio liquore præ-
seruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

DE HYACINTHO NON SCRIP-
TO, CAP. LI,

HYACINTHVS apud veteres duplex reperitur.
Vnus à Theocrito scriptus cognominatur, qui maior est, &
Lilio forma similis: alter minor, non scriptus dici potest.

NON scripto autem Hyacintho folia sunt oblonga, an-
gusta, leuia & splendentia, Porri folijs angustiora et mino-
ra: caulis folijs viduis, glaber, teres, cuius coma florum pon-
dere & mole, cum primum debiscere incipiunt, granata,
deorsum recurvatur: flores oblongi, teretes, concavi, in la-
tius se pandunt, per oras reflexi, colore ut plurimum caru-
lei, subinde albantes, aut candidi sine nivei, aliquando
etiam Viole nigra dilutam purpuram referentes. semen in
siliquis triangularibus paruum, rotundum. radix bulbosa,
candida, perennis, lento succo, yti & tota herba, plena.

REPERITVR Hyacinthus iste in pluribus regioni-
bus, & in nonnullis maior ac præcocior: in alijs minor &
magis serotinus.

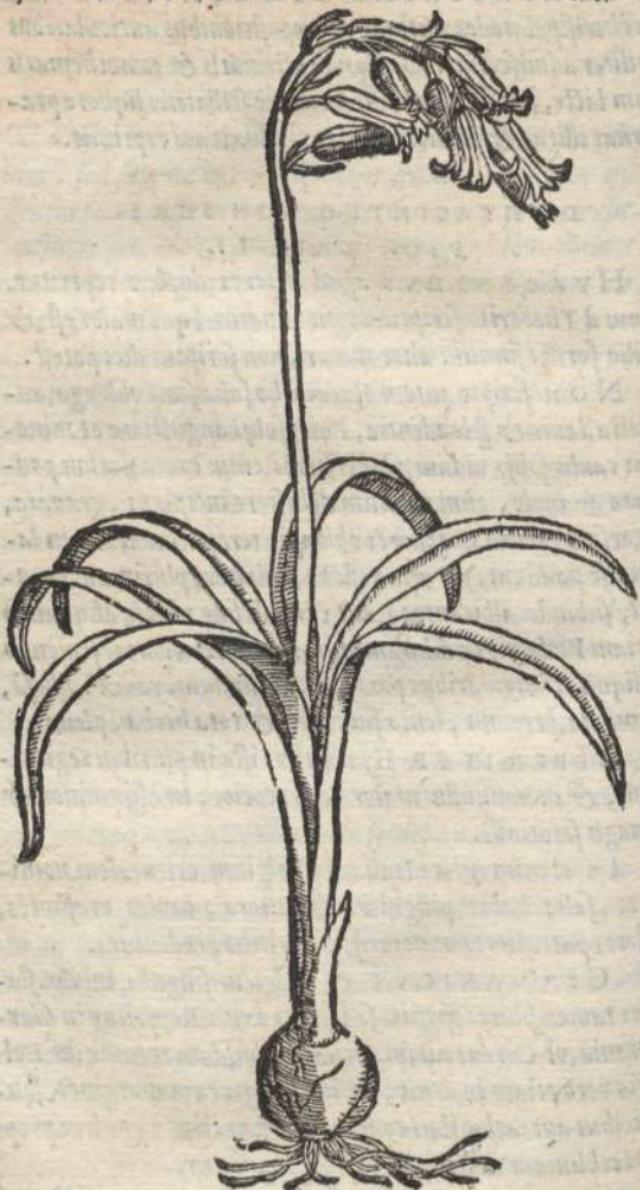
Is etenim quem Italia & Belgium, orientalem nomi-
nat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores,
flores patentiores maioresq; , ac citius prodeuntes.

Hyacinthus
orientalis.

GERMANICVS & Belgicus singulis minor, flo-
res tamen plures gignit, sed serius exit. Reperitur in Ger-
mania, vt Cordus ait, in apricis quibusdam tumulis: in Bel-
gio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fra-
ticibus aut arboribus confitos: & præcipue quidem prope
Mechliniam urbem, ybi copiosius nascitur.

FLO-

172 HYACINTHVS NON SCRIPTVS.

FLORET Aprili & Maio mense: orientalis etiam Martio.

Tάκενδον Graci, Latini similiter Hyacinthum, ut Dioscorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem à nonnullis etiam Viola dicitur nigra, ut superius scripsimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non scriptus, ad differentiam nempe alterius superius descripti, qui luctus notas inscriptas habet.

DIOSCORIDES hunc Hyacinthum, citra adiectiōnem, nominat: nam alterum Hyacinthum Lily purpurei nomine expressisse videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuersitatem coloris, quae in floribus, uno versiculo complexus:

Nec non vel niveos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum istum Græcam appellationem revertentes, Hyacinthen appellant. Ruellius, Gallis, Vaciet dici, auctor est. Sunt verò & aliae multæ huiuscmodi; Hyacinthorum species, ut recentiores iudicant, de quibus capite sequente.

H V I S porrò Hyacinthi radix ordinis est primi in dessicando: secundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

S E M E N leuiter extergit & adstringit ordine quidem tertio quadantenus exsiccans, ceterum in medio consistens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

R A D I X, inquit Dioscorides, cum vino albo pueris imposita, diu impuberes seruare creditur: alumnū sifistit: pota prīnam dicit, & à Phalangio commorsis opitulatur.

S E M E N contra serpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.

DE ALIIS RECENTIORVM SPVRIIIS
HYACINTHIS. CAP. LII.

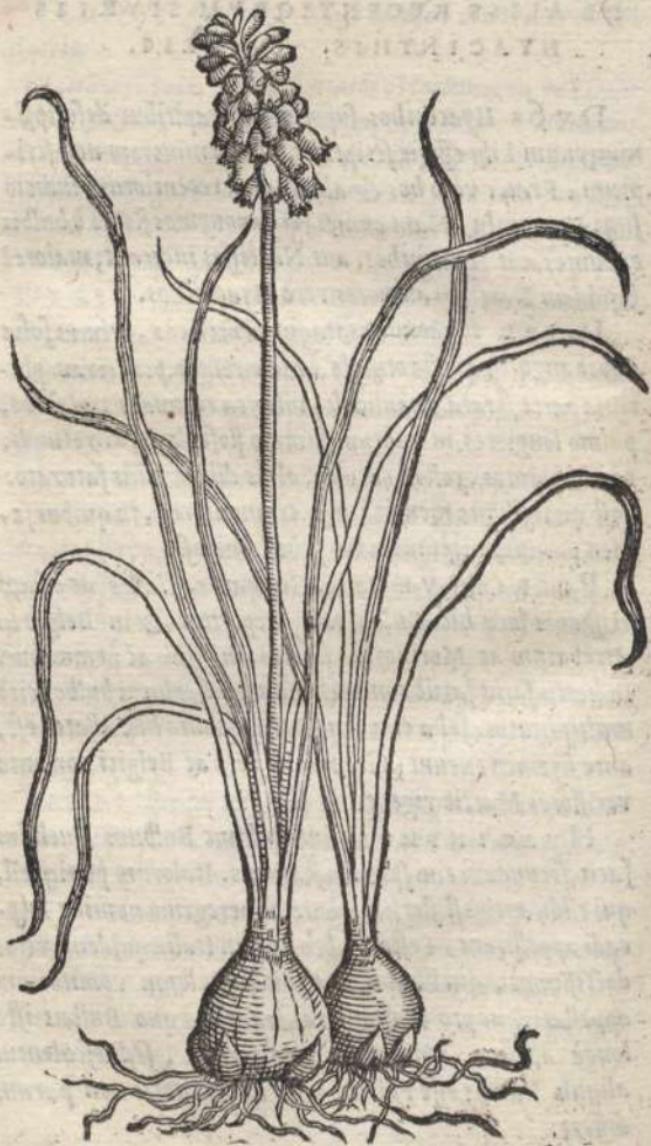
Duos Hyacinthos superioribus capitibus descripsimus; unum Lilij effigie scriptum, alterū minorem non scriptum. Præter vero hōs & alijs multi, recentiorum iudicio sunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exentes, aut Hyacinthos, aut Narcissos iudicant, maiores siquidem Narcissos, minores vero Hyacinthos.

INTER Hyacinthos itaque neotericos, primus folia habet angusta quasi rotunda, bene virentia, per terram plurima parte strata: caulinulos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum summo flosculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore cœruleo, aliâs diluto, aliâs saturato: post quos siliqua membranosa triangulares, in quibus semen paruum nigrum: radix subest bulbosa.

PLERISQUE Italiae, Germaniae, Galliae, ac etiam Hispaniae locis hic Bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Morinorum finibus, in sylvis ac nemoribus. In hortis satus facile comprehendit, inq[ue] plures bulbos citè multiplicatus. folia eius, qui ex Hispania hic allatus est, ante hyemen excent; Germanici vero ac Belgici non ante ver. flores Martio vigent.

HYACINTHVM autem hunc Bulbum Fuchsius facit, secundam eius speciem statuens. Italorum plerique, eū, qui cädicantis est floris, barbaro ac peregrino nomine Dippadi appellant. Testes habeo, & in Italia quidem, viros doctissimos, qui hunc à Matthiolo Bulbum vomitorium appellari, ac pro eo depingi afferant, à quo Bulbus iste longè abest: non enim vomitorius, sed esculentus aliquis Bulbus esse videtur, qui à vomitorio non parum differt.

R E P E-

REPERIVNTVR autem esculenti bulbi cōplura genera, vii Plinius & Theophrastus scriptum reliquere.

ET genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecerē: Bulbinem, Setanion, Pytion, Acrocorion (nonnulli Acrocorodon legūt) Aegilopa, Sisyrichion. Quæ & Theophrastus, sed tamen non omnia, lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipse meminit, Λευκοῖον, ἡ Βολβίνη, ἡ ὁ πιτιών
ἡ κύιξ, ἡ τρόπων τίνα τὸ περιεχόν. Leucoīo inferius de-
scribetur. Bulbinem, Plinius ait, Gracos appellare herbam
porraceis folijs, rubicundo bulbo. Setanium, cepa quoddam
genus est, ut Theophrastus & Plinius testantur. De Sisyrichio iam ante scripsimus. Pytion, Cyix, Acroscorodon,
Aegilops, cuiusmodi bulbi sint, nondum cerò reperire licuit:
suspicandū videtur Κύιξ & Acroscorodon idem esse. Apud
Theophrastum enim κύιξ τὸν ιώγα: apud Plinium eundem
Acroscorodon ordine succedit.

Bulbinæ

Ex horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc
Hyacinthi vulgo dicti genus verisimile videtur, sed quis ta-
men sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari ne-
quit. Si conjectura vti licet, bulbus iste Acroscorodon est: si
non, Acroscorodon alij genus sylvestre est. Nam folia, alij
quandam similitudinem habent: nomen autem Acroscoro-
don similitudinem aliquam cum Allio indicat.

Hyac autem similis est & alter quidam sbarius Hy-
acinthus, folijs similiter per terram stratis, sed latioribus &
porri folijs similioribus, caule crassiore, floribus candicanti-
bus, maioribus quam alterius. Reperitur in hortis. Floret
eodem quo prior tempore.

Qui tertius est inter neotericos Hyacinthos, folia ha-
bet longa, pinguia, aliquantulum lata; caules longos, subin-
de dodrāte altiores: flores à medio sursum versus, vndequa-
que circa caulem multos, paruos, cauos, primum purpurei;

M vbi re-

vbi verò flaccescunt, obsoleti coloris, (reperiuntur & candidi) cacumine comofo: radice, vii aliorum, bulbosam, subruffam, ac subpurpurei coloris. Fuchsto teste, in Germania nemoribus: ut autem Matthiolus, inter segetes & in syluis, Aprili aut Maio floret.

H Y A C I N T H I specie, & quidē primā, Fuchsius, Tragus & Matthiolus faciunt: nōnulli Hyacinthum sylvestre nuncupant. Germani alicubi Breunling appellant, alibi Dōns knoblauch id est, Allii Caninū. Nō est tamē Allij aliqua species, sed bulbi esculentii gen^o quoddā, veluti Bulbina; cui certè simillimus est. Bulbo enim Bulbina rubet, et Porri folia, Plinio auctore, habet. Videtur autē Bulbina ex Africa bulbus esse, quē Afrū cognominant. Huic siquidem Dioscoridis τυρρηνοῦ, id est, ruffum bulbū esse ait. Sunt tamen qui velint hunc tertium spurium Hyacinthum Scilla aut Pancratij speciem esse: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quod Scilla & Pancratij bulbi grandes sint, huius autem parvus, & illorum comparatione exiguis.

S V C C E D I T huic quartus ex spurijs Hyacinthus à Matthiolo depictus, folijs oblongis ac latis: caule longiusculo, ab imo ferè usque ad summum flosculis circumuestito: radice bulbosa: quantum quidem ex eius iconē colligere licet. Neque enim qualis & huiusmodi ab ipso nuncupatus sit, asscripsit, sed solam imaginem exhibuit: quasi illa satis ad cognitionem eius esse posset.

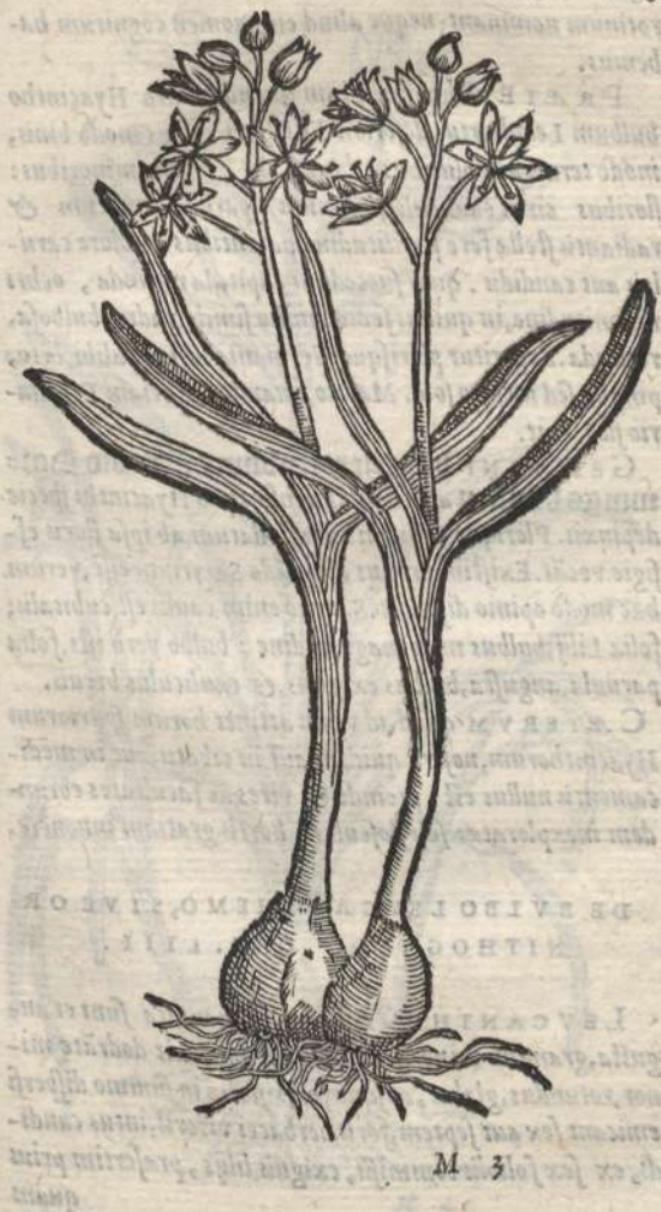
N V N C U P A T autem eum Orientalem alterum; & ab Orientali ac legitimo Hyacintho, cuius antecedente capite meminimus, secundum facit.

Q V I N T U S appellatus Hyacinthus, qui serotinus est, folijs est angustis, parvulis, & minoribus, quam primi: caule līculis brevibus, tres aut quatuor digitos altis; flosculis in summo raris, caruleis, staminibus in medio exiguis: semine

*in siliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulbosa.
Nascitur Gallia quibusdā prouincijs, vt iuxta Paristorum
Lutetiam. Floret exitu aēstatis, Augusto aut Septembri.*

AUTVMNALEM Hyacinthum ea de causa & se-
rotina

M. 3

rotinum nominant; neque aliud eius nomen cognitum habemus.

PRÆTER hos & alium quendam pro Hyacintho bulbum Leibnicius describit Fuchsius, folijs modo binis, modo ternis aut pluribus, lariusculis, Porri minoribus: floribus circa caulinculi summum sparsis, malum & radiantis stellæ ferè similitudine patentibus, colore cœruleis aut candidis. quos succedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus semen nubo simile: radice bulbosa, rotunda. Reperiuntur plerisque Germanie locis et alibi, latro, pinguis, sed inculto solo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

GERMANI VLO Mertzenblumen & VLO Horning's blumen appellant. Fuchsius pro Hyacinthi specie depinxit. Plerique Hyacinthum stellatum ab ipsa floris effigie vocat. Existimauimus aliquando Satyrium esse, verum hæc modò opinio disPLICet. Satyrio enim caulis est cubitalis; folia Lilij, bulbus mali magnitudine: bulbo vero isti, folia paruula, angusta, bulbus exiguum, & caulinculus brevis.

CÆTERVM quod ad vsum attinet horum spuriorum Hyacinthorum, nostris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus est; proinde & vires ac facultates eorumdem inexploratae: soli flosculi in hortis gratiam inuenere.

DE BVLBO LEVANTHEMO, SIVE ORNITHOGALO. CAP. LIII.

LEVANTHEMO bulbo folia multa sunt et angusta, graminis minora: caulis inter hæc exit dodrati minor, rotundus, glaber, absque folijs: flores in summo dispersi emicant sex aut septem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex sex foliolis commissi, exiguis lilijs, præserium prius quam

BVLBV SIEVCANTHEMVS MINOR. 183.

M. 4

quād adaperiuntur similes, qui Sole quidem splendente patent, noctu verd, et cūm aer nubilus etiam interdiu reclusi permanent: capitula succedunt triangularia, Cachryos semi similia, in quibus semē exiguum: radix bulbosa, lenta succo plena, sapore vt plurimū insipida et aquea, cū obscurata tamen quadā acredine. Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis compluribus. Maio mense flores edit.

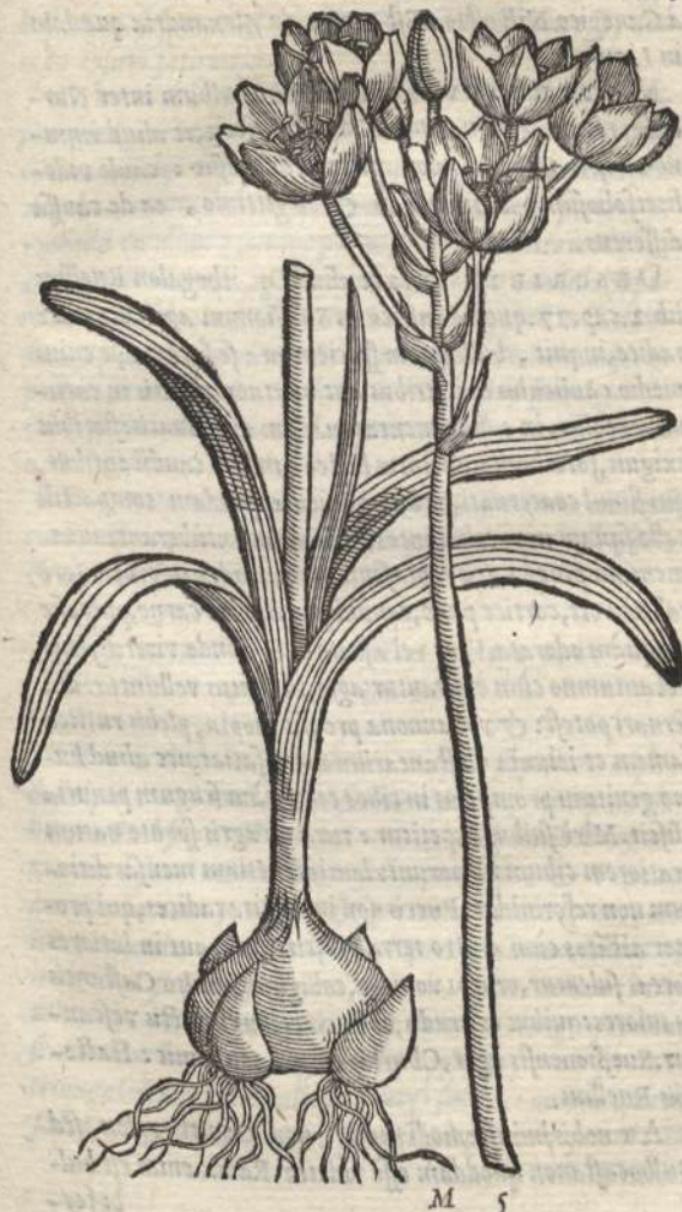
2. **H**v i c autem similis est, et alius quidam bulbus Leucanthemus, sed tamen maior omnino & peregrinus. folia habet oblonga & angusta: caulem rotundum leuem ac glabrum, duos dodrantes aut cubitum altum; ē cuius summō veluti ramuli excent; at q₃, in singulis flores candidi, sex foliolorū, exiguorū litorum emuli; ē rotunditate angulosa in medio capitulo Cachrijos modo, aliquot staminibus circundato. radix subest bulbosa, vti superioris, & candida.

VTER Q V E autem hic bulbus Ornithogalon est, quod à Plinio Ornithogale dicitur. sed maior descriptioni Dioscoridis similior videtur, vt pote longioris caulis est tamen & minor Ornithogalon quoq₃. Nam & huic Ornithogali descriptio conuenit & præsertim Pliniana. Plinius siquidem ei non caulem δισπεδαμένον vt Dioscorides, sed semipedalem tantum tribuit, qualis est minoris.

Ornithogalon.

DESCRIBITVR autem Ornithogalon à Dioscoride hoc modo: Cauliculus est τριφεδός siue tener, tenuis, subcandidus, instar duorum dodrantum, superne propagines tres aut quatuor habens paruas; in quibus flores foris herbacei, intus vero lacteui candoris, inter quos capitulum vt Cachriū incisum. radix bulbosa.

APPELLATVR porro horum Bulborum qui minor est, vulgo Welt aywyn. Maiorem vero pleriq₃; Lilium Alexandrinum nominant: veluti ab Alexandria primitus allatum. Alexandria autem Aegypti vrbs est, haud procul
à Cano-

à Canopico Nili ostio. Est tamen & Alexandria quædam
in Ligurie.

Ornithogalon Matthiol. MATTHIOLVS maiore hunc bulbum inter Nar-
cissos rotulit, & quartum Narcissum fecit, et aliud omni-
no ab istis Ornithogalon pictura expressit: caule vide-
licet foliosum, à Dioscoridis & legitimo, ea de causa
differens.

Ornithogalon Ruellii. DESCRIBIT porrò et aliud Ornithogalon Ruellius
lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Suesionum agris eruitur:
radice, inquit, bulbaceam speciem præ se ferente; è cuius
medio caulinus exit, tribus aut quatuor adnatis in cactu-
mione: folijs, in capillamenta quædam extenuatis: floribus
exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candidantibus,
qui simul coaceruati, veluti panicule quædam compactili
callo squamatim coherentes, in pilulam extuberant, nuca-
mentum pineæ nucis representantem: radix in orbem ferè
collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne, pulpa sic
perquam odorata. Vere vel estate cum fronde viret: hyeme
vel autumno cum exarantur agri, radicibus yelluntur: diu
seruari potest: & ubi annonæ premit inopia, plebis rusticæ
famem et iejunia Castanearum more satiat; nec aliud hu-
mo genitum promptius in cibos cedit, cum frugum penuria
gliscit. Mirè suibus expeditur: rura ex agris sponte natum
gratiorem cibum nō norunt: lautiores etiam mensas ditio-
rum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui pro-
pter astates cum aratro terra proscinditur, aut in latiores
porcas sulcatur, erutos vomere, colligunt, multo Castaneis
suauiores: quibus et crudis, et in cineribus incoctis vescun-
tur. Suezionensis ager, Churlos vocare consuevit: Hacte-
nus Ruellius.

Churli.
Bulbocasta-
non.

AT nobis huiuscmodi radix, non Ornithogalon, sed
Bulbocastanon quoddam esse videtur. Radix enim est bul-
bi for-

*biforma, sapore Castaneæ; quale Bulbocastanæ esse, non
men ipsum satis indicat.*

DESCRIPSIMVS tamen nos in historijs stir-
pium vulgari lingua editis, aliud & huic dissimile Bolbo-
castanæ; folijs videlicet Apij tenuioribus ac minoribus, ad
Anethi accendentibus: caule tenui, dodrantali: floribus in
umbellis candidis: semine parvo, odorato: radice rotunda,
& quando inaruit rugosa, foris nigra, intus candida, sapo-
re inter Pastinacam et Castaneam medio; quod in Zelan-
dia, Hollandia, ac etiam Britannie agri frumentarijs re-
peritur, et Alexandri Tralliani Boëonis avo siue àzio-
scaro simillimum est. Sed ad Ornithogalon excurrens re-
uertatur sermo.

DOCTORI DES Ornithogali fructum, ait, vna
cum pane coqui, ut Melanthium: radicem verò bulbosam,
& crudam, & coctam edi.

DE BVLBO SYLVESTRI.

CAP. LIIII.

BVLBO Leucanthemo minori superiore capite
descripto, non multum absimilis videtur, quem Leon-
hartus Fuchsius, et Hieronymus Tragus, sylvestrem agno-
minant. sunt tamen huic folia pauciora, & unicum
aut duo tantum, angusta & porracea: caulis brevis, te-
ner, rotundus, dodratalis, aliquot in summo adnatis,
in quibus flosculi stellatim radiati, bulbi Leucanthemi
minores, colore ex herbaceo in luteum elangescentes;
staminibus in medio capillaceis; capitula semen ferentia
triangularia; radix bulbosa, lenti succi, nullius odoris,
sapore aliquantulum, sed per obscurè Cepani referens. In

German-

BVLBO

Germania locis vmbrosis ad margines pratorum exire fertur. Martio ac aprilis floret, fructumq; perficit.

GERMANI *Feldzwibel / ackerzwibel* appellant, quasi dicas *Cepam agrariam*. Ex sylvestriu*m* & sponte nascentium bulborum est numero. Quo nomine à veteribus nuncupatus fuerit, non constat.

FACULTATES autē huius incognitae sunt. Hieronymus tamē *Tragus*, ex bulbo sub cineribus cocto, cum melle cataplasma, ulceribus depascentibus utiliter imponi refert.

DE NARCIS SO. CAP. LV.

NARCISSI genera, Dioscoride auctore, duo sunt. *Viriusque flos albus* est : sed *vnius medio purpureus* ; *aleniū luteus*.

M E D I O purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri folijs similia: caulem angulosum, absque folijs, dorante aut pede altiore, & in summo florem è membrana erumpentem, ut plurimum *vnicum*, subinde *geminum*, mediocriter *amplum*, *odoratum*, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio breuis calyx est circinata & rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina brevia, cum apicibus subluteolis : capitula inde angulosa : semen in his nigrum: radix bulbosa Cepæ similis, que nucleos ex se demittens in multos facile bulbo multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequam; sed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medij; præcocius & serius prodeuntes minores sunt.

A L T E R *Narcissus medio luteus*, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia: caules proceriores, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, prioribus similes, sed medio luteo; semen & radicem bulbam similia.

H V I V S

3 Huius generis & alius quidam tertius Narcissus est, folijs non modo quam primus, verum etiam quam Asphodelus, latioribus longioribusq; ; floribus in singulis caulinibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calycem eminentiore, multo tamen quam Narcissi lutei 4 styluestris breuiore: radix similis est & bulbosa. IAM & quartus quidam est Narcissus antedictis forma similis, sed 5 per totū florem et medio quoq; candidus. SVNT et Narcissi multiplicibus floribus, cū primi, tum alterius generis, folijs et bulbis alijs haud dissimiles. Ita varia semper natura, et ad stirpium herbārūq; genera multiplicada fœcunda; tum ad ea permixtāda prona; presertim si cultus mangonio adiuvetur, vel in aliū locum stirpes transferātur. Hac etenim plurimū posse ad stirpiū mutationē, et alibi scripsimus. EXVENT qui medio purpurei sunt plerisq; Gallie locis, et apud Heduos ac Seuanos, in pratis. Diosco. in mōtibus potissimum nasci tradit. Theocritus in pratis Narcissum gigni testis est, Eridylio 20. ubi Europā cū suis prata ingressam, bene spiratē Narcissum carpsisse, canit his versibus:

Aἰ δὲ πειδὸν λειμῶνος ἐσκλυθόν ἀνθεμέντας,

Λλαγίτ' ἀλλάνεται τόπος ἄρβεσι Συμόν ἐπερπού,

Τῶν δὲ μὲν ναρκισσον εὐπνοού, νὴ δὲ νάρκισσον: Id est,

Florida sed postquam venere in prata puellæ;

His illa, hec alijs se floribus oblectabant;

Narciso illa quidem bene olente, atq; illa Hyacintho.

FLORENT in Belgij hortis, prioris generis præcoces Narcissi, initio Aprilis, edij sub fine, seriores Maio mēse: medio lutei eodem sero quasi primi generis medij, tempore.

GRÆCI huiusmodi flores Naphtorous, Latini similiter Narcisos nuncupat. Belge, ~~Narcissen~~ Spaæche Jenette. Germani, ~~Narcisse~~ roßlin. Dictū aut Narcissum Plutarch. in Sympos. quasi neruos habentātē, et torpidas faciēt grauitates, refert. Quapropter et Sophocles magnoꝝ subterraneoꝝ deorū coronamenū eū vocat, quod s. defuncti et morte

NÂRCIS. MEDIO FVTEVS ALTER. 191

torpidi, torpido flore merito coronarentur. Appellatur autem Narcissus etiam λειψος, & Aphleio teste, εννέα βολ-
ῶν εὐετίδες, αὐτογενέσ. Lirium autem Theophrastus eum
appellat, cui latius est herbæ folium, & flos melinus longior,
qualis viisque tertius est; quem & ait sponte germinare:
qua de causa αὐτογενέσ, id est, à seipso genitus, vel per se
nascens, dici potest. Sunt vero & alia Liria sui generis, de
quibus supra scripsimus: & Lilium quoq; Lirium est. Iulius
Pollux, Homerum Liry appellatione, complecti omne flo-
rum genus, auctor est. Avudgos autem Narcissus propriè
montanus est, eo quod ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ
εὐετίκον nomen ab effectu habet: Dioscoride siquidem
auctore Narcissus etiam vomitum concitat. Est tamen &
alius bulbus vomitorius propriè dictus, de quo capite sub-
sequente.

D e priore horum Narcissorum videtur scripsisse Theophrastus lib. 7. vbi Narcissum ter florere, vti Scillam refert;
& tria quoque arandi tempora, vti illam demonstrare.
nam Scilla quidem caulem florum ternos exortus ostende-
re ait: Narcissum autem caulem non habere alterum, iuxta
eum qui floris est. fieri autem non potest, vt ex eodem caule
ter floreat. proinde tres differentes bulbos esse consequitur,
qui tribus temporibus florent, vti Narcissum medio pur-
pureum facere iam scripsimus. Hunc etenim ter florentem
existimare possunt, qui omnes tres uno eodemq; loco repe-
riunt, & differentes bulbos esse non animaduertunt. Idem
vero & hic Narcissus medio purpureus ille est, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei floris esse scribit. Narcisi duo
genera, inquit, medici in usum recipiunt: unum purpureo
flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narcissum
nuncupat, cui medium purpureum, vt eiusdem lib. cap. 5.
seipsum explicans ostendit. Huius alterum, ait, genus flore
candido,

candido , calyce purpureo . Calycem autem dicit , quod in medio flore , circuli instar , & stamina ac apices cōtinet . De hoc etiam Narcissus Vergilius in Bucolicis ecloga quinta :

Pro molli Viola , pro purpureo Narcissus ,
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis .

SECUNDI VERO & POTISSIMUM TERTIJ NARCISSI , Ouidius tertio Metamorphoseon lib . meminit , vbi Narcissus formosi adolescentis mutationem in florem sui nominis describit , hoc carmine :

Nusquam corpus erat , croceum pro corpore florem
Inueniunt , solijs medium cingentibus albis .

DE TERTIO ETIAM SCRIPSI THEOPHRASTUS LIB . 6 . DE ALIO Siquidem hoc loco , quam lib . 7 . agit . Libro siquidem 7 . folium ei tribuit angustum , quale utique primus habet : sexto vero , latius quam Asphodeli , ut tertij est , quod diuersis locis , de differentibus Narcissis eum scripsisse , conuincit . Scribit autem Theophrastus lib . 6 . Narcissi florem esse luteum . siue melini coloris , quod de medio floris calyce accipiendum esse , Ouidij testimonio iam ostendimus . Ex eius siquidem de hoc Narcissus carminibus , que attulimus , id manifestissimum est . Exemplaria penè omnia μέλανα τὸ χρῶμα habēt , quod Hermolao & Marcello occasionem dedit , ut Narcissi florem nigrum esse existimauerint . Sed pro μέλανα repōnendum est μέλινος . Est autem Melinus color , idem qui ochræ , siue luteus .

Theophrasti
locus emen-
datus .

PVTATVR autē & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi , & Autūno demum florere . properea quod in ijs quæ extant exemplaribus , huius descriptionem mox subsequantur hac verba : μετὰ γὰς ἀρκτοῦ οὐθωσίς , ή περὶ λιονταρίου , id est , post Arcturum productio floris est , & circa æquinoctium . Verū ad Narcissi historiam hac non faciunt : inter Narcissi siquidem descriptionem & ver-

bajsta, defectus ac hiatus est. Nec spectant etiam ad Croci, ut Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germania & suis hortis subiecit: sed ad Lirij alterius historiam pertinet, quod eodem libro, paulo infraeius Theophrastus una cum Croco τοις περιστοις οδασι, hoc est, primis imbris, siue Autumno, florere ait; vt diligenter utrumque locum exponentibus manifestum statim sit.

A c totidē quidē, quos propriè Narcissos dici opinamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alijs duo lutei appellati Narcissi, de quibus in mox sequentibus capitibus.

M A T T H I O L V S verò & aliorum quorundā Icones exhibet, qui tamen non Narcissi, sed omnino alterius generis flores sunt. Nam quem quartum facit, Ornithogalon est, maius à nobis agnominatum. Quintū Gesnerus et omnes paſſim tulipam vocant. Sextus ac septimus Leucoīa sunt bulbosa.

Narcissus
Marcelli
Vergili.

M E M I N I T & Marcellus Vergilius cuiusdam Narcissi, sed haud etiam, vt videtur, cum legitimi conuenientis, quem in commentarijs suis cap. de Narciso, his verbis describit: Nos in Apenninis montibus his nostris, frequenter vidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine, folijs qualia in Narciso describūtur, singulari caule, ijsdeq; alijs omnibus, excepto colore, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, sit, sed inter candidum et luteum colorem, nullius aut exigui odoris, vidimus & in mitioribus collibus enatum, sed non tam speciosum, & magis albicantem.

C A E T E R V M Narcissi radix, vt Galenus ait, usque adeo exiccati facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones usque, qua circa tendones accident: habet verò quiddam abstersoriū & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest

prodest ambustis ab igne cum melle trita : precisos quoque
neruos agglutinat imposita: luxatis item malleolis diutur-
nisq; articulorum doloribus trita cum melle , & imposta
subuenit . expurgat ephelin & alphum cum vriuca & semine
& acero; at cum eruo & melle ulcerum sordes expurgat, &
abscessus qui agrè maturantur rumpit : educit & aculeos
infixos cum Loliū farina & melle.

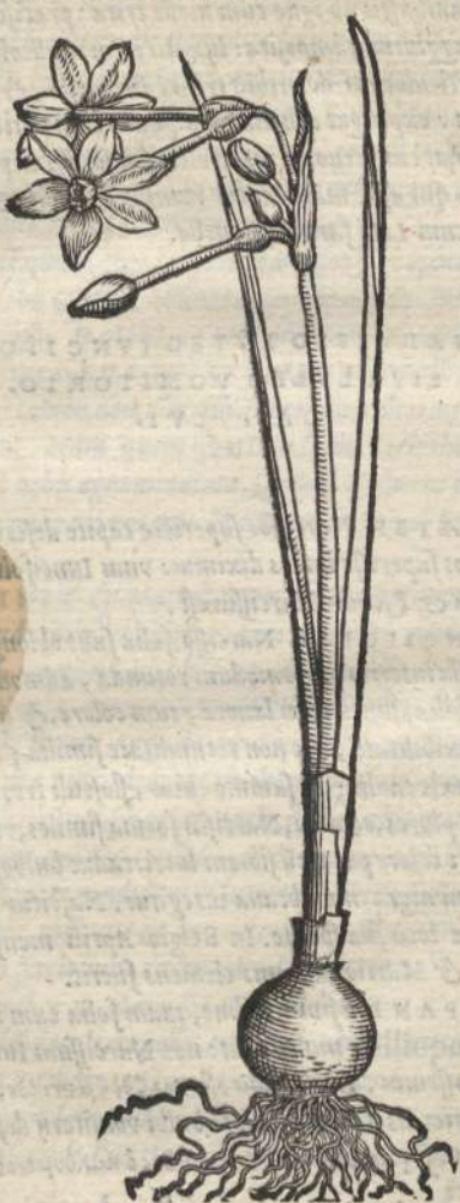
DE NARCISSO LVTEO IUNCIFOLIO,
SIVE BULBO VOMITORIO.

CAP. LVI.

PRÆTER Narcissos superiore capite descriptos , &
alios duos superesse luteos diximus: unus Iuncifolius ; alter
sylvestris & Pseudo-Narcissus est.

IUNCIFOLIO Narciso, folia sunt oblonga, angu-
sta, crassa interim propemodum rotunda , admodum leuia
& flexibilia, iuncis cum leuore , tum colore, & quodammo-
modo flexibilitate , nec non rotunditate similia ; inter qua
medius exit caulis ; in summo cuius , flosculi tres aut qua-
tuor, vel plures, odorati, Narcissus forma similes, verū mi-
nores , et colore per totū florem lutci: radix bulbosa, candi-
da, tenui nigra membrana integitur. Nascitur plerisque
Hispania locis sua sponte. In Belgio Aprili mense florem
promit: & Martio si hyems clemens fuerit.

HISPANI à similitudine, quam folia cum iuncis ha-
bent, Ionquillias nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium
dicere possemus . Dioscoridis est Bołcęs ēμετινδę, sine bul-
bus vomitorii. Id quod ex ipsa bulbis vomitorij descrip-
tione colligi potest ; qua sic habet : Bołcęs ḥ καλούμενος ēμετινδę

ἔχει τὰ φύλλα ἴμαντωδέστερα, καὶ πολλῷ μακρότερα τοῦ
ἔδωδιμου ρίζαν ἔσπιναι βολβῶν, περὶ δὲ φλοιὸς μέλας. Id est,
Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora &
multo longiora quam esculentus; radicem bulbo similem,
circa quam membrana est nigra. Quæ descriptio huic Nar-
cisco Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multo
quam alicuius bulbi ἴμαντωδέστερα siue flexibiliora, ut po-
te iuncei propemodum lensoris; & per quam longa, longio-
raq[ue] multo quam esculenti bulbi; & radix in tenui nigra
membranula reconditur.

Q V I B V S autem facultatibus Narcissus Iuncifolius
præditus sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio
cōstat. Dioscorides verò bulbi vomitorij radicem, si edatur,
aut si decoctum eius bibatur, vesicae malis auxiliari, & vo-
mitum facere, memorie prodidit.

DE NARCISSO LVTEO SYLVESTRIS,
SIVE PSEUDONARCISSE.

C A P . L V I I .

L V T E V S Narcissus sylvestris, folia Porri aut Narcissi
similia promit, sed breviora ac minora: caules dodrantales,
atque in singulis flores singulos Narcissi similes, sed medio
eorum calyce longiore, oblongioris calathi similitudine, co-
lore per totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblon-
ga, in quibus semen: radix bulbosa, ut aliorum Narcisso-
rum. Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines
agrorum & veruactorum, humido præsertim solo, & in
sylvis locisq[ue] arboribus consitis: & similibus quoque cum in
Germania, tum in Hispania: transfertur etiam in hortos.
Floret Februario mense: Germani ea de causa Beelbör-
nungs blumen id est, nostrate dialecto, geel Spor-
kelbloemen!

kelbloemen/ nuncupant. Februarius enim Germanis
Hornungs mont/ Belgis, Sporckelle.

APPELLANT verò & hunc *Narcissum Belga*,
geel Tydelaosen: Latinè autem vulgo *Narcissus luteus*
& *Pseudo-Narcissus* dicitur.

CAETERVM quod ad vires attinet, recētiorum quo-
rundam exprimento exploratum est, Narcissi huius lutei
sylvestris radicum decoctum per aluum lentoſ et pituitosos
humores, nec nō ſeroſos expurgare; et hiſ prodeſſe, qui cru-
dorū copia grauantur humorū; ſemine anisi & zin-
giberis nōnihil additis, que vi minus noceat, minusq; mo-
leſtum ſit ventriculo, adjiciuntur.

DE LEVCOIO BVLBOSO.

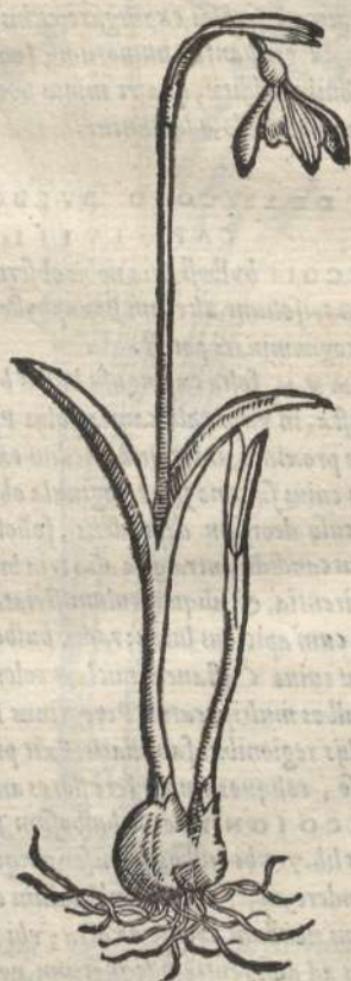
CAP. LVIII.

LEVCOII bulboſi tria nobis obſeruare genera conti-
git: vnum trifolium, alterum hexaphyllum, tertium polyan-
themon cognominari potest.

P R I M U M folia ex ſingulis bulbis bina promit, oblon-
ga, anguſta, in virore albicanitia, folijs Pseudo-Narcissi lu-
tei colore proxima, inter qua medius exit cauiculus pal-
maris, in cuius ſummo flos ē vaginula oblonga erūpit, à te-
nui pediculo deorsum dependens, foliolis tribus conſtant
maioribus candidis, intra qua alia tria breuiora ac minora,
pallide virentia, & aliquantulum ſtriata; in medio floris
ſtamina cum apicibus luteis: radix bulboſi eſt, foris obſcu-
ri & eius cuius Castaneæ nucleus coloris, que facile in
plures bulbos multiplicatur. Peregrinus Belgio flos, ſed Ita-
lia & alijs regionib; familiaris. Exit prematurè Februa-
rio mense, reliquos omnes ferè flores antecedens.

LEVCOI O videtur bulboſum Theophrasti, cuius
meminit lib. 7. vbi bulbos recenſet; & quod lib. 6. primum
ſeſe oſtendere ait, et emicare vbi culum clementius eſt, ſta-
tim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immitius pa-
ſtea. Nos ad differentiam ſequētiū, non inconcinnè Leu-
coion bulboſum Triphyllum, et Violam bulboſam trifoliām,
nuncupari poſſe exiſtimauimus, à tribus nēpe floris foliolis.

200 LEYCOION BVLB. TRIPHYLLON.

PROXIMO generi folia similiter sunt angusta, Porri & Pseudo-Narcisi similia, sed breuiora, virétiora, leuiora & magis resplendētia, versus terram aliquatenus reflexa: caulinuli tenues, palmares, flores in singulis singuli, rariſſimè gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commissi, staminibus in me-
dio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis par-
uum, rotundum, leue, & colore flauum: radix candida &
bulbosa in plures facilē propagatur. Plerisque Germaniae
superioris locis in umbrosis & humidis sylvis reperitur: apud
Belgas hortorum areas exornat. Floret eodem quo superius
tempore, aut non multo post.

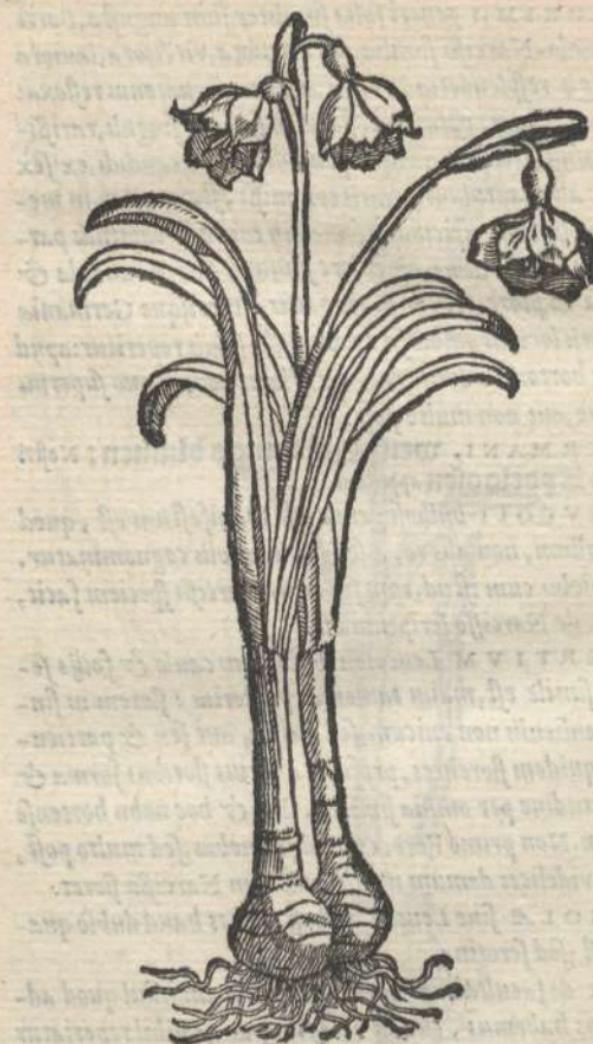
GERMANI, Weisz Hornungs blumen: Nostri
witte Tydeloosen appellant.

LEVCOI bulbosi genus esse manifestum est, quod
exaphyllum, non abs re, à sex floris foliolis cognominatur.
Matthiolus cum istud, tum superioris Narcisi speciem facit,
ut cap. de Narciso scriptum est.

TERTIVM Leucoion bulbosum caule & folijs se-
cundo simile est, maius tamen ac procerius: florem in sin-
gulis caulinulis non unicum, sed quinq; aut sex & particu-
latim quidem florentes, profert, alterius floribus forma &
magnitudine per omnia similes. Est & hoc nobis hortense
tantum. Non primo Vere, cum alijs duobus, sed multo post,
Aprilī videlicet denum mense, vñā cum Narcissis floret.

VIOLÆ siue Leucouj bulbosi species haud dubio qua-
dam est; sed serotina.

AT de facultatibus horum Leuciorum nihil quod ad-
feramus habemus, cùm à veteribus de ipsis nihil reperiatur
proditum, & à recentioribus nihil quoque obseruatum.

LEVCOION BULB. POLYANTH. 203

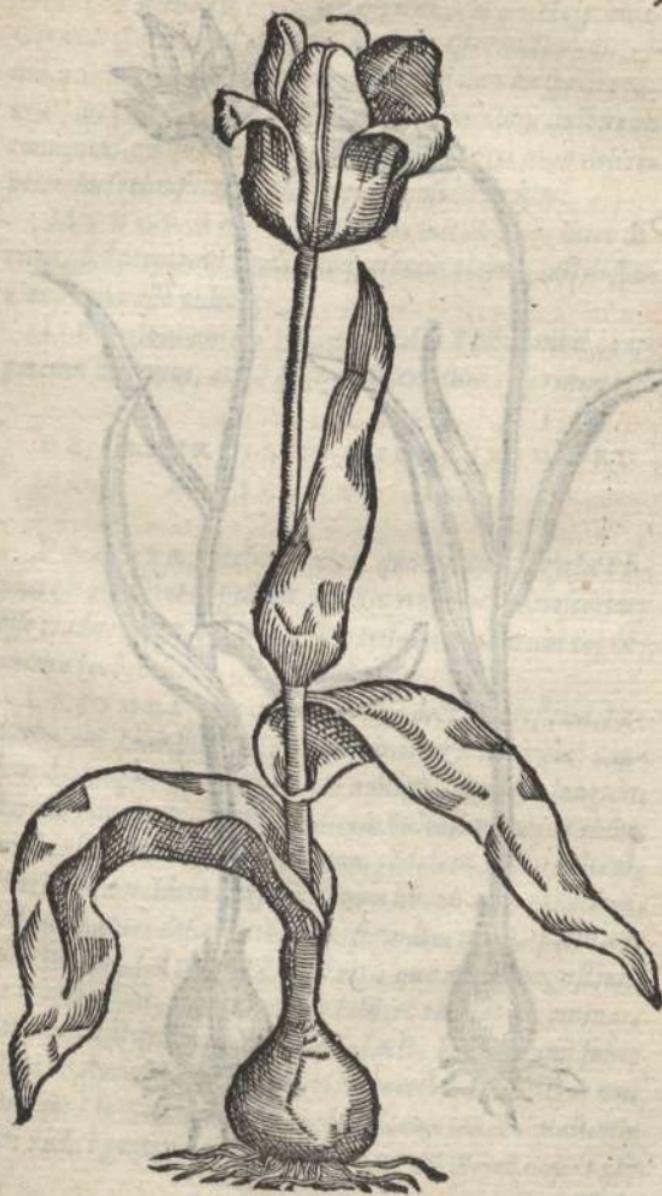
Ex bulbosorum florum numero & Tulipa est flos peregrinus; cuius differentes sunt species: quædam maiores sunt, aliæ minores.

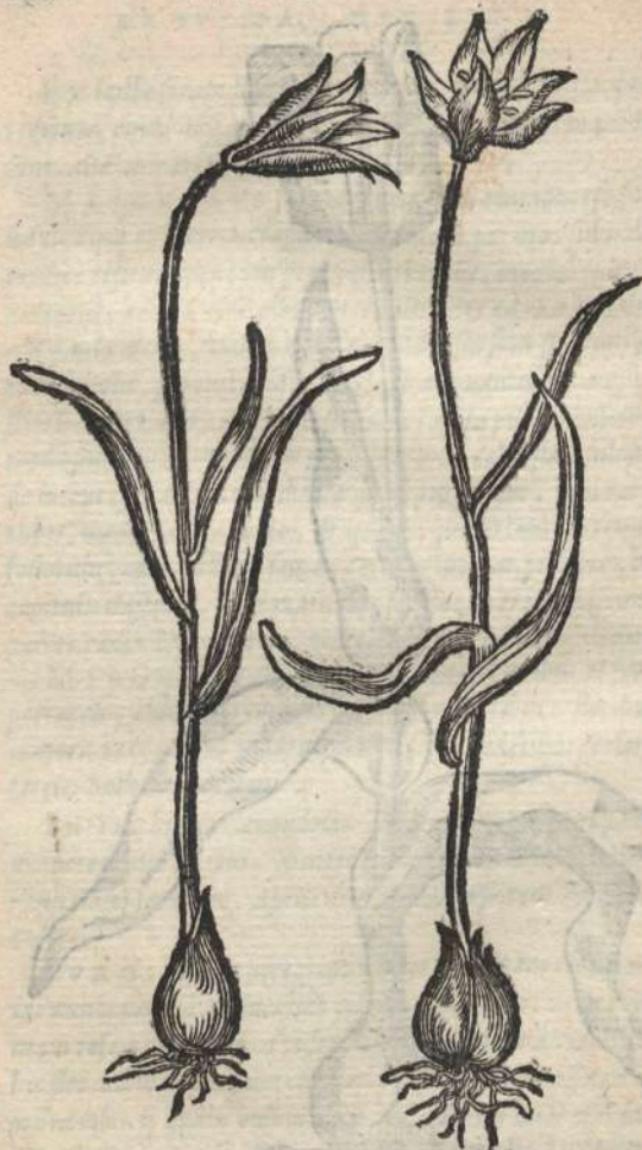
M A I O R I B V S forma eadem satis omnibus est; folia eis bina aut terna, crassa, oblonga, lata, per oras subinde modicè reflexa, quæ cùm primum erumpunt, modicè rubore videntur, adulta vero albant: caulis inter ea exit pedalis aut paulo altior, cuius unicus flos insidet sursum spectans, è senis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum angustioris oris cyatho, aut inuerso huius formæ pileo quodammodo simul; staminibus in medio croceis: color flori subinde luteus est, aliquando dilutè quasi purpureus, non raro rubet, medio tamen luteo, & quandoque etiam extremis foliorum, odor nullus; semen cartilaginosum, planum, in capitulis nascitur, quæ maturato semine in tres debiscunt partes. radix bulbosa est, Narcissi bulbis haud dissimilis.

M I N O R E S Tulipæ folijs sunt angustioribus, et ferè porraceis; caulinis tenuioribus ac brevioribus: floribus minoribus et minus in latitudinem sese pandentibus, colore luteis: bulbis minoribus.

IN Trachia et Cappadocia Tulipa exit: Italia et Belgio peregrinus est flos. Minores alicubi in Gallia Narbonensi nasci feruntur. Aprili mense Tulipæ florem Belgium videt.

T U R C I C O et peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formam referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, non constat. Suspiciari quis posset, πυνῶνα esse, si edulis bulbus esset, & cogendo lacte efficax. Nam πυνῶνα quidē à Theophrasto inter edules bulbos refertur;

fertur; & herba est, qua lac cogitur, ut ait Hesychius. Coradus Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit, & quidem Erythronium, quod videlicet flore una species rubeat; aut omnino Satyrii aliquam speciem. Cum quibus conueniat, & quantum, ex subscriptis Satyriorum descriptionibus relinquimus diligenter considerandum.

M INOR à nonnullis Hermodactilus flore luteo dicitur, sed perperam tamē. Neḡ, etenim Hermodactili species aliqua esse videtur.

D E viribus autem & facultatibus Tulipae nihil comprehendimus, aut à quoquam scriptum reperimus.

DE SATYRIIS EX DIOSCORIDE ET
ALIIS CAP. LX.

P R AETER Orchies dictos, quos ciām Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrii genera Dioscorides esse tradit: unum τετραγόνον sive trifolium, alterum cognomento ἐρυθρόν.

T R I F O L I V M folia fert tria deorsum reflexa, Lapatho, aut Lilio similia, verū minora & rubentia: caulem Lilior, id est, tenuem sive nudum, cubitum longum; florem Lilij specie, album: radicem bulbosam, vii malum, πυρπόλην sive fuluam, intus ut ouum cādida, gustu dulcem, et ori gratam. Idem Satyriū Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, sed paulo aliter describit: Folia ei siquidem non Lapathi aut alterius Lilij, sed rubri Lilij esse ait, quæ multo angustiora et minora sunt, quam candidi Lilij: et radices ei geminas, contrà planè quam Dioscorides, facit. Verba Pliniū sunt: Graci Satyriōn folijs Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius ē terra excentibus tradunt: caule laui cubitali, nudo: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gi-

gnat;

Plinius locus animaduertitur.
gnat; inferior ac minor feminas. Pertinent autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non vero Satyri histrio. Radicem autem huius Satyri Dioscorides ait oportere ex vino austero coctam ad opisthonon bibi: & ei qui velit cum muliere cōcumbere, hac vt endum fore fertur enim ipsam ad Venerem potentiam excitare.

2. ERYTHRONIVM Satyrium sive Erythraicum, semen habet lini semini simile, sed maius, robustum, splendens & laue, quod & ipsum narratur Venerem excitare, vti Scincus: est radicis cortex subtenuis & fulvus, interna vero pars candida, gustu ori grata & dulcis. Nascitur in soli expositis et montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam si manu teneatur: cum vino vero sumpta multo magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; nisi quod semen ei non lini, sed viticis maius ac leuius tribuat, et vires ei plures ex aliorum tamen relatu adscribat: arietibus scilicet quoque & bircis segnioribus in portu dari; et à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium profundatum vocant.

Sed postea quam tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires et Dioscorides & Plinius tradi scribant, suspicādum non temere videtur, Satyrium istud, herbam esse eam, quam Indum quendam attulisse Theophrastus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficacissimam; potissimum cum nec huius, nec alterius Satyri, Theophrastus vsipiam meminerit. Si etenim Erythronio tamē efficax vis est, vt etiam in manu sumptum libidinem excitare queat; non multum ab Indi illius herba (si non eadem est) facultate differens esse oportet. Ad rem siquidem Veneream mirum in modū herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solum edentibus, sed etiam tangētibus tantum genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, vt quotiens vel-

lent coire valerent; uti refert Theophrastus. Verum hanc ea de causa cum Erythronio eandem esse affirmari certid non potest, cum non raro dissimiles eiusdem aut similis facultatis stirpes reperiantur. Coniecturam nostram indica- uimus, iudicium exactius studiosis permittimus.

DE ORCHIIS. CAP. LXI.

ORGIES, Dioscoride auctore, duo sunt: Vnus Cyno-
forchis; alter Orchis Serapias dicitur. præter vero hos &
eorum multæ, aliæ ac differentes reperiuntur species. quas,
quia duobus illis complecti non posse videbantur, nos quinq^u₃
generibus comprehendendas putauimus. Primum genus
Cynosorchis, siue canis testiculum: proximum testiculum
Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchis Serapian:
quintum testiculum odoratum siue testiculum pumilio-
nem cum Cordo appellauimus.

CYNOSORCHIOS complures reperiuntur spe- Cynosorchis:
cies.

PRIMA folia habet lata, pinguia, lily folijs prope- 1
modum similia; caulem pedalem aut altiorem, angulosum;
& in eo flores copiosos, spicatum digestos, colore rubentis
dilutæ purpura, cucullo aut galea patenti similes, ex qui-
bus parte inferiore laciniosum quiddam, canis aut alterius
animalis quadrupedis exuio simile dependet, dilutè &
ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum:
pro radicibus, præter fibras supra adhaerentes, gemini sunt
bulbi veluti testiculi forma aliquantulum oblongi; quorum
vnus plenior ac vegetior, alter rugosior.

ALTERA species folijs similiter leuibus oblongis & 2
latis est, sed quam antecedentis minoribus & angustiori-
bus, quinque aut sex, nonnullis caulem amplectentibus, qui
rodentalis est: spica densa, breui, in qua flores multi; colore

ex candore purpurascentes, multis purpureis punctis et interior parte obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati; forma galeam aut biantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculis quadrupedis, aut homunculi extensis brachys & diuariatis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsunt duas globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudine; adhaerentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

TERTIA Cynosorchios species, folia edit angusta, striata, plantaginis angustifoliae folijs modo quodam similia: caulem dodrantalem: flores in breui densaque spica copiosos; colore foris punico & obscuriore purpuram referente, intus vero albicante; eiusdem cum superioris formæ, sed tamen minores; dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices subsunt aliorum Orchion similes.

HVIC & aliis floribus per omnia similis quidam Cynosorchis est, folijs tamen latioribus, et secundum referentibus, quem Cynosorchios speciem quartam non ineptè quis fecerit.

IAM & quinta quedam species reperitur, folijs uti secundus canis testiculus: caule pedali, spica longa, floribus calore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod lacinia simile dependet, oblongum est, et quasi quadrangulum. Ex horum numero primus vel secundus, vel vterque, Cynosorchis est à Dioscoride descriptus. Vterque enim horum folia habet laetitia, Scille mollioris siue Epimenidie folijs similia, quadraginta horum erecta caule amplectentia: alia vero versus terram inclinata: caulem non raro altiore dodrante: flores purpurascentes, bulbos radicum oblongis olijuis similes; præsertim qui primus est. Talem etenim Dioscorides Cynosorchin esse

Cynosorchis
Dioscoridis.

scribit. Ορχις, ait, οἰδὲ κυνὸς ὄρχην καλοῦσι; φύλλα εἶχεν
κατὰ γῆς ἐξεργάσεναι, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὸν πυθμένα, σκίλλη
μαλακὴ ὅμοια, στενῶτερα δὲ οὐ λεῖα μακρότερα· καυλὸν
σπιθαμῆς τὸ μῆκος ἐφ' οὗ ἀνθη πορφυροειδῆ· ρίζαν Σολοει-
δῆ, ἐπικίνη, διπλῆ στενὴν οὐς ἐλάσσας, τὸν μὲν ἄντο, τὸν δὲ
κατωτέρων· καὶ τὸν μὲν πλίνην, τὸν δὲ μαλακὴν καὶ ρυσσόν: hoc
est; Orchis quem Cynos orchis appellant, folia habet &
per terram strata, et circum caulem ac spicam, Scilla mol-
lis similia, angustiora, mollia & minora: caulem dodran-
tis altitudine: in quo flores purpurascentes: radicem bul-
bosam, oblongam, geminam, angustam ut oliua; unam su-
periorem, alteram inferiorem, & unam quidem plenam,
alteram mollem & rugosam.

Dioscoridis
locus restitu-
tus.

Scilla.

In qua descriptione deprauatè in Græcis exemplaribus
legitur εἶδος μαλακῆ, pro σκίλλῃ μαλακῇ; Nulla siquidem
appellata est mollis olea, & olea & folia multo & minora &
angustiora sunt, quam Orchios. Inter Scillas autem que-
dam est mollior et minus aspera. Nam species quidem Scil-
lae, auctore Plinio, lib. 19. cap. 5. tres sunt: Una mascula fo-
lijs candidioribus, altera femina nigrioribus, utraque aspe-
rioribus, & tertia Epimenidia dicta, folijs minus asperis &
angustioribus. Hanc Dioscorides mollem Scillam appellat.
eiusq; folijs Cynosorchios mollia ac lauia folia, similia &
angustiora esse ait.

Theophrasti
& Plini loca
corrupta.

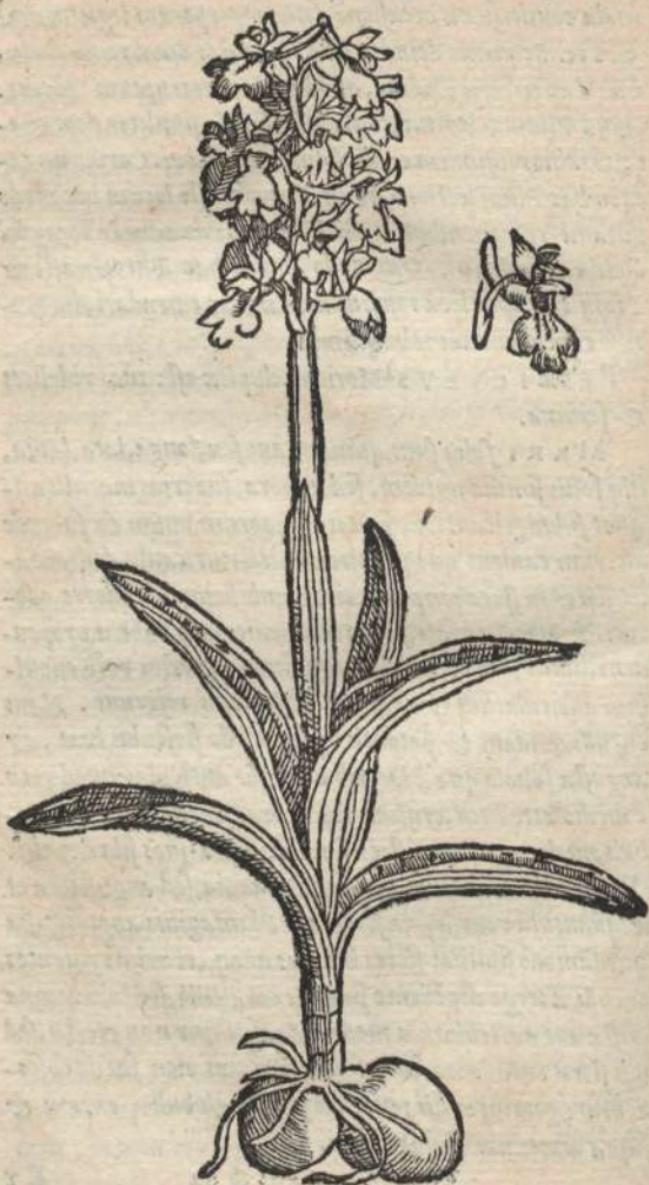
CONFIRMAT hanc lectio[n]em Theophrastus de
historia stirpium lib. 9. vbi de Orchis scribens ait: εἶχε δὲ
φύλλα σκιλλώδες, λειότερον δὲ οὐ ἔλαστον, hoc est, folium
habet Scille simile, sed lauius ac minus. Et similiter Plinius
lib. 26. cap. 10. Quuidam folio, ait, Scilla esse dicūt, leuiori
ac minori. Est tamen in vitroq; auctore huins Orchios de-
scriptio deprauata. Pro σκιλλώδεσ siquidem, ut Marcellus
legit, in nonnullis Theophrasti exemplaribus (qua Gaze
malo

male conuersione occasionē dedere) perperam legitur σιλ-
φῶδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότερον ἀπίση,
ἥτοι ἀπύρω, οὔτε ἀκανθή, quod penitus corruptum videtur.
Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter depraua-
tè: Orchios siquidem caulis spinas non habet. Cornarius ta-
men hac Pliniū lectione fretus, Theophrasti locum hoc modo
putauit restituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη ὅς γαν δὲ
ὁμοιότερον ἀπίση. Quomodo autem hæc Theophrasti &
Pliniū corrupta loca restitui debeant, ac emendari, diligen-
tius expendendum relinquimus.

T E S T I C U L V S Morionis duplex est; mas videlicet Testiculus
Morionis
mas?
& femina.

M A R I folia sunt quinque aut sex, longa, lata, leuia,
lily foliis familia quidem, sed minora, superius maculis ali-
quot subnigricantibus signata; quorum vnum & subinde
alterum caulem quoque circumpleteatur: caulis dodrantalis:
flores in spica purpurei, circa umbilicum albidiores, odo-
rati, & aspectu grati, posterius corniculum habent propen-
dens, simile ferè corniculo Regij floris; anterius vero cucul-
lum auriculatum & cristatum Morionis referunt. Nam
cuculli quidam & patentis galea modo flosculus hiat, &
angusta foliola qua à lateribus surgunt auriculas; quod verò
è medio attollitur, cristam resert: radices gemini sunt glo-
buli, nucleo nucis myristicas similes, supra quos fibra excut.

F E M I N A folia habet similiter leuia, sed angustiora et Testiculus
Morionis
femina,
aliquantulū venosa sive striata, Plantaginis angustifoliae
quodāmodo similia: flores hiantes quoq; et veluti patentes
cuculli, à tergo depedente singulis corniculo, sed foliolis, qua
cristae aut auricularum modo adnascentur non erectis, sed
ipsi floris cucullo ita incumbentibus, vt non facile obser-
uentur. gemini et his testiculis similes globuli; excut &
supra annexum aliquot fibre.

Q 4

1. ET vni quidē hui⁹ generis flores sunt purpurei Violæ ferè nigrae colore, in medio cādiores, pūctis aliquot variegatis, pluresq; densiori in spica; caulisq; quām reliquorū longior.
2. ALTERI flores dilutè rubent; caulinus breuior est, & folia aliquantulum minora.
3. TERTII, flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculum colorem: densa huic breuisq; spica; flores minores: folia nonnihil striata, pleraque erecta & caulem circum amplectentia. Hunc testiculum sunt qui velint Satyron esse Erythronion, sed parum isti attenderunt, Orchies à Satyri⁹ differre.
4. SVNT verò & huius generis minores testiculi, quibus caulinus breuissim⁹ est: folia paruula quina aut sena, uno aut altero circum caulinum erecto; flores in spica breui, rari, colore nunc in cāruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati.

Tragorchis.

TRAGORCHIS folia similiter lauia, lata & longa fert, liliaceis proxima, maiora quām aliorū Orchion: caulem cubitalem sāpe folijs nōnullis inferius implicitum: flores secundum caulem in longa veluti spica multos, fætidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galea similis est, ex quibus tamen non exuio simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacerta cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot pūctulis circa annexum insignita: semen in valuulis oblongis & striatis gignitur perexiguum: testiculi subsunt grandes fibrae aliquot supra adhærent. Testiculū leporis pleriq; appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore est, resert, τραγός χινος et Hirci testiculum dicere maluimus.

Testiculus
Scrapias.

TESTICULI Serapiadis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera; flos vnius papilionē, alterius fucum, tertij muscam resert.

PRIMVM

o s

¹ PRIMVM itaque genus folia profert duo aut tria, leuia, latiuscula, at liliis foliis multo minora: caulem dodrantalem aut altiorem; flores in eo raro, candidos, papilionibus expansis alis quodammodo similes, è foliolis scilicet tribus, uno superiore, duobus lateralibus alas referentibus; & longiori, tenui, veluti papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continent, commissi; quis contorto aliquantulum pediculo, cauli adhaerent: globuli subsunt gemini candidi & rotundi, & supra eorum annum fibræ aliquot pro radicibus.

² ALTERVM et secundum genus quinis senisue constat foliis, venosis, aliquantulum latis, Plantaginis angustifoliae quadantenus similibus, sed minoribus, quibusdam terram versus reflexis, aliis circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis est: floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis, quorum inferius forma, & colore subnigro sordido fucum proxime referre videtur: testiculi subsunt ut aliis gemini. Reperiuntur huius species due: unius flos superiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum è rubido purpurascētia habet: alterius omnino minora & subiarentia. Huius caulis breuior: illius altior-

³ TERTIVS testiculus Serapias foliis est minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiori ac tenuiori quam secundus, cui alioqui satis similis appareret: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis superioribus foliolis, & quarta inferiore oblongiore, colore in purpura tristis subnigro, non nihil variegato; forma muscae cuiusdam corpori similem: testiculi veluti gemine paruae pilulae sunt.

TRIA autem hec genera Serapiades nuncupauimus, propterea quod eorum flores insecta quedam referunt foecunda & lasciva, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorum olim Deo, cuius excellens Canopi tem-

pluri

ORCHIS SERAPIAS PRIMVS. 219

220 ORCHIS SERAPIAS SECUND.

plum erat, ubi lascivis & cantibus & saltationibus colebatur: ut videre est apud Strabonem lib. 17. Fuchsius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminam fecit. Dioscorides item Orchis Serapiada describens, unum istorum satis manifeste exprimit: Verba eius sunt: Ορχις ἔτερος, ὃν σεραπιάδα ἔτεροι καλοῦσθν, φύλλα ἔχει κοινῶτα πρασίω ἐπιμήκη πλατύτερα ἢ λιπαρὰ, ἐπικαμπῆ εἰ ταῖς μασχάλαις καυλία στιθαμιαῖς ἀνθη δὲ ὑπόσφυρα· ρίζα δὲ ὑπεστιν ὄρχιδοις ὄμοια, id est, Orchis alter, quem Serapiada alijs nominant, folia habet Marrubio similia, oblonga, sed latiora & pinguia, per extrema recurvata; caulinum dodrantalem; flores subpurpureos: radix subest paruis testiculis similis. Cum qua descriptione si secundus noster Serapias, praesertim qui maior est, conferatur; conuenire omnino reperiatur. Folium etenim ei Marrubij folio longius latiusq; & laue, quod reflectitur: caulinus dodrantis: florum superiora foliola, dilute in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Meminit huius eiusdem & Plinius, sed folia ei non Marrubij sed Porri tribuit, quod & Dioscoridis interpretibus occasionem præbuit, ut pro sombra πρασίω, reddiderint, porro similia. Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis est Orchis herba, sive Serapias, folijs Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili. Paulus Aegineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari scribit, veluti tres testes habentem. Vnde Fuchsius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non nisi geminos bulbos tribuit: neque nobis plures quam duos esse, vel huic, vel illi quem Fuchsius depegit, vel alijs Orchis, obseruare contigit.

Testiculus
Serapias
Dioscoridis.

222 ORCHIS SERAPIAS TERTIVS.

QVINTVS testiculus odoratus siue pumilio nuncupatus, omninū folijs minimus est; ei squide foliola omnino paruula sunt; tāq; venosa et Plataginis aliquatenus similia, sed minutis ac paruulis eius folijs minorā, virētia; caulis tenuis est palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli caddi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spiræ modo caulem ambientes: bulbi subsunt gemini, parui, oblongi.

EXEVNT Orchies locis ut plurimum palustribus ac humentibus, in sylvis ac pratis: quidam pingui & argilloso solo, veluti Tragorchis dictus, qui solo pinguisimo gignitur: alijs etiam macriori nascuntur. Odoratus, editis, incultis et aridis locis plurima parte reperitur.

MAIO & Iunio mensibus omnes florent, excepto odorato pumilione, qui Augusto demum aut Septembri flores promit.

OMNES à Græcis Orchies, & à Latinis Testiculi nūcupantur. Germani Knabenkraut & Stodelkraut: Belga, Stodelcruyt: Galli, du Satyron appellant, officinarum nomen retinentes. Officinae squide Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorum medicamentis ac compositionibus admiscent. Præbuisse his occasionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, sed vtrumq; Satyrium, cum vtroque Orchis, Canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyria, alijs Cynosorchis, alijs Entaticos, Panion, Serapion; alijs Orchis. Galli, Vram: Itali, Priapiscon: alijs Orminalem: alijs testiculum leporinum nominant.

VIS autem Cynosorchios radicibus calida est & humida: ceterū maior quidem multam videtur habere humiditatē excrementitiam, ac flatuosam, & ea propter spota Venerem excitat. Altera verò minor, econtra, vt sit eius

Testiculus
odoratus

eius temperamētum ad calidius et siccus vergens: itaque hæc radix, tantum abest ut ad coitum stimulet, ut etiam planè contrā cohibeat ac reprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit, Dioscorides, narratur; maiorem si viri edant, mares generare; minorem si feminæ, feminas. Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, ut Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

S E R A P I A D E M , Galenus ait, sicciorē facultatem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodum esse.

N O S T R A etas omnium Orchium bulbis, ad Venerem excitandam utitur: et pharmacopœi compositionibus eo facientibus indifferenter quoquis admiscent: præstantior restamen sunt Tragorchios bulbi. Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior, plenior, ac succi plus habens: flaccidior ac rugosior minus aut non idoneus est.

E S T autem plenior, non semper qui maior, sed non raro minor: si videlicet bulbi colligantur priusquam stirps defluerit, aut cum primum caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat, prius quam semen maturari cœperit. Nam cum alternis annis unus bulbus intumescat; alter vero resideat ac pereat, fieri non potest ut durior ac succo plenior semper maior sit. Quando siquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multo ante plenior crescere incipit, quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit, rugasq; contrahit, donec maturato semine una cum folijs & caulinis subinde totus subsideat ac pereat; eo quā interea crevit vegeto ac succi pleno.

DE SATYRIO BASILICO.

CAP. LXII.

Q UOD recentior etas Satyriū basilicon nominat, non unius est generis. Est etenim maius unum; alterum mi-

nus: maioris, quoddam folio non maculato, mas; aliud maculato, femina.

M A I V S Satyron basilicon, quod marem appellant,¹ folia habet oblonga, late & leuia, lily foliis minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis foliis: flores in summo spicatos, colore dilute purpureos, exigui punctis saturatae purpurea respersos, forma testiculi Morionis maris, nisi quod ipsi crista desit: sub quibus singula acuminata nascentur foliola: radices geminae veluti palmæ sunt, singula in quatuor digitos distributæ; quarum una flaccidior & quasi fungosa: altera vegeta ac solida, paucis ab annexis excuntibus fibris.

A L T E R V M minus genus, quod feminam vocant,² priori tamen minus, folia eiusdem forma promit, sed minora et multis nigris maculis confersa: flores cuelillis similes, cristatos & hiantes, vti testiculi Morionis maris, colore nunc candidos, alias in purpura vel rubentes, vel dilute ad cœruleum inclinantes, semper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius similes.

M I N V S genus, folijs est angustis, &c. vt Matthiolus³ inquit, croci, caule dodrantali iunco, lauig, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti amulus, qui recens odorem quam suauissimum reddit: radicibus aliorum similibus, sed que magnitudine ipsis cedant.

N A S C V N T V R Satyria hæc, locis ut plurimum humentibus, palustribus, in pratis & in sylvis. Florent Maio ac Iunio.

N O S T R A etas Satyria nuncupat Basilica siue regia: item et Palmas Christi. Est tamen et alia huius appellatio-
nis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim et Palmā Chri-
sti vulgo plerique nuncupat: Germani Satyron Basilicon.

Cruszblum nominant: Belge, Handekens c'uyt:
Galli Satyrión royal.

S V N T qui velint Buzeiden sue Buzidan Arabum esse. Sed Auicenna Buzeiden ait esse medicinam ligneam Indani. Et Serapio Buzeiden ait radices esse duras, albas, similes Beben albo, et medicinam esse Indie. Satyri autem huius basilici radices nihil minus quam ligneae sunt, et non ex India petuntur, sed in omnibus Europæ provincijs pa- sim reperiuntur: tautum à Buzeiden absunt.

M ATTHIOLVS Satyrium basilicum Digitos ci- trinos Auicenna esse vult, & Monachos qui in composi- tiones Mesues commentaria edidere, dubitantes & penes le- ctorem iudicium relinquentes, ea de causa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæsitatio, quam Matthioli assertio. Neque enim Satyri kuius radices durae sunt, sed recentes quidem vegetæ ac succulentæ; & aresa- ctæ omnino flaccidae: nulla etiam omnino citrina aut pul- uerulenta est.

D I G I T I autem citrini, auctore Auicenna, duri sunt, et quidam citrini cum puluerulentia. Verba eius sunt: Digitii citrini.
Asabasfra siue digitii citrini quid est? Eius figura est sicut vola manus, commissa ex citrinitate & albedine, & est dura, in qua est parum dulcedinis; & ex ea est citrina cum puluerulentia absq; albedine.

I A M. & Rhasis libro continentis ultimo, digitos hos croceos, ut exemplaria habent, appellat; et esse gummi seu venam tintorum ait. At basilici Satyri radices nihil mi- nus quam croceæ sunt, et ad tingendum nequaquam utiles habentur.

Q u a vtiq; Satyrium basilicum vulgo nuncupatum, à Digitis citrini Auicenna & Rhasis differre, manifestè ostendunt.

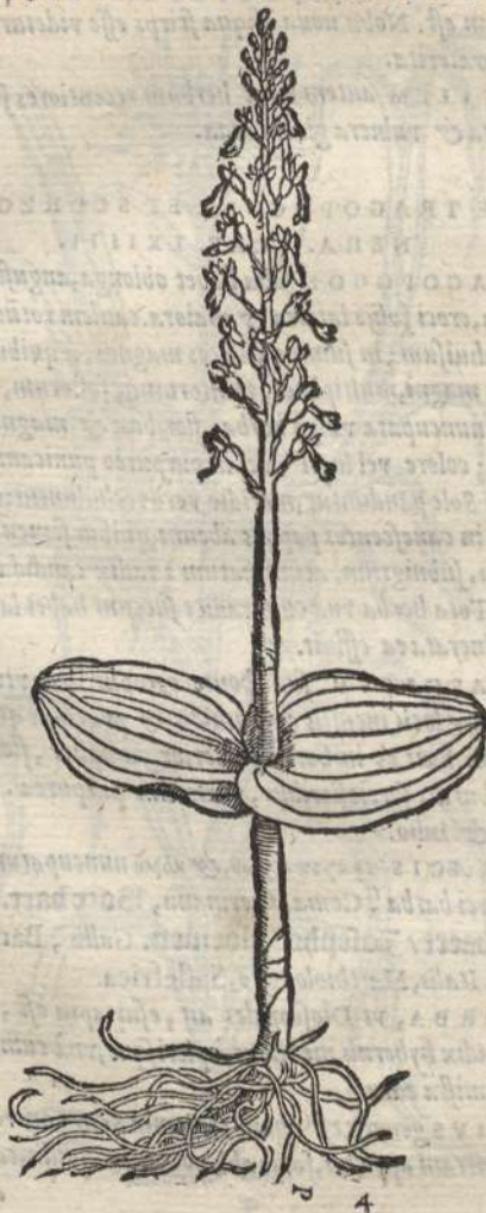
AT Satyri basilici radices, Orchion sapore & gustu referunt, proinde & facultatibus similes existimatur. Nicolans autem Nicolus cap. de curatione quartanae, vim habere ait, & per superiorem, & per inferiorem ventre purgandi; & aduersus quartanas febres inueteratas post purgationes, radicis partem pollicis longitudine tusam, cum vino ante accessionem utiliter exhiberi; hocq; remedio ter sumpto, Bilitum quendam post 44. aut 45. accessionem, à quartana fuisse liberatum.

DE PSEVDOORCHI, SIVE BIFO-
LIO. CAP. LXIII.

AD Orchies recentior etas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion notum & adulterinum quoddam genus. Folia habet non plura quam duo, eaq; ad caulem sibi mutuo opposita, lata, nervosa, Plantaginis latifoliae folijs similia, sed minorata: caulem dodrantalem; flores secundum ipsum ordinem digestos, testiculi Serapiae tertij quodammodo similes; sed subirides aut in viridi albantes & angustiores, culicum formam proxime referentes: radices fibrosas in diversa tendentes. Exit locis humidis ac palustribus. Floret vna cum Orchis Maio ac Iunio.

NOSTRA etas Bifolium appellat: Germani, Tueyblat; Nostris, Tweeblat. Putatur esse à Plinio appellata Ophris, quam ait herbæ esse denticulato oleri similem, folijs duobus. Sed veram esse Opbris asseri non potest, quam diu quale sit illud olus denticulatum, cui Opbris similis, ignoratur. Alijs videtur esse Alisma, sed & quam parum cum Alismate conueniat, ex his que superius ea. 2. scripta sunt, cuius proptiam est colligere, ubi quale sit Alisma ostensum.

Ophris.

232 DE TRAGOP. ET SCORZONERA.
ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus præterita.

V T I L E M autem hanc herbam recentiores ferunt,
adrupta & vulnera glutinanda.

DE TRAGOPOGONE ET SCORZO-
NERA. CAP. LXIIII.

TRAGOPOGON folia habet oblonga, angusta, acuminata, croci folijs latiora & maiora. caulem rotundum, in plures diuisum; in summo calyces magnos, à quibus flores excent magni, multiplices, multorumq[ue] foliorum, Dentis Leonis nuncupatae vulgo herbae, floribus & magnitudine similes; colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, meridie vero recluduntur; & per euntes in canescentes pappos abeunt; quibus semen subest, longum, subnigrum, acuminatum: radix candida est & longa. Tota herba vna cum radice succum habet lacteum, qui vulnerata ea effluit.

NASCITVR sua sponte compluribus vtriusque Germaniae locis incultis & humidis, & præcipue quæ lutei est floris. Exst & in hortis procerior, amplior, floribusq[ue] maioribus ac speciosioribus, præsertim purpurea. Floret Iunio & Iulio.

GRÆCIS τραγωτών, & κοινή nuncupatur. Latini, Hirci barba, Coma Germanis, Boch Bart. Belgis, Boerhaert / Josephs bloemen. Gallis, Barbe de bouc. Italis, Matthiolo teste, Sassefrica.

HERBA, vt Dioscorides ait, esui apta est, nostra atate radix hybernis mensibus à plerisque, vna cum acetarijs permista editur.

Scorzonera. HVIS generis est quam Hispania Scorzoneram aut Scorzoneram appellat, folijs oblongis, subcandidis, carnosis, acumi-

P 5

acuminatis, latioribus & per ambitus subinde parū sinuatis: caule rotundo, pedali vel altiori; flore luteo multiplicitate omnino simili, qui etiam in pappos resolutur: semine oblongo, subcandido, & minore: Radice longa, singulari, candida, qua cortice obtegitur tenui & nigricante.

NASCITVR Scurzonera in Hispania plerisq; motibus, locis humentibus obscuris & vliginosis: reperitur & in Germania Thuringia ac Bohemia in sylvis ac montibus locis similibus. Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in Germania vero serius, Iunio videlicet & Julio.

HISPANI Scorzoneram appellant, quod Latinè Viperinam siue Viperariā aut Serpentariā sonat; sic dicta, quod contra venena viperarum ac serpentum efficax habetur. Nam Hispani Viperam Scurzo appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

FERVNT autem hanc pestis contagia arcere, & omnibus venenis resistere venatorum, & præcipue viperarū morsibus mederi, epoto vel radicis, vel herbae succo: prodest itē cardiacis, & syncope molestatis, nec non comitiali morbo obnoxij & vertiginosis: radicem commanducatam hilaritatem facere, tristitiamq; omnem discutere: lacteum radicis succum oculis inditum, visum exacuere.

DE CHAMÆMELO VULGARI.

CAP. I.XV.

CHAMÆMELI flos tametsi coronarius non sit, propter frequentem tamen quem in medicina usum habet, inter flores locum vendicauit.

SUNT autem Chamæmelorū complura genera. Vnum legitimum medicinæ aptissimum, vulgaris usus, quod ea de causa vulgare Chamælum nuncupatur: alia deinde syrenaria

uestria nullius aut exigui vsus: tertium hortense odoratum.
De eo autem quod familiarissimum est, primum agemus.

Sunt huic caulinuli tenues in alas multas diuisi, cibitales: folia tenuia, dissecta, numerosa: flores in summo, medio lutei, forinsecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipsius floris, multis exiguis candidis foliolis, quorum singula angusta sunt & forma oblonga: radices tenues & fibrose. Exit paßim in aruis vna cum segete, & vniuersa Europæ familiare est. Colliguntur flores Iunio potissimum mense.

CAMOMILLA officinae nuncupant: vulgo Camille & Camomille bloemen. Germani, Chamill. Galli, Camomille. Veterū est χαμαιλεον sive Chama-melum, & Anthemidis, genus quod ab ipsis candidis, floris medium circundantibus orbem, foliolis, & vnguentis dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioscoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis constat, χειστάνθεμον nominatur: tertium autem purpureis, ηγανθεμον, quod scilicet vere floreat.

CHAMÆMELVM verò dicitur, quoniam flores unius, siue malii odorem habeant, quem in vulgaris vsus Chamælo euident & manifestum est sentire; ita ut vel hinc vulgaris vsus Chamælum, verū & legitimum esse concycere liceat; quod & ipse etiam facultates euidentius ostendunt. Tales siquidē vulgaris Chamæeli facultates omnino sunt, quales Chamælo Galenus tribuit.

CHAMÆMELVM, Galenus ait, calcificat et desiccat in primo ordine, et tenuium est partium, digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Rosæ persimile est, calore ad olei vires magis accedens homini

mini familiares & temperatas. Quapropter lassitudini, si quid aliud, cum primis confert, doloresque sedat & mitigat: præterea tensa remittit & laxat: quæque, mediocriter dura sunt, emollit; quæque constipata, rærificat. Omnes autem facultates nostro vulgari Chamamelo inesse, ipsa quotidiana cōmonstrat experientia. Nam moderatè quidem ipsum excalefacit, parum resiccat, valde tenuium est paruum, digerendi, relaxandique singulari, ac mirifica potentia preditum est, multi breviter ad omnia visus, quæ clementer calefieri, resolui, discutì ac leniri desiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tortina et rosiones ventris sedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores discutit. Idem præstat oleum ex floribus compositum, quod aduersus lassitudines omnes remedio est, et omnibus utiliter admiscetur, quæ sopiendi aliqui doloris causa adhibentur.

D E S Y L V E S T R I B V S C H A M A E M E S
L I S , S I V E C O T V L I S .

C A P . L X V I .

S Y L V E S T R I V M Chamamelorum, Cotulas quas passim nominant, tria sunt genera: unum fætidum, duo alia non fætentia: quorum viii flos per circumferentiam candidus, alteri verd totus luteus.

C H A M A E M E L V M sylvestre fætidum, siue Cotula fætida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & succulentos, in alas multas diuisos, crassiores & se numero altiores quam Chamæli: folia similiter ampliora, in virore nigrificantia: flores formæ & colore similes. Fætet herba tota, grauemque odorem spirat: unde illi fætide cognomen datum.

datum. Nascitur in aruis, iuxta semitas, & agrorum margines. Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

OFFICINÆ & Herbarij passim Cotulam fœtidam nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani, Protendil Hunszdiil / Hunszblum. Belga, Paddebloemen / stinkende Lamille. Galli, Espargoutte: à nonnullis nurovæðus, ab alijs nurocotan. Leonhartus Fuchsius Parthenium esse voluit. Sed Parthenium verum & legitimum est vulgo dicta Matricaria, quæ odore longè est grauiore, & sapore admodum amaro; folijs tenuibus & Coriandri similibus. Cotula autem fœtida minus grauiter olet, & folijs Coriandrum non emulatur.

2 ALTERA Cotula alba non fœtida, quæ à plerisque etiam Oculus bouis dicitur, caulinulos edit complures, tenuiores, duriores, flexibioresq; quam Cotula fœtida; & circa eos folia tenuia, Chamæeli folijs paulo longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferentiam candidos, Chamæeli & Cotula fœtidae floribus similes, sed maiores, exigni aut nullius odoris: radices duras & lignosæ non absque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanentes, vere regerminant. In aruis & agris frumentarijs vnde cum Chamæelo reperitar. Aestiuus mensibus floret.

NOSTRA etas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Buphtalmū. Germani, Kudil / kundlaug / kuaug: Belga, Coedille / Coeoghe. Et verum quidem esse Buphtalmum Leonharti Fuchsii sententia fuit. At nobis verum & legitimum solū illud esse videtur, quod infra sub Buphtalmi nomine describitur. Nam Buphtalmo quidem, ut Dioscorides auctor est, folia sunt μαραθός εδών; id est, fæniculi foliorū similitudinē habetia, & flos melinus. Huic vero folia non sunt fæniculi similia, neq; flos totus luteus siue melinus, sed plurime

timæ parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel solus Matthiolum mouit, ut Cotulam hanc albam, siue vulgare Buphthalmum, verum et legitimū esse Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum, quod hoc nomine à plerisq; appellatur, sed Cotula et Chamæmeli sylvestris species quædā est. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrii herba meminit, in segete ac pratis nascētis, flore Melandriū. albo & odorato: an Melandrium autem istud Cotula non fætida sit, diligentius inquirendum; propter etenim Pliniū breuitatem, nemo facile qualis herba Melandrium sit, affirmauerit.

TERTIA Cotula lutea caulicalis exit non paucis, folijs Cotule albæ maioribus, crassioribus, candidioribusq; flores et medio et orbiculato ambitu, melini siue lutei sunt: radix dura, lignosa, diuturna. Nascitur in Germania & Gallia, ijsdem ac similibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas hortensis est. Iunio ac Iulio florem promit.

GERMANI Streichblumen & Steinblumen appellat. Belgæ, Stryckbloemen. Fuchsius Anthemidis speciem, & Chamælum Chrysanthemum facit: folio tamen parvū, odore nullatenus Anthemidem siue Chamælum Leucanthemū refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxisse videtur: desideratur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalmo esse Dioscorides testatur. Nos his de causis inter Cotulas & sylvestria Chamæmelo potius reponendam duximus, quam alterutrum temere afferere.

VSM autem hæ Cotula in medicamentis aut cibatis nullum habent, proinde earum facultates incompetae. Videntur tamen omnes calide aliquantulum & siccae, Chamæmelo vulgaris vsus viribus quodāmodo similes, sed longè tamen inferiores, imbecillioresq;. Quæ fætida dicuntur,

Q.

ad

ad vteri morbos commendatur ; sed ab ijs praesertim , qui Parthenium esse existimant , & Parthenij vires ad hanc transfulerunt . Est tamen non omnino Cotula hec inutilis ; quando fætida omnia ex utero strangulationibus prosunt .

DE CHAMÆMELO ODORATO.

C A P . L X V I I .

O D O R A T U M Chamæmelum duorum est generum : unum Leucanthemum , alterum Chrysanthemum cognominari potest .

I . L E U C A N T H E M O odorato Chamællo , caules excent multi , non erecti , sed procumbentes & quasi per terram repentes : folia tenuia dissecta , vti Chamæli vulgaris , sed maiora virentior aq[ue] : flos quoque similis , medio videlicet luteus , & per circumferentiam candidis foliolis cinctus : radix fibrosa , durabilis naturæ . Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem , aromatum odoribus persimilem , qui etiam in arida diutinè permanet .

E S T & huius generis quoddam , foliola medium florit ambientia densissime multiplicans , luteo in angustum orbem coacto ; quod odore & forma præcedenti per omnia simile alias est .

2 . C H R Y S A N T H E M U M odoratum Chamælum , cauliculos similiter profert tenues inualidos , & in terra prostratos : folia quoque tenuia , vti prioris , sed candidiora & paululum minora : pro flore , qui alijs omnibus Chamæli ac Cotularum generibus medius , luteus est orbiculus ; nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus ; radix similis . Et huius herba odorata quoque est , odore & facultate priori similis .

V T R V M -

2 2

VTRVM QVE in Belgio hortense est: floret Julio & Augusto mensibus.

CHAMÆMELVM odoratum propriè appellatur: *Tragis Chamælum nobile nominat: Vulgus nostrum, Roomsche Camille, id est, Chamælum Romanum. Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chrysanthemum dici potest. Sed tamen ea esse quæ à Dioscoride, Galeno, aut alijs veteribus in vsu recepta fuere, non omnino videtur asserendum: verisimilius est ab ipsis fuisse præterita aut incognita.*

NAM facultas eorum multo intensior, quam Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quāq; ipsum habere quotidiana ostendit experientia, multum excedunt: utpote secundo ordine calida & siccata. Cùm autem & ipsa substantia tenuitatem habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, doloresq; sedandi, aut mitigandi, remissiorem. Proinde ubi magis quam vulgaris vsus Chamælum potest, incalfacere aut rarefacere opus est, utiliter adhiberi possunt: vt in balneis, quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causa parantur, in quibus horum Chamælorum vsus haud est negligendus. Nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt, sudorem euocant, bonumque corpori odorem conciliant.

DE ERANTHEMO VVLGARI.

CAP. LXVII.

FLOS, quem Eranthemum nuncupavimus, caulinulos profert à radice complures, in alas subinde diuisos, striatos, virentes, folia tenuia Chamæli, aut potius Cotulae fœtidæ simi-

Q. 3

de similia: flores non magnos, forma Ranunculi florum, pulchros minij colore rubentes; quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotundis, acuminatis, colore in virore subnigricantibus: radices fibrosas. Odorem herba herbaceum habet, aliquantulum grauem, sed minus quam Cotula fœtida, Chamæli vero odor nequaquam similem. Nascitur compluribus Europea prouincijs, in aruis vñâ cum Zea, Tritico, aut alijs frumentis: Belga in hortis serunt. Aestiuū mensibus floret, Maio, Iunio & Julio.

N O S T R I sua lingua, Bruynettekenſ appellant: Germanorum nonnulli, Feldroszlin: mulii bac etate ογανθεον. Esse tamen tertium Anthemidus genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facile affirmauerit. Nam Eranthemo, si fides Dioscoridi, flos est forma Chamæli, in medio aureus vel luteus, orbiculato vero ambitu purpureus. Istud autem florem quidem habet purpureum, sed medium eius nō est luteum: quod ipsum non esse Anthemidus speciem ostendere videtur.

HIERONYMVS Tragus Astera Atticum, cuius flos medio luteus, & per circumferentiam cœruleus est, Eranthemum facit: Fuchsius vero Consolidam regalem, sive florem Regium, de quo superius egimus.

I N Astere Attico autem, quem Vergilius Amellum folum nominat, desideratur herba foliū Chamælo simile, & floris color: in flore Regio verd & color, & forma floris. Vtriusque huius flos cœruleus est. Eranthemi autem, roseo colore rubet, vt testis est Plinius, lib. 26. cap. 3. qua de causa & neutrum horum Eranthemum esse potest.

M AT THIOLVS Eranthémum istud præsens, Adonis folum nuncupat, sed Adonidis flos Anemone esse creditur. Adonidis siquidem folum vento excuti Ouidius scribit,

bit, Metamorph. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento nomen Anemone. habet, vt Plinius auctor est, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod descripsimus, non conuenire manifestum est.

CATERVM Eranthemi istius nullus in medicina usus; quantum autem gustabilis qualitas eius ostendit, aliquis caliditatis particeps est, sed tamen non magna.

DE BUPHTHALMO. CAP. LXIX.

STIRPI cui Buphthalmo nomen deditius, caulinis è radibus exēnt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia tenuiter dissecta similitudine foliorum fæniculi, sed multo quam illius minora flores in summo caulinorum magni, Calendulae satis similes, colore luteo magis diluto, staminibus in medio luteis, post quos capitulum succedit, veluti supra descripti Eranthemi, ex multis seminibus simul congestis cōmissum: radices tenues sunt et fibrose, veratri nigri radibus similes. Nascitur sua sponte plerisque Germania & Bohemia prouincijs, locis incultis; apud Belgas bortensis est. Maio aut Iunio floret.

DE huins autem stirpis nomenclatura, recentiorum variant sententiae. Sunt qui velint Veratri nigri speciem esse; nonnulli Consiliginem; quidam Sesamoides; Elleborastrum alias.

VERATRI autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Sesamaceo: alterum nigrum, folio Platani, semine Cnici.

PRIORIS meminit Theophrastus lib. 9. & ad hoc genus referenda sunt, quo p̄fūm Veratra nigra appellatur.

tur, quorumq; folia ex pluribus oblongis collecta sunt: præsertim quod caulem non facit, floresq; ex ipsis promit radicibus brevibus insidentes pediculis, initio candidos, tandem herbacei coloris. Huius etenim folia ex pluribus constant, quorum singularia dura, glabra & forma quodammodo Laurinis similia: semen in folliculis oblongis gignitur, quinque aut sex simul coniunctis Sesami modo: radices multæ instar fibrarum, et nigrae sunt, quæ eximiā purgandi vim obtinent. Sunt tamen et huius generis, reliqua etiam Veratrum nigra, quæ caules proferant, ac flores habent herbacei coloris; folia siquidem eorum singularia, etiam oblonga & aliquatenus prioris similia: fructus similes: radices ad purgandum efficaces, nigrae & vti alterius.

POSTERIVS Veratum nigrum Dioscorides describit lib. 4. folia istud habet Platani, nigra; caulem filicis; flores in umbella: semen candicans, oblongum: radices tenues nigras & fibrosas. Cum neutro autem horum Bupthalmum istud, à nobis hoc loco descriptum, conueniente, notissimum est.

CONSILIGINIS herbe qualis forma sit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, sua etate in Marsis inuentam, et pulmonum vitio, suum et omnis pecoris remedium præsens esse, vel trajecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marsis montibus plurimam nasci, etiam ait, omniq; pecori maxime esse salutarem, & quaratione ac modo auricule inseri debeat, docet. Feruntur & Bupthalmi nostri radices pecorum morbos quosdam curare, si per auriculam perforatam inserantur: sed ea de causa Consiliginem esse consequi non debet. Diuersas siquidem stirpes similis vel eiusdem facultatis reperi non est alienum. Nam & nigri Veratri radices idem posse testatur Flinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, et iumentorum pi-

tuitas sanat, surculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exempto. Quod & experimentis nostris atatis rusticorum compertissimum est: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum suorum morbis medentur. Praestant simile & Veratri albi radices, vti Absyrtus, et post eum Hierocles scribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurem, sed sub pectoris cutim insigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Consilagine vtitur, Veterinariae sue lib. 1. cap. 12. de cura morbi subcutanei: tametsi lib. 3. cap. 2. de Malleo, ipsas etiam auriculae inferendas scribat. Quae satis ostendunt, diuersas stirpes similes subinde habere facultates; & ea de causa nequaquam consequi, Buphthalmum nostrum esse Consiliginem, quod perinde ac Consiligo pecorum morbis medeatur. Quod si ex facultatibus coniectura facienda est, Consiligo erit Veratum album. Nam Vegetius eo omnino modo Consilagine vtitur, quo Veratro albo Absyrtus & Hierocles. Auget hac suspicionem, quod Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepisse putetur. Quia de causa, etiam plerisque nihil aliud, quam Veratum album, Consiligo videtur. Quod si ita est, multum à Consilagine præsens Buphthalmum differens erit: Veratro siquidem albo nequaquam assimile est.

I L E M verò, Sesamoides, siue primum, siue alterum, non esse, notius est quam ut refelli debeat.

H E L L E B O R A S T R U M verò et hoc ipsum impropter nūcupatur: propriè etenim helleborastrum dici potest, quod hellebori siue Veratri speciem ac similitudinem habet: istud autem Buphthalmum Veratri nullam specie habet.

Q V I B V S omnibus de causis nullam harum appellationum huic stirpi cōuenire visum est, sed solū Buphtalmi nomen; cum cuius descriptione, qua apud Dioscoridem extat, quia exquisitiissime hac stirps conuenit, proprium ac legitim-

legitimum Buphtalmum esse existimamus. Buphtalmum siquidem caulinos, ut Dioscorides ait, emitit molles et tenues, folia μαραθγοειδη, id est, speciem ac similitudinem foliorum fœniculi referentia; florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præsens stirps est, qua tenuitate et multipli sectione foliorum, speciem illam foliorum fœniculi tam exquisitè exprimit, vt nulla alia, parui folij, melius posse: ita vt citra omnem dubitationem hæc stirps legitimum Buphtalmum esse videatur.

NOMINATVR autem Buphtalmū etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Buphtalmum nostrum proximè referre diximus.

SUNT vero & qui velint Buphtalmū idē cum Chrysanthemo esse, Dioscoridemq; separatis locis, sub diuersis nominibus eandē herbā tradidisse. Sed hi si paulo diligētius Dioscoridis verba exp̄edissent, aliter sentirēt. Licet etenim in multis vtriusq; descriptiones conueniat, nō abest tamen proprietas aliqua, qua differētes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi πολυσχιδη, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Buphtalmi vero μαραθγοειδη. Non omnia autem que laciniata sunt, et in multas partes dissecta, fœniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscorides ait ισχυρῶς σίκοτα, hoc est, multum relucentem: Buphtalmi vero relucentem esse non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, vt multum relucens dici queat, aut debeat. An ne hæc euidentem Buphtalmi et Chrysanthemi differentiationem ostendunt, & legitimū esse à nobis depictum Buphtalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Buphtalmo esse volūt, aliud Buphtalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab alijs & à nobis pro Chrysanthemo depin-

depingitur, legitimum Buphtalmum esse nequit: folia enim eius non sunt *μαργαροειδή*, qualia omnino legitimi Buphtalmi esse debent.

QUOD verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos et pharmacopoeos huius radicibus, pro Veratri nigri r̄ti, priuatim ad pecorum morbos: sed in medicamentis radices huius àrte *μαργαροειδες* radicum Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruasse me olim, à quibusdam medicis, huius radices, in quantitate satis magna adiectas fuisse, decoctis ad purgationem per inferna præparatis, sed nibilo plus ea aluum mouisse, quam si non additæ fuisse. Quod mihi suspicionem mouit, nulla purgandi potentia huius herbæ radices donatas esse: et alia omnino facultate, quam helleborum, per auriculas transmissas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fistularum nimis angusta egregie dilatant; idem possunt Aristochia & Bryonia radices, ac spongiarum partes; quæ tam viribus alijs multum inter se differunt. Quamobrem licet Buphtalmi radices simile aliiquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia quæ illud possunt. Spinae, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam ledi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposta vulnери re quapiam intenditur. Fortasse etiam si quidvis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosis ut diligentius vires huius explorent viam aperimus.

DIOSCORIDES Buphtalmi, ait, flores cum ceraso tritos cedemata & duritas discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colore ad aliquod tempus

pus Ictericis facere. Videntur autem hac ex cap. de Chrysanthemo hoc translata ab his qui inter Buphtalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarent: Non aliter quam nonnullæ ex Asteris Attici facultatibus, Viola nigra apud Plinium accessere: & Dolicho legumini, in Dioscoridis exemplaribus, quædam Smilacis leuis: ut suis annotauimus locis. Quæ autem propriae sint Buphtalmi vires, nondum compertum habemus.

DE CHRYSANTHEMO.

C A P . L X X .

CHRYSANTHEMO caules sunt ramosi, lœvæ; folia oblonga, digitæ ferè latitudine, dissectæ & multifidae: flores Anthemidis sed maiores, et non medio tantum umbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore splendentes; odore non insuauit: radices fibroſæ. Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi paſsim: & quibusdam quidem locis, folijs magis conſectis, alijs minus. Junio, Iulio & subinde Auguſto floret.

A Germanis Sant Johans blum & Benszblum appellatur: à nostris vulgo Wokelaer & quandoque Beel ganse bloemen. Graci ab aureo florum fulgore Χυστάρθεμον nuncupant. Est tamen & Chrysanthemum Anthemidis quædam species, vt suprà scripsimus. Batrachion etiam Chrysanthemum dicitur, testis Democritus in Geponicis. Item & Elychrysum Chrysanthemum est. Sed hac Chrysanthema ab isto praesenti differunt.

NOMINANT vero & istud Chrysanthemum plerique Buphtalmum & Caltham; quæ eius Buphtalmi propria nomina sunt, quod capite precedenti descriptum est. Non defunt quoque qui Bellidis speciem faciant,

Bellis major

faciant, & luteam Bellidem dicant. Est autem Bellis alterius generis herba.

CAVLES autem Chrysanthemi olerum modo, Dioscorides tradit, eduntur. Flores cum cerato triti, steatomata discutere dicuntur. Ipsa herba pota in balneis post exitum de folio, morbo Regio correptis, breni bonum colorem inducit.

DE BELLIDE. CAP. LXXI.

FOLIA Bellis è radicibus promit multa, parua, leuis, pinguis, in rotunditate oblonga, lenissimè crenata, per terram plurima parte strata; inter quæ flosculi excunt, singuli suis tenuibus insidentes pediculis, Chamæmelis florum penè formam; sed minores, medio eorum luteo, quod multæ exigua orbiculariter cingunt foliola, cädida aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpurascens: radices subsunt fibrose. Nascitur in pratis & similibus perinde palustribus ac humidis compluribus locis. Vernis mensibus floret.

HVIC similis est, et alia species, sed hortensis tantum, & floribus multiplicibus, speciosissimis, tam denso exiguorum foliorum contextu, ut vix vlo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuersum & ambitum & medium floris occupet; colore alias rubentibus, subinde candidis, nonnunquam ex vitroque permixto varijs, raro herbaceis aut viventibus; odoris nullius.

CIRCUNDANT hos quandoque, sed tamen non frequenter, alijs paruis, sub ipsis, aut ex ipsis florum calycibus exorti quini seniue vel plures flosculi, matricibus suis similes, sed tamen minores. Floret hac Bellis Aprili quoq; & Maio mensibus.

GERMANI **Waszlieben** et **Wassselien** / nuncupant: **Belge**, **Madelicuen**, **Berssowé**, **Margrietenz**
Galli,

Plinij locus
corruptus.

*Galli, Pasquettes & Marguerites: Plinius Bellidem;
eiusq; meminit lib. 26. cap. 5. Bellis, inquit, in pratis nasci-
tur flore albo aliquatenus rubente. Est & apud Plinium
lib. 21. cap. 8. de Bellio locus, quem non adducimus, quod
corruptus sit, & in eo restituendo haec tenus frustra docti la-
borarint. Recentiores Bellidem etiam Consolidam nomi-
nant minorem; plerique herbam Margaritam; alijs Pri-
mulam*

mulain veris. Sunt tamen & alia nuncupatae Primula veris, Phlomidum species, de quibus alias.

AD Bellidis genus referunt et nonnulli sylvestrem quamam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules haec profert tenues cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, non nihil serrata, digiti fere latitudine: flores in summo caulinorum per circumferentiam candidos, medio luteos, Chamomeli Leucanthemi & Cotuli albae similes, nullius odoris; radices fibrosas. Nascitur in pratis & secus margines agrorum locis non apricis.

BELLIDEM, ut diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchsio auctore, *Genszblum*, nonnulli etiam *Consolidam medium*. Aliae tamen & *Consolidae* sunt media, ut *Bugula* & *Brunella* dictae, quarum utraque pro medijs generis *Consolidae* habetur.

CAETERVM Bellidiis minoris folia humectandi refrigerandiq; facultate donata sunt; & humectant quidem ordine secundo intenso, refrigerant vero eodem remisso. Dolores omnes, sed praesertim articulares ac podagricos, ex calido siccoq; humore, mitigant; cum butyro recenti & insulso trita, ac locis dolentibus imposita, potissimum additis *Malua* foliis. Eadem oleribus addita, facilem aliud faciunt, et in causonide febri, ac in intestinorum inflammationibus, magna utilitate enematis admiscuntur.

DE ASTERE ATTICO. CAP. LXXII.

ASTERIS Attici duæ sunt species; una purpurei, alia lutei floris.

PV R P V R E I floris Aster caulinulos promit erectos, rotundos, aliquantulum duros, fragiles, asperos nonnihil pilosos, dodrante altiores; folia oblongiora praesertim iuxta

R cauli-

cauliculus enata, dura quoque & asperiuscula & latiuscula; est tamē species quedam angustioris folij, flores in summo virgularum emicant, forma fere florum Chamaemeli, medio lutei, sed orbiculato ambitu cæruleo purpurei, qui in pappos vanescunt; semē quibus subest exiguum. radix fibrosa est.

L V T E I floris, rotundis, fragilibus, ramosis, cauliniculis; folijs item duris, & vtrisq; asperiusculis priori similis est, aliquantulo tamen maior. floris et medius orbiculus et circumambientia foliola luteo splendet colore. in pappos et hi, sed tamen non æquè cito, abeunt. semen quoque exiguum, & radix haud dissimilis.

H V I V S generis & supinum quoddam inuenitur, cuius cauliniculi non eriguntur, sed deorsum reclinati decumbunt. sunt hi rotundi quoq; ac duri colore subrubentes; folia vero et dura similiter aliorū similia. flos paulo maior.

A P V D Germanos, in Italia & alibi asperis et incultis reperitur locis, in sylvis, in collibus, non raro etiam in pratis, & cū flore quidem Augusto mense. Apud Belgas nusquam sua sponte Aster iste exit.

Aster Atticus, Bubonivus Græcis, Latinis Aster Atticus, Bubonium, et Inguinalis dicitur. Nominatur vero et à nonnullis Asterion Asterisco & Hyopthalmon, Germani Wegerkraut / Buechkraut / Scartekraut ei Sternkraut appellant. Putatur & is, qui purpurei est floris, à Vergilio Amellus nuncupari flos, de quo Georgicon quarto:

Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello

Amellus flos.

Fecere agricolæ, facilis quarentibus herba,

Namq; uno ingentem tollit de cespite sylham.

Aureus ipse, sed in folijs, que plurima circum-

funduntur, violæ relucet purpura nigra.

CÆTERVM Aster Atticus digerentis, vt Galenus tradit, mediocriter est facultatis, modicè videlicet calidus, & non vehementer desiccans: maximè cum etiamnum mollis ac recens fuerit.

DIOSCORIDES estuanti stomacho prodesse Aste-rem Atticum impositum tradit; tum & oculorum inflam-mationibus, bubonibus et sedi procidenti. Tradi etiam refert, purpureum florē cum aqua potum anginis auxiliari, & comitalibus puerorum morbis: eumq; recentem adhuc ad inflammationes bubonum conducere impositū: aridum verò, si sinistra dolentis manu decerpatur, buboni adalli-gatum, dolore liberare.

DE ELICHRYSO CAP. LXXIII.

ELICHRYSON caulinulos promit graciles, viren-tes, lignosos, in alas quasdam subinde diuisos: folia consecta ab rotani similia, aliquantulum candicantia: flores in summo caulinorum in umbellis coherentes, luteo auri colore fulgentes, forma florū Tanacei vel medij orbiculis siue disci florū Anthemidis; qui prius quam flaccescat de-cepiti, speciem suam ac pulchritudinem diutinè seruant. Qua de causa & deorum simulachra eo coronari solere; & Proloemium Aegypti regem diligentissimè hoc seruasse, Plinius tradit. Exit plerisq; Italiae ac Hispania locis in cultis, in pratis solo gracili, ac circa fluviorum ripas. In Belgij hortis floret Augusto, aut Septembri mense: Theophrastus tamen & Plinius Eliochryson inter veris flores numerant.

DIOSCORIDES ἐλίχρυσον appellat; nonnulli etiam ἔγχρυσον θεμένος; alijs inter quos Galenus est, ἀμάραντον, propter florū diuturnitatem. Alius tamen & Amarantus est, purpureus, de quo supràscriptum. Plinius hæc stirpem He-liochorysōn

R. 3

liochryson nuncupat: Theophrastus similiter ἐλειόχρυσος,
Gaza Aureliam vertit.

FACULTATIS, inquit Galenus, est incidentis &
extenuantis. Prodest coma, Dioscoride auctore, è vino pota
contra vrine difficultates, serpentum iclus, coxendicum do-
lores, & ad rupta menses etiam prouocat: sanguinis gru-
mos & in ventre, & in vesica cum vino mulso sumpta dis-
soluit: defluxiones à capite fistit, trium obolorum pondere
ex vino albo diluto ieiunis data: vestibus inserta incorru-
ptas eas conseruat. Theophrastus Eliochrysum ad ambusta
etiam torrefactum, & mellii permixtum valere tradit.

DE STOCHADE CITRINA, SIVE
CHRYSOCOME. CAP. LXXXIIII.

AUREI coloris coma Eliochryso similis est, à recentio-
ribus Stochas citrina nuncupata. Cauliculos hæc edit do-
drantales, tenues: folia oblonga et angusta: vtraque incana
& lanuginosa: flores in summo caulinorum, in dissipata
inconditaq; veluti umbella, odoratos, exiguis hallis similes,
colore luteo splendentes, qui priusquam plenè maturuerint
collecti, colorem & pulchritudinem non marcescentes, diu
retinent: radices graciles ac nigras. Nascitur locis asperis
& sabulosis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum,
præsertim inter Spiram & Vormaciam. Iunio mense &
post Solstitium floret.

GERMANI quoddin regionibus, qua Reno vicinae
sunt, proueniunt, Rheinblumen nuncupant: Item &
Jungling/Wottern blume/Wotten kraut: Belge,
Rhijn bloemen/Wotten cruyt: Latinè Tineariam:
Officinae Stochadem siue Stechadem citrinam: Fuchsius et
Tragus Eliochrysum faciunt. Nihil autem, aut omnino pa-
rum

rum, cum eo conuenire, ex ijs quæ superiore capite scriptæ sunt, palam est. Ageraton esse, etiam sunt qui sentiant, propterea quod flos bullarum instar globosus sit, & non faciliter aut citò marcescat: ἀγράτου siquidē flos πομφολυγώδες, id est, bulle modo tuberosus est, & diutissimè in sua coloris specie conservatur: sed folium Aegerati, Origani folio simile est, tale autem nequaquam Stœchadis citrinae, quod diximus oblongum & angustum esse; vnde etiam non esse Diſcoridis Ageraton, evidens est. Nobis Stœchas citrina cuim Chrysocome, quæ & Chrysitis, similitudinis plurimum habere videtur; brevis siquidem est herba, coma aurei coloris, eaq; diuina & corymborum similitudinem referente, radices tenues sunt & nigre; qualem omnino Chrysocomen Chrysocome. esse Diſcorides scriptum reliquit. χρυσοκόμην, αἵ, φαεδιον ἔστι σπινωμαῖον, εχον κόμην κορυμβοειδή, δρυοταν θσσώτωφ· ρίζαι διαστειαν, λεπτήν, αἱ ἐλλεῖδον μέλανος, γευσαμένω δικτυνη, κυπέρηφ ιστην οὐσταν, id est, Chrysocome herbula est dodrantalis, comam habet corymborum specie, similem Hyſſopum, radicem hirsutam tenuem, ut veratri nigri, gustu non iniucundam, Cypero similem.

In qua descriptione occurrit obſeruandum, verum & legitimum antiquorum hyſſopum, corymborum quandam similitudinem summis cauiculis proferre; atque ea de causa vulgaris vſus hyſſopum, nequaquam esse genuinum: vt pote quod flores non in corymbis aut corymborum specie ferat, sed secundum cauiculos iuxta singula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubio species, et maior quidem eſt.

2. STOECHADI autem citrina & aliam similem obſeruare contigit herbam, ramulis & radice multis tenuibus, folijs angustis, aliquantulim sed minus multo quam Stœchadis citrina albicantibus: floribus in umbella luteis, non tamen

tamē globosis, sed medio orbiculo florū Chamaemeli similibus, sed minoribus. Quo loco sponte exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis visa est. Anonymos quoque & absque nomine est. Elio chrysī speciem angustifoliam nonnulli faciunt.

CATERVM Stæchadis citrina flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuo pediculos & lentes delere.

CHRYSOCOMES radicem, Dioscorides ait, excal-
facere & adstringere, conuenientemq; esse hepaticis & pe-
ripneumonicis: sumi & cum hydromelite decocta ad vteri
purgationes.

DE SANTOLINA. CAP. LXXV.

AVREI coloris corymbos Santolina quoque veluti
Eliochryson et Stæchas curina profert, odorata est, & co-
ronis non raro admiscetur. Eius aliquot sunt genera.

PRIMA caudice surgit lignoso, ex quo virgulae, ra-
morum instar, tenues, cubitales complurimae, foliis cir-
cundatae paruis oblongis, angustis denticulatis: è summo vir-
gularum singuli eminent orbiculi, ex breuibus staminibus
farcti, Tanaceti floribus, & medijs discis florum Chama-
meli similes, sed tamen aliquantulum latiores, colore lutei,
qui in semina obscuri coloris permutantur: radix lignosa.
Est ipse frutex caudiculis & folijs albicans, et suauiter cum
grauitate quadam odoratus.

HVIC similis est & altera species, folijs tamen lon-
gioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore.

TERTIA folijs breuissimis, tenuissimis & Ericæ pro-
ximis: floribus luteis, & aliarum similibus.

QVARTA folijs est minus denticulatis & cupresso
similiорibus: floribus perinde ut aliarum.

QVINTÆ caulinæ non eriguntur, sed procumbentes per terram repunt: folia denticulata crassiora & lanuginosiora magis canescunt. flores in corymbis aurei, aliariū Santolinarum similes.

IN Belgio omnes peregrinae sunt, neque alibi quam in hortis reperiuntur. Primum genus familiariissimum; reliqua rara. Florent Iulio & Augusto.

APPELLANTVR he omnes vno Santoline nomine: Belgæ vulgo Cypres nominant. Chamæcyprissum ple-
riique faciunt, sed de Chamæcypariso adeo breuis & suc-
cinctus est Plinius, ut ex eo, horum sententia nec reijci, nec
probari queat. Officinae Santolineæ semen, semen contra ver-
mes, et semen, sanctum appellant. Quod nonnulli ignoran-
tes ex qua stirpe colligatur, Santonici semen esse existi-
mant; alij Seriphij sive Absinthij marini. Virique autem à
vero aberrant, nec etenim alterius quam Santolineæ est.
Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrota-
num feminam esse volunt. Abrotanum siquidem feminæ,
folijs est maris, Seriphij videlicet similibus sed procerius et
fruticis modo arborescens. Santolina humilior est & non
Seriphium, sed proximus Ericam folio exprimit. Plus simi-
litudinis cum Abrotano feminæ Eliochryson habet, folio
namq; Abrotanum refert, odoreq; ei vicinum est, non ta-
men Abrotanum, sed sui generis herba.

Chamæcypa-
risius.

EST autem Santolineæ semen, gustu amarum, potentia
calidum siccumq; tertio ordine: ventris lumbricos sumptum
intermit, et aduersus eosdem efficax est.

PLINIUS Chamæcyprissum herbam, ait, ex vino
potam, contra venena serpentium omnium, scorpionumq;
pollere.

DE MAIORANA, SIVE MARVM.

CAP. LXXVI.

POST flores, coronariae aliquot describenda sunt herbe:
inter

inter quas Maioranā, quae humilis & fruticōsa est stirps, candicans & suauis admodum odoris, sesquipalmum aut pedem alta; cauliculis siue surculis tenuibus, in plures alas diuisis; circa quos foliola sunt penē rotunda, mollia & incana; & in summo flosculi candidi perpusilli, è spicis Heraclotici Origani similibus exēentes, exiguis videlicet, oblongis, & squamatim compactilibus: radicibus tenuibus. Reperitur hac quandoque maior, subinde tenuior ac minor, odorēque præstantior. Hortensis viraque est. Viraque estate quoque floret.

ITALI Persam, et minore Persam gentilem nominat: Germani, Mayoran & Meyran: Belgi, Marioleyne: Galli, Mariolaine et Marone: Officinæ et passim Maioranam. Creditur veterum Sampsychem. Sed Σαμψύχη herba est, Dioscoride auctore, per terram repens; Maioranā verò non repit, sed in rectum & altum assurgit; quod eam non esse Sampsychem, vel solum, manifeste innuit.

SCRIPSIMVS alias, Maioranam legitimum Marum esse; confirmat sententiam nostram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatum; sed aperius ipsa Mari descriptio, cum qua exactissime cōuenit. Herba siquidem est fruticōsa, flore ut diximus Origani, folijs candidioribus, flore odoratiore. Cuiusmodi Marum esse Dioscorides scriptum reliquit. Mάρον, ait, ή ο στόριον, πτερ γυάρειμος, φευγα
νώδης, ὁ μοίσα τῷ αὐθετ ὄργανῳ, τὰ μέντοι φύλλα τόπου
λευκότερα πολλῶ, καὶ τὸ αὐθος ἴνωδέσφον: hoc est, Marum
siue Isobrion nota est herba, surculosa, flore Origano simili: folia tamen huius candidiora multo, & flos odoratior:

E t substitutam pro Sampsycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipso Galenī tempore Marum Sampsychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immis-
sum:

sum: ut lib. 1. de Antidotis ipse testatur, ubi ait; Marum longè odoratius esse Sampycho; & ea de causa hoc omisso, Marum fuisse compositionibus additum. Præbuit istud occasionem posteris, ut Marum sive Maioranam, Sampychi loco habuerint, eiusq; nomine appellauerint.

E X C A L F A C I T autem Maiorana & resiccat, et in vtraque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur cerebri et capitis frigidis morbis quoquis modo assumpta: naribus imposita sternutamentum facit & pituitam enocat: dentium dolores lenit commansâ aut apposita; virinas & aquosos humores in potu sumpta ducit; et menses mouet: admisetur antidotoris.

DE SAMPYCHO, SIVE AMARACO EX
DIOSCORIDE, THEOPHRASTO,
ET ALIIS. CAP. LXXVII.

S A M P Y C H O N, Dioscorides inquit, herba est wo-
dūnlovos, sive multum ramosa, serpens per terram; folia
habens hirsuta & rotunda, similia Calamintha tenuifolia:
multum odorata & calida, quæ in coronis negligitur, Cyzi-
cenum & Cyprium laudatissimum. Secundum locum ha-
bet Aegyptium. appellatur à Cyzicenis & Siculis Ayaç-
kov sive Amaracum.

T H E O P H R A S T U S Amaracum in censu φρυγι-
νῶν sive suffruticum satiuorum ac coronariorum lib. 6. enu-
merat, & præstare ait, seminis copia, quod ἐνοποιοῦ, id est,
boni ac suavis est odoris; nasci semine et auulione: ex asti-
uis esse, vnguentisq; misceri.

P L I N I O lib. 21. cap. 2. auctore, Amaracum Diocles
medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus et Sy-
ria Sampycum: seritur vtroque genere, & semine & ra-
mo: copiosum Amaraco aque ac Abrotano semen.

V E R G I-

VERGILIUS Aeneid: I. Amaracum fruticem floriferum esse ostendit, sic scribens:

— vbi mollis Amaracus illum

Floribus, & dulci aspirans complectitur umbra.

Idem testatur Catullus in Epithalamio Iuliae & Mallij:

Cinge tempora floribus

Suaue videntis Amaraci.

GALENVS Amaracum et Sampsynchum differentes facit stirpes, de utroque locis agit separatis, & suas cuique tribuit vires Sed Amaracus Galeni Parthenium est: siquidem, ut Diocorides testis est, Parthenium quidam Amaracon vocant; & in libris de simpl. Medica. facult. Galenus nusquam Parthenij meminit.

PRO RRO Sampsynchum, ut Galenus ait, tenuium est parvum et digerentis facultatis; desiccata et excalvata tertio ordine. Diocorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropticis in morbi initio; & vrina difficultate, ac terminibus laborantibus: arida vero folia cum melle apposita, tollere fugillata, & menses ducere subdita; ad Scorpionumictus cum sale et acetato imponenda; ad luxata vero cum cerato excepta, & similiter cedematis; ad oculorum vero inflammationes cum tenuissima polenta farina apponenda: misceri acopis & malagmati calfacientibus.

DE MARO VULGARI, SIVE CLINO²

PODIÖ. CAP. LXXVIII.

Quod à plerisque modo Marum nominatur, frutex parvus est, odoris admodum suavis, sesquipedem aut duos dodrantes altus: surculos habet tenues, ramosos, lignosos, et foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris folijs similia, sed albitantia, cädidiora, & aliquantulum mariora,

maiora, ac in summo veluti lanuginosa capitula, & ambientes similes verticillos; è quibus perpusilli flosculi exerunt albidis: radices tenues & lignosas. In Hispania passim una cum Stuccade locis aridis desertisq; gignitur: apud Belgas et alibi, non absque studio, et cura in hortis seritut. Aestate verticilli & capitula lanuginosa, cum floribus emicant.

M V L T I hac etate Marum vocant; Marium autem nequaquam est, verum Dioscoridis Clinopodium. Clinopodium autem Dioscorides θάλυπον, id est, exiguum fruticem esse refert, φυγαδέωδη, siue surculaceum, duorum dodrantum, in petris nascentem, folia habentem Serpylo similia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis uti Marrubij. Cum qua descriptione haec odorata stirps satis conuenit. Surculacea etenim est, & ad duorum dodranum altitudinem aspergit; flores ita habet per verriculos digestos, ut quibusdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alijs in summo instar globosum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri folijs colore similia, nempe candidantia; qualia Serpylli esse Dioscorides ostendit, quando candidiora ea, quam Origanii esse ait: sunt eadem tenuia, veluti Serpylli esse Theophrastus testatur. Quæ omnia maximam huius stirpis cum Clinopodio similitudinem ostendunt. Appellatur verò κακιόποδος, à quibusdam etiam Cleonicum, Ocy-moides, Zopyron, Latinis Leptipes.

VIM autem, ut Galenus, Clinopodium excalfacienti obtinet, tum essentia subtili, et in tertio est, cum excalfacientium, tum resificantium ordine. Dioscorides bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsas, ruptas, et urinæ stolidicia; ducens menses: fœtus & aerochordonas ejcere aliquot diebus potum: alium idem sistere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrentibus in aqua.

DE ROSMARINO CORONARIO.

CAP. LXXIX.

CORONARIUS Rosmarinus frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: folijs crebris, oblongis, angustis, duriusculis, subtilis candicantibus, superius verò saturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex cæruleo albicantibus, è foliorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non aliè descendantibus.

IN Gallia, Hispania, & alijs prouincij locis sylvestribus & incultis nascitur; tantus eius in Narbonensi Gallia prouentus, vt haud temere aliud incola lignum vrant. In Italia hortorum sepit areas: Belgarum etiam exornat. Floret primo quoque Veris tempore.

Λισσωτίδα στεφανωματινὴ Græci, Latini Rosmarinum coronarium, nominant. Coronarius autem cognominatur, ad differentiam aliarum umbelliferarum Libanotidum. Libanotidum siquidem species complures sunt, quadam umbellifera, una nō umbellifera, forma ab alijs differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Rosmarin; & similiter Galli nuncupant.

CALIDVS autem & siccus Coronarius Rosmarinus secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; utpote ex terrestri quadam essentia copiosius admixta, compositus. Proinde et omnes vteri diuturnos fluxus sistit, et sanguinis profluvia suppressit. Conuenit etiam et presertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidag, causa malis: cerebrum etenim desiccant: sensus & memoriam acuunt: neruosas partes confortant.

SERAPIO Rosmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multum resiccare, testis est; & ex auctoritate Abis Mesuai, conferre, ait, coriza frigide cerebri.

Dios-

DIOSCORIDES regium morbum sanare tradit,
si quis ipsum in aqua coctum, ante exercitationem bibat;
deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

DE LAVANDULA. CAP. LXXX.

ODORATA & coronaria stirps lauandula est, sed
humilis, ramulos siue virgas profert tenues, quadrangula-
res, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa singula
genicula bina, oblonga, carnosa, veraque parte albicantia,
Rosmarini coronarij folijs multo longiora latioraq; & in
summo spicas oblongas tenues, floribus refertas ceruleis: ra-
dices lignositas in fibras diuisas. Spirant flores et folia copio-
sum capitq; impletentem odorem.

VNA huius species folijs est maioribus, crassioribus et
longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuiori-
bus: inuenitur & flores candidos habens.

VESTIVNTVR in Hispania et Narbonensi Gallia
plerique montes & campi deserti Lauandula. In reliqua
Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis sevitur. Iunio
ac Iulio flores exeunt.

ITALI maiores, Nardum Italicam, et Spicam, vul-
gariq; lingua Spigo nuncupant: minorem, Lauandam
& Lauandulam. Germania & Belgium vitramq; Lauan-
dulam et Lauendulam vocat: et maiore quidem Lauandu-
lam marem; minorem feminam: vulgo Lauender. Exi-
stimator esse Cassia odorata herba, cuius Vergilius subinde
meminit, ut Bucolicon Ecloga secunda:

Tum Cassia atque alijs intexens suauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et similiter Georgicon quarto, vbi agit de statione & se-
dibus apibus diligenda, apiariorq; constituendo, his verbis;

Hæc circum Casia virides, & olenia latè
Serpilla, & grauiter spirantis copia Thymbræ
Floreat.

EST tamen & alia Casia σύριξ siue fistula, quæ pas-
sim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur. Pli-
nius Casiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt au-
tem Theophrasto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum
candidum, folio carnoso, oblongo, figura quodammodo olea-
gino simili, odoratū: alterum nigrum, nullius odoris, radix
utriusque altè descendens, grandis. ramuli permulti, crassi,
lenti, germinant florent quodammodo post Autumni aquinoctium, &
multum denique temporis florent. Talis autem nequaquam
Lauandula est, quæ nec crassa est radice, nec altè descen-
dente, ramulis non lenti, & non Autumno, sed Aestate flo-
res profert; proinde etiam nec Cneori aliqua species.

EST autem Lauandula, potentia ac viribus calida sic-
caque, & ordine quidem tertio, tenuum item partium &
ex multis aëris spirituosisque partibus constans: frigidis ea
de causa capitis morbis quovis modo adhibita confert, &
præsertim ijs, qui non ex copioso humore, sed ex sola potissi-
mum qualitate originem ducunt.

PRO INDE et stillatitius eius liquor odoratus, et tem-
poribus ac fronti illitus, Catalepsi, leuiori hemiplexia, &
subinde comitiali morbo, ac non raro syncope laborantes
reficit. Sed ubi humorum copia adeat, præsertim sanguini
permixtorū, non sat is tutus huius vsus est: sicuti neque com-
positionis, quæ ex stillatitio vino in quo huiscemodi herbae,
flores, seminaue, et aromata quedam macerata sunt, consi-
citur; quam plerique temere & indifferenter exhibent.

NAM calidorum huiscemodi caput impletuum vsu,
& morbus intenditur, et æger in periculum inducitur: præ-
sertim quando sanguinis missio aut purgatio nō precesserūt.

Quod ideo monendum duximus, quia paſſim plerique medici indocti, & temerarij audacésque nimium phar-macopæi, alieq[ue] ſtolida mulieres ſtatiū ſimiles compoſitiones, & id genus alia non modò apopleticis, ſed & Catocho cum febri occupatis infundunt, quihiſ nibil po-tet peius dari, cùm plurimum obſint, & non raro iſpos & agrotantes perimant.

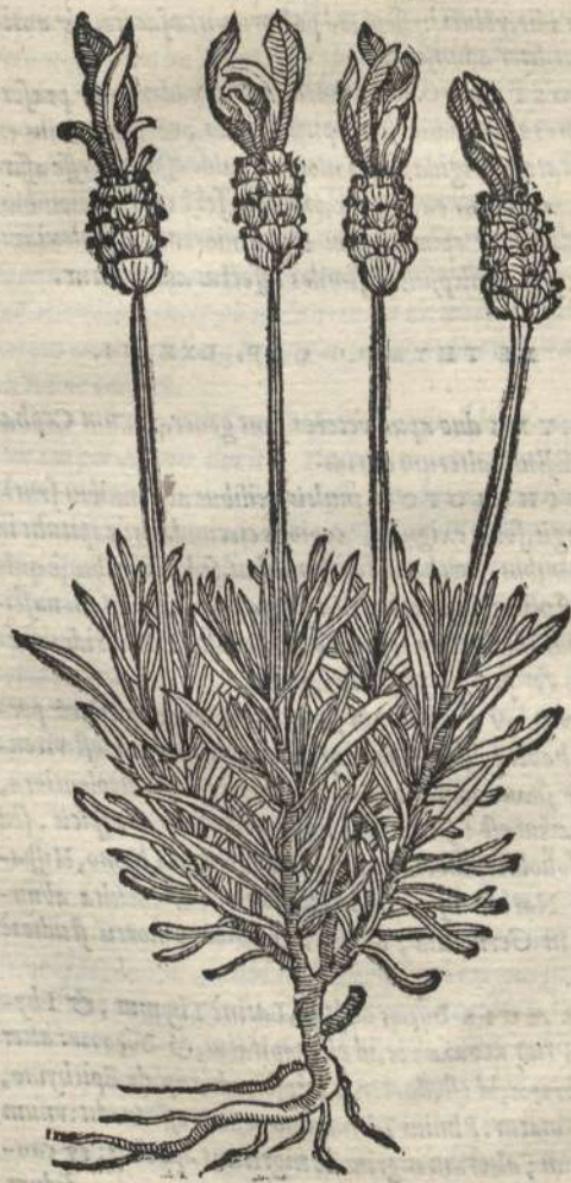
DE STOECHADE CAP. LXXXI.

STOECHAS caudice eſt vti Lauandula breui et li-gnoso, ſed tenuiore: ramulis ſive virgulis multis ac tenuibus; folijs circumueſtitis oblongis, angustis, candicantibus, mi-noribus quam Lauandulae, comantibus in ſummo capitulis, ſive ſpiciis dencis, compactis, breuibus et craſhis, è quibus flores purpurei & puſilli exeunt, & quædam eminentia foliola: ſemen in hiſ ſubnigrum: radices lignosæ.

HISPANIA, Narbonensis Gallia, & Stœchades iſula è regione Maſſilie, Stœchade herba ſive frutice re-dundant. In Germania ac Belgio è ſemine ſata prima & ſta-re facile adoleſcit; ſed hyeme, niſi intra aedes aut penuarias cellas transferatur, perit; Hyemis ſiquidem & frigoris im-patiens eſt.

A Diſcoride στοχας, ab alijs, ac à Galeno στολχας, per oī dipthongum syllaba ſecunda: Latimè Stœchas. Florem officinae Stœcados nuncupant.

CÆTERVM Stœchadis, Galenus inquit, temperies composita eſt, ex terrena eſſentia frigida exigua, unde ad-stringit; & extenuata altera terrena copioſiore, à qua vi-que amara eſt, ob utrorumq[ue] verò conuenientiam, obſtru-ctione liberare, extenuare, extergere, roborareq[ue] tum viſce-ra omnia, tum totū corpus eſt nata. Diſcorides decoctum eius

S 4

eius tradit, veluti hyssopi, ad pectoris vicia facere, & antidotis utiliter admisceri.

POSTERIORES medici Stoechadem, & praeferunt flores eius, aduersus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida causa morbos, valde efficaces esse affirmant: miscentur ea propter, omnibus ferè compositionibus, que aduersus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiā, Catalepsin, Epilepsin, & similes affectus adhibentur.

DE THYMO. CAP. LXXXII.

THYMI duo apud veteres sunt genera: vnum Cephaloton dictum; alterum durius.

CEPHALOTON multis exilibus ac tenuibus fructicat virgis, folijs exiguis & copiosis circundatis: capitulis in cacuminibus Stoechadis ferè similibus, sed minoribus, è quibus flosculi exēnt purpurei. In Creta insula copiosum nascitur: vnde illi Cretico cognomē datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scribit.

DVRIVS Thymum surculosum quoque est, & perpusilla habet foliola; colore quod vulgatissimum est virentia, & suave odorata; candida vero & graueolentiora, quod rarius est: flores vero non in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tenues. Huius generis Thymo, Hispanie & Narbonensis Galliae loca deserta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis studiosè colitur.

GRÆCIS Σύμος dicitur, Latine Thymus, & Thymum. Prior κεφαλωτός, id est, capitatus, & Σύγσιον: alter σκληρότερος, id est, durior, à Dioscoride, cap. de Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera esse tradit: vnum candidum; alterum nigrius ac nigricans appellat: & candidum

didum prestat ait, ac in collibus nasci; lib. 21. cap. 21. Vtrumq; ad durius genus referendum videtur, nam ut scripsimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia saturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgi Thymum Thymus; Galli, du Thym nominant.

THYMVM autem, ut Galenus tradit, in excalfaciendo exicandoq; in tertio statuendum est ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menses pronocat, fœtum euellit, viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone consert.

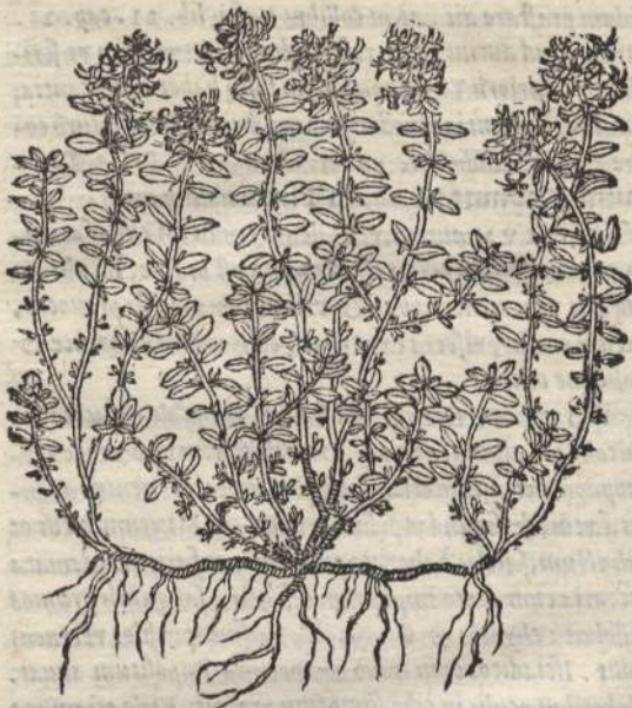
POTVM, Dioscorides scribit, cum sale & aceto puitam per aluum dicit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis et Asthmaticis prodest. Lumbricos ventris, menses, fœtus, & secundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli et delinictum, faciles è thorace excretiones facit. Oedemata recentia cum aceto impositum discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos & ἀποχορδίες sive pensiles verrucas tollit. Ischiadicos cum vino & polenta impositum iuuat. Hebetibus oculis in cibo sumptum prodest. Utile etiam præ condimento tempore sanitatis.

DE SERPILLO VULGARI.

CAP. LXXXII.

VULGARI Serpillo multi sunt exiles caulinuli, duramē et lignosi, nonnulli in rectum palmi altitudine surges, alijs repētes, et alicubi terræ superficii exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi similia: capitula in cacuminibus rotunda, è quibus flosculi exeunt, colore rubete purpurei, non raro etiam albidi: radices tenuissimæ ac fibrosæ.

NASCITVR pañim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præscriptim & fœcundo solo: subinde etiam

locis petrosis: & non modo in Germania aut Belgio, sed & in Italia ac Gallia sponte exit. Matthiolus apud Goritienses Saluatino monte copiosissime nasci refert. Tota ferè Aestuante floris eius prouentus.

GERMANI, Duendel, Kumel, & kienlin: Belg. Duendel, wilden Thymus, et onser Trouwen bedstroo: Galli, Pillolet: Officina, Serpillum; plerique vero etiam Pulegium montanum nuncupant. Et paſsim quidem Serpillum veterum existimatur: non tamen tam Serpillis, quam Saxifraga Dioscoridis respondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli viriusq; & ad Saxifragae descriptionem expendatur, exiguum Serpillis, plurimum vero Saxifraga simile esse comperietur. Primum etenim Serpillum

Serpillum, præter quod ramulis et folijs Origano simile est, in quantumcumq; altitudinem adminiculo sultum, aut vicinis stirpibus innixum crescit, & quandoque ex Ocymo per nimiam siccitatem mutato gignitur: alterum vero non serpit, et folio est Ruta, id est, Hyperici aut Cetaurij minoris (vt alibi ostendimus) longiore. Serpillum vero vulgare humile est, frutices non concendet, ex Ocymo non prouenit, & folijs est, multo quam Hyperici aut Cetaurij minoris, minoribus & brevioribus; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, folijs similibus. Ex his Serpillū vulgare, non Serpilli veterum aliquam speciem, sed Saxifrangam Dioscoridis esse, palam est. Saxifrangam enim, ait, esse herbam Thymo similem, in petris nascentem. Serpillum autem vulgare Thymum folijs & capitulis refert, & non raro in locis petrosum reperitur: propter eam squidem quam cum Thymo similitudinem habet, sylvestre Thymum & à Belgis, & ab alijs nominatur.

VERBA Dioscoridis de Saxifraga sunt. Σαξιφραγον, Saxifraga, οἱ δε σαξιφραγον, οἱ δὲ ἐμπετρον: ρωμαιοι σαξιφραγη, θάμνος εστι φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φύκενος, θυμῷ ἐμφερέns. hoc est, Sarxiphagon, alijs Sarxiphagon, alijs Empetrum, Romani Saxifraga, frutex est surculaceus in petris & asperis locis nasces, Thymo similis. Exemplaria quadam ἐπιθυμῷ ἐμφερέns legunt, sed emendantia θυμῷ habent.

Locus Dioscoridis restitutus.

FACULTATE autem Serpillum vulgare calidum et siccum est, tertio penè ordine; tenuium item partium & incidens: menses euocat; vrinam cit: calculos expellit; & in balneis ac fomentis adhibitum, sudorem euocat.

Eadem ferè de Saxifraga Dioscorides memoria prodidit: cocta, ait, in vino febribus opitulatur, straguria prodest: singulum sedat: calculos vesicae frägit: et vrinā cit-

DE SERPILLO EX DIOSCORIDE,
THEOPHRASTO ET ALIIS.
CAP. LXXXIIII.

S E R P I L L U M Dioscoride auctore , duorum est generum: hortense & sylvestre.

H O R T E N S E coronarium est , & odore Sampy-
chum refert: folia habet et ramulos Origani similia, multo
candidiora; iuxta sepes relicturn procerius assurgit.

A L T E R V M non serpens sed erectum, ramulos emit-
tit tenues surculosos: folijs resertos Rutae similibus, angu-
stioribus tamen, oblongioribus, durioribusq; : flores gustu
acres, odore suaves: radix inutilis. Nascitur in petris effica-
cius, & magis excalfaciens satiuo.

T H E O P H R A S T V S de historia stirpium, lib . 6.
Serpillū tradit ex suffruticibus esse , lignosis ac coronarijs:
ac ramis & folijs tota sua natura odoratum, veluti Hele-
num & Sisymbrium; apud nonnullos etiam Thymum pe-
nitus redolere: summa terra adhaerere; radice multifida
torridaq; peculiarem illi auctorē germinum ; quippe cum
in quantumvis longitudinis procedere valeat, nactum ad-
miniculum, aut iuxta sepes aliquas satum: squalorem pati,
atque aqua paucā indigum: nasci ex Ocimo per immodi-
cam siccitatē degenerante; lib. de causis quinto, Ocimo
videlicet ipso, minoris folij, sed odoris posterioris factō. Vnde
colligendum, Serpillum Ocimo esse odoratius & folijs mi-
noribus.

S Y L V E S T R E Serpillum idem , quoddam esse ait,
quod deferentes ex montibus serunt, ut apud Sicyonē fieri
solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto : apud alios
vero, ut in Thracia, mōtes & plana omnia Serpillo scatere.
Sylvestre autem istud, à Dioscoridis sylvestri aliud est: sola
et enim

et enim cultura ab hortensi differt: veluti Theophrastus ipse ostendit ex montibus translatum seri referens.

DIOSCORIDI aduersatur Plinius lib. 20. cap. 22. ubi sylvestre ait serpere, satium vero minimè. Serpillum, inquit, à serpendo putant dictum, quod in sylvestri euenit maximè in petris. Satiuum non serpit, sed ad palni altitudinem increscit.

M E M I N I T Serpilli Aelianus variae historiae lib. 9. & ipsum inter flores numerare videtur. Dionysius Iunior, inquit, in Locresium urbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, easq; Rosis, Serpillis, alijsq; id genus floribus strauit. Vergilius tamen Bucolicon ecloga secunda, Serpillum herbam esse manifestissime testatur his verbis:

Testylis & rapido fessis messoribus astu

Allia, Serpillumq; herbas contundit olenteis.

E X quo loco colligendum sunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum esse, quod videlicet non aliud passim in Italia sponte gignatur: quasi nullibi quam in agro reperiri, & non in in hortis seri potuisset.

S E R P I L L U M autem Gracis ἔργον καὶ ἔργον dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilatum nominatum affirmat, ut vero Plinius Valerianus ab iisdem Laurio nuncupatur.

E X C A L F A C I T vero usque adeò Serpillum, ut Galenus dicit, ut et menses & vrinas moueat: gustu multum est acre. Prodest etiam, uti Dioscorides addit, ad tormenta, rupta, conuulsa, iocinoris inflammations, & ad serpantium morsus, & potum, & impositum; capitis dolores mitigat coctum rosaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, sed & phreneticis conuenit: sedat & sanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto succus eius.

S A T I V I . Ocimi species magnitudine differentes duas sunt vulgares, amba surculosae, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuisis. Et maior quidē folia haber lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herba magnitudine & forma similia: minor verò minora: viraque splendida, & dilutè virarentia: flosculos exiguos, colore vel candidos, vel obscurius purpurascentes: semen exiguum, nigricans: radices oblongas duras non absque adhaerentibus fibris: odor viraque similis, nisi quod maioris, species quedam reperiatur, qua Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

M A T T H I O L V S præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiiri, memoria prodidit, folijs Amaranti maioribus, longis, latis & crassis, Curea mali folijs similibus.

S E R I T V R . Ocimum in hortis & in fæcilibus; celerimè, ut Theophrastus auctor est, prouenit. Quod Soli expositum est, eodem teste, transi in Serpillum; quia vehementius siccatur; folio namque minus, odoreq; vehementius redditur. Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.

Oxymo, & per ω prima syllaba οξυμον Græci appellant; nonnulli etiam οζιμον: Latini Ocimum. Differt ab Ocymo quod ostendimus in Frumentorum historia, pabuli genus esse, & ad differentiam huins per υ secunda syllaba scribitur; tametsi & per υ , odoratum Ocimum quandoque scriptum reperiatur. Recentiores Basilius, Latinè Regium id est, quoque nominant: Officina, Basilicum: Germani, Basilgen, Belgæ, Basilicom: Galli, Basilic: Itali, Basilico,

Basilico, et quod minus est, Basilico gentile: pleriq^z, Basiliq^z Gariophyllatum hoc vocant.

O C I M V M autem, auctore Galeno, ex secundo quidem est ordine excalafientium, sed humiditatē habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non est ut intra corpus sumatur: sed foris adhibitum ad digerendum concoquendumq^z idoneum est.

D I O S C O R I D E S Ocimum, ait, si multum edatur, visum hebet at; aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, sed aegrē conficitur: impositum tērē cum polenta & tenui farina, rosaceo & aceto inflammationibus medetur, & Draconis marini ac Scorpionis plague, per se & cum vi- no Chio, oculorum doloribus. S V C C V S oculorum caligines purgat, & desluxiones exiccat.

S E M E N potum prodest atram bilem colligentibus, supiriosis, et vrinā difficultate laboranib; facit idē sternutationes frequentes, si per nares attrahatur: idē ipsa herba facit. Claudere autē oculos oportet, sternutatione urgente.

S V N T qui Ocimum vitant, & non edunt; eo quod commansum & in sole positum vermiculos gignat. Aphri adiūcunt eos qui à Scorpione icli sunt, & ipsum comedērunt, absque dolore permanere.

R E C E N T I O R E S , inter quos Simeon Zethy est, Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodesse: semen cardiatis affectibus succurrere, animi mœrorē ab atra bile ortum discutere, & hilaritatem letitiamq^z procurare.

DE OCIMO SYLVESTRI VVLGARI
SIVE ACINO. CAP. XXXVI.

Q VOD recentiorum plerique Ocimum sylvestre nun-
cupant, cūliculos promit complures quadrangulares in-
firmos;

T

firmos, terram versus reclinatos: folia ex interuallis bina contra se posita, parua longiuscula ac latiuscula, aliquantulum hirsuta & aspera, vix & caulinuli: flosculos è foliorum sinibus excentes, paruos, orbiculatim caulinulos ambientes, colore è candido nonnihil purpurascētes: semen exile: radices fibris coherentes. Odore herba hæc multo quam Ocimum est infirmiore; utpote exili ac obscuro, sed tamen cum grauitate quadam non insuauit ad Calaminthes aut Ocimi accedente. Exit multis Germania ac Italiæ locis sua sponte, præsertim incultis & arenosis. Aestate tota floret, & non raro Septembri etiam mense.

O C I M U M sylvestre, ut diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum sylvestre Plinio, alijs est Ocimastrum & ὄκιμονδες. Ocimoides vero multum à præsenti herbula differt. Siliquas siquidem Ocimoides habet, Hyosciami siliquis similes, semine nigro, quale est melanthij pregnantes: huius autem semina minima sunt, et vasculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyosciami cytinis similitudinem habentibus: ita ut hinc herbulam istam, non esse legitimum Ocimum sylvestre sine Ocimastrum eridens sit. Quam ob causam ab alijs non pro Ocimo sylvestri, sed pro Clinopodio habetur: sed nec horum sententia laudanda videtur. Nam si propter florum secundum caulinulos ambitum, Clinopodium dici mereatur, multæ aliae eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Oruale, Ormuni, Lamij, Dictamni, & Marrubij species quadam, Pulegium, Salvia, Scordium, Melissophyllum, Sideritis, Galeni Alysson, recentiorum Bugula & Cardiaca, similesq; aliae, quarum omnium flores orbiculatim caulinulos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur. Nobis hæc herba Acino haud dissimilis videtur. Ac non etenim Dioscorides ait, πόση λεπίδες φορούσι herba;

bam tenuium fermentorum, coronariam Ocimo similem sed hirsutiorem & odoratam. Cum qua descriptione praesens nostra satis conuenit.

E A C V L T A T E autem aliquantulum calida est & sicca, non absque adstringendi vi ac potentia.

A C I N O N verò Dioscorides tradit, menses & aluum sistere potum, impositum verò Phygethla & erysipe-lata curare.

DE ORVALA. CAP. LXXXVII.

O R V A L A E species prior (cuius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit crassos quadrangulos, duos pedes longos, in alas divisos: folia & è radicibus multa, & secundum caules ex interuersis bina contrase posita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aspera, inæqualia, albicaniaqz, ac nonnnihil vti & caules hirsuta: flores forma florum Salviae aut Lamij, colore ex diluto ceruleo candicantes, post quos oblonga denticulata vascula pro siliquis, in quibus semē nigrum: radices verò fibrosas. Tota herba grauem fortēqz spirat odorem caput opplentem, & maturato semine intremit, quod altero fit à satione anno. Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.

G A L L I T R I C U M Officinae nuncupat. Dicitur & Oruala sive Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matrisalvia: à Gallis Oruale: à Germanis Scharlach: à Belgis Scharleye. Falluntur qui Alecto-rolophon existimant. Alteorolophon in Frumentoru siquidem historia multum ab Oruala differentem ostendimus. Videtur autem hec Oruale species, Horminum sylvestre, quod Dioscorides ait, viribus magis pollere. Inter oes eten-

T 2 nim

nim Oruale ac Hormini species, nulla odore aut viribus
hac potentior est.

ALTERA Oruale species, caules habet similiter qua-
drangulares, sed proceriores, bicubitalis videlicet vel al-
tiores: folia quoque aspera, nigriora tamen ac minoria:
flores similes colore purpureo rubentes: radices vii prioris.
Odore h&c minus præstat, omnino exiguo prædita: rara
est. Floret eodem quo prior tempore. Baccharim esse, sunt
qui putent; eorum autem sententia quam sit probanda,
ostendet Baccharis descriptio, quam à subsequenti proximi-
mum dabit caput.

TERTIÆ Oruale, caules quoque quadrangulos &
nonnihil hirsuti sunt: folia per ambitus ferrata, Oruale
prioris similia, sed minoria: flores lutei: semen sufflauum ni-
gricans: radix fibrosa, durabilis natura, & multis annis
permanens. Apud Belgas à nonnullis in hortis seritur; in
Alpibus autem Italiae iuxta Tridentum sponte gigni fertur.
Aestate floret. Horminum luteum & Horminum Triden-
tinum à plerisque appellatur.

POTEST his, & quarta addi species, que pro sylue-
stri Hormino à Fuchsio depingitur: caulinis huic breviores,
caterum hirsuti quoque & quadrangulares: folia mi-
nora, oblonga, profundius incisa: flores cœrulei: siliqua per
maturitatem deorsum nutantes: semen nigricans: radices
similiter nigrae & fibrosæ. Fuchsius in Germania pañim
ait, omnia prata exornare, suaq; sponte in ipsis nasci. Tempore
florendi cū superioribus conuenit. Oruale et Hormini h&c
quoq; species, sed iners, et nullius facultatis esse videtur.

AT prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida
& secca est ordine tertio; menses modo quoquis sumpta mo-
uet; secundas ejicit: ceruisia aut vino permixta ebrietatem
facit, caput q; implet.

ANTHONIUS Mizaldus semen vtile tradit, ad excutiendam ocolorum caliginem, et educēda ea, qua in illos inciderunt: in oculū siquidē immissum, et multa reuolutio-
ne circa bulbū eius circumductū, tandem humore prægnās,
et tenuibus membranulis ac sordibus onustum elabitur.

DE HORMINO, CAP. LXXXVIII.

HORMINVM Oruale etiam quedam species est,
sed reliquis minor, caules promit complures dodrātem aut
pedem altos, angulosos similiter, subhirsutos: folia lata, ro-
tundiflora, subaspera, Oruale multo minora, Marrubij
serè similia, quorum quatuor aut sex superiora, purpureo
nigra Viola colore, sed tamen dilatiorē emicant: flores iu-
xta folia caulinulos ambientes, colore purpureo diluto al-
bicantes: semen exiguum oblongum nigricans, in oblongis
receptaculis, veluti siliquis, quæ maturato semine radicem
versus spectant: radicem longam, tenuem, non absq; fibris.
Peregrinum Belgio Horminum est, et aliunde in hortos il-
latum. Aestiu mensibus florum eius productio, semen in-
terea maturatur. Οφιονος Graci: Latini Horminum
& Geminalem appellant.

CALIDVM autem, vt inquit Paulus Aegineta, Hor-
minum est, mediocriter siccum et abstergens. Hormini se-
men, Dioscorides ait, puratur cum vino potum Venerem
excitare: verū cum melle, argema et albugines ocolorum
depurgat: cum aqua impositum cœdemata discutit & acu-
leos extrahit. Idem herba imposta facit. Galenus in libris
de Alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque,
ait, frīxo vtuntur, deinde eatenus lenigant, vt farina
euadat; mel quoque ei admiscent. Parum in seipso haber
alimenti, vt quod mediæ inter Erysimum & Cuminum
sit nature.

T 4

DE BACCHARE, EX DIOSCORIDE ET
ALIIS. CAP. LXXXIX

BACCHARIS, auctore Dioscoride, odorata et corona-
ria est herba, cuius folia τραχέα; id est, aspera, alias δα-
στέα, hoc est, densa sunt, magnitudine inter Violam et Ver-
basum media: caulis angulosus, cubitalis, subasper, παρε-
φυάδας; id est, iuxta alnatas propagines habens: flores
purpurei, subalbantes, odorati: radices Veratri nigri simi-
les, odore Cinamomi. Amat aspera et squalida loca. Gracili
solo nec humido prouenit: Plinius.

Bάνχαις Græcè dicitur, aut πάνχαις quasi πάνχαι-
σις, ut plerisque placet: à quibusdam Nardum rusticum ap-
pellatur, vt Plinus lib. 21. cap. 6. testatur. Quin & ipse
Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum rusticum appellat. Sed
lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; statim videlicet,
vt quosdā errore falso Barbaricam eam appellare scripsit:
Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus est, qui Bac-
char, rusticum Nardum appellauere. Est enim alia herba sic
cognominata, quam Græci Asaron vocant. Idem eodem
lib. cap. 21. Baccharim quosdam Perpensam appellare ait.
Perpensa autem si Asarum est, veluti inter nothas & af-
scriptitias voces reperiuntur, non minus horum error, quam
priorum refellendus. Nam Baccharis & Asarum non pa-
rum differunt, vt Plinius testis est, & ex utriusque descri-
ptionibus collatis eidens. Proinde & perperam Officina
Asarum, Asaram bacaram nuncupant, nomine ex Asaro
& Bacchari composito; quasi idem sit Asarum & Bac-
charis. Qui error ex eo videtur manasse, quod inter nothas
Asari appellantiones, Baccharis vox etiam reperiatur: aut
quod Baccharim Crateuas Asarum nuncupauerit. Quod
siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequa-
quam

quam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarū Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, s^r vti Plinius ait, vocatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarū autem Cratene caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet.

A S A R U M odorata & coronaria est herba: caules Asarum Cra-
teue idem cum geniculati: folia das̄ea, id est, densa: flores purpurei:
radix boni odoris, similis Veratri nigri, odore Cinnamomo
similis. Nascitur in asperis & squalidis.

E x quibus verbis manifestissimum est, Asarum Cra-
teue idem cum Dioscoridis Bacchari, & ab Asaro eiusdem
esse differens: & male inter nothas voces Asaro Baccharis
nomen attributum: peius verò adiectum Asarum corona-
riam & odoratam esse herbam, quod inter notha, etiam
asscriptum reperitur.

M E M I N I T Baccharis etiam Vergilius in Bucolicis
ecloga septima, & non modò coronariam eam esse stirpem
ostendit, verum etiam fascini depulsoriam:

— Bacchare, inquit, frontem
Cingite, ne vari noceat mala lingua futuro.

E S T et Baccharis vnguentum apud Athenaeum lib. 15.
quod à Bacchari odorata herba nomine habere potest. Nam,
vti Plinius, vnguentia ex ea radice fieri solita, apud anti-
quos Aristophanes prisca Comœdia Poëta testis est.

C A T E R U M Baccharis, vt Paulus Aegineta paucis
complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit,
vrinam & menses citat. Folia ipsius cùm sint adstringen-
tia, fluxionibus opitulantur.

BALSAMITA coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam gratus est odor. Eius duo sunt genera, folijs multum differentia: Maior videlicet et minor.

^I MAIOR caulis assurgit rotundis, duris, sesquipedalibus: folia cius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi folijs ferè similia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis flosculis veluti corymbis, Tanacei ac Elichrysi modo in umbella coherentibus; quorum singuli ex multis exiguis staminibus luteis simul sarcitis, composti sunt; radices lignosæ, durabilis naturæ, non absque multis adherentibus fibris. Apud Belgas hortensis est, pañimq; etiam ab olitoribus colitur. Aestiu mensibus aurei coloris umbellas promit.

GERMANI, Frauwenkraut: Belze, Balseme; & earum officina Balsamitam, ac Balsamitam maiorem nuncupant. Est tamen & alia Balsamina, que et Charantia ac Momordica; item Balsaminum genere neutro, herba ab hac Balsamita differentes ac dissimiles. Matthiolus Men-tham Græcam nominat: alijs Saluiam Romanam; item herbam Lassulatam, Costum hortensem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariae. Sunt qui volunt Panaces Chironium esse. Plinius etenim, et vulgaria Theophrasti exemplaria Chironium Panaces folio esse referunt Lapathi, flore q; aureo, cuiusmodi haec herba est. Sed Dioscorides, & Nicandri interpres testem citans Theophrastum, folio illud aiunt esse Amaraci: cuius folium Balsamita nequaquam simile est.

² MINOR Balsamita colore, odore, sapore & flore in umbellis aureo, majorē refert: caulinulos promit numerosos, tenues, rotundos: folia parua oblonga, serrata, ac profundè incisa;

BALSAMITA MAIOR.

299

incisa; comam aurei coloris, sed corymbos minores: radices
vti prioris. Rarior h.ee est, nec alibi quam apud cognitionis
herbarum studiosos reperitur. Floret eode, quo præcedens
tempore. Balsamita haud dubio species minor est.

ITALI Giulam vocant: Valerius Cordus Menthiam
Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Menthiam,
Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Mesues:
alij Dioscoridis Ageraton esse volunt. Eupatorium autem
Mesues idem cum Auicenne Eupatorio est: vires etenim
virobique eadem: sed formæ descriptio in vitroque auctore
corruptissima: ut satis ostendunt Auicenne exemplaria, cuius
posteriora ex Bellunensis correctione, à prioribus hoc loco
multum differunt. Eupatorium autem Auicenne à Diosco-
ridis Eupatorio nequaquam differt; quod vulgo Agrimo-
niam nominat: herba ea notissima est, cum qua Balsamita
minor, siue Giulia similitudinis nihil aut perexiguū habet.
Ageraton verò hanc herbam esse, non est quoque verisimile.
Nā Agerato folia Dioscorides tribuit Origani: at Origani
folium subrotundum est: huius verò longum & serratum,
ab Origani forma multum differens; quod Giulam et
Ageraton dissimiles esse stirpes ostendit.

CÆTERVM Balsamita vtraque calida & sicca est
secundo ordine, cum amaritudine et adstringendi haud ob-
scura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conseruam
appellant, diurnis capitis doloribus matutino tempore
sumpta: defluxiones è capite reprimit ac resiccat: crudos
humores ad concoctionem perducit. Prodest item Cacexia
aut Leucophlegmatia laborantibus, præsertim in initio; ac
omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum est. Semen
non secus ac Santolinae lumbricos et ventris tineas expellit.

REMB. DODONÆI
AD LECTOREM

EPILOGVS.

V A N D O eam stirpiū quam concepimus historiam non elementorum serie , sed alia methodo , per genera vide- licet digerere , propositum esset , amice Lector , omni studio ac diligētia annisi su- mus , stirpes ipsas in genera- lissima quædam genera distribuere , ac per com- munissimas differentias diuidere : diuisas in libros aliquot disponere ; singulis libris non modò vnius generis , sed consimilium generum complures , suo tamen quæque ordine congerentes . In uno siquidem , flores herbasque coronarias , odoratas , tum & vmbelliferas coniungere curæ fuit : in alio radices , ~~ad dugnitas~~ siue purgandi vi præditas om- nes excedentem qualitatem habentes , cuiusmodi sunt deleteriæ & somnificæ , ac alias nonnullas . In frugum historia , præter frumenta , legumina- que , frugum vitia , palustres & aquatiles complexi sumus . Proximus locus oleraceis relictus est : po- sterior arboribus ac fruticibus . Concessa etiam pars est , in conditæ multitudini , quæ ad prima illa , commodè referri non potuit genera .

S i c autem digestam historiam , & iam olim vernaculo Brabantorum sermone , nec non Galli- co idio-

co idiomate editam, dudum in animo fuit Latinè conscriptam dare, sed dum impendentia negotia conatus nostros remorantur, nec integrum mox absoluere conceditur, proximum fuit per otium particulatum ipsam exhibere; ut in prefatione, frumentum, leguminum, &c. historię latius scripsumus.

I T A Q V E & nunc non opus totum, sed denuò partein eius, florum videlicet & coroniarum, odoratumque nonnullarum herbarum, historiam legendam communicamus. In qua flores quidem omnes, in coronas ac sertæ receptos, tum & reliquos, qui propter eam, quæ placent gratiam in hortis seruntur colunturque, contraximus: per paucis admodum exceptis.

F L O R E S autem nomino eas stirpes, quæ propter flores commendatæ ac gratae sunt: veluti radices Theophrastus appellat, quarū præcipue in radicibus vires sunt; herbas vero, in folijs eas habentes.

O M I S S I autem & præteriti illi modo flores sunt, qui ad alia stirpiū genera spectare videbātur: ut quam nostri Rosam Menapiam, siue Geldrensem nuncupant, Rhododendron, Rosa sera siue Hyemalis dicta, &c tales plerique, quæ ad consimiles, quarum species sunt, aptius referuntur.

R O S A etenim Menapia Sambuci aquatichi siue palustris species est, floribus multiplicibus, & in globum mali magni magnitudine coactis, ab alia vulgari flores in vmbellis faciente solum differēs. Appellat hunc fruticē Valerius Cordus Lycostaphyllum, & utramque speciem elegāter describit: feminam nuncupat, cui flores in vmbellis; marem multiplicibus flosculis, qui sterilis est.

RHO-

RHODODENDRVM frutex similiter est, quæ inter flores numeratū nusquam obseruare cōtigit.

R O S A hyemalis aut potius Autumnalis, Maluæ sativa species est, quæ ad oleracea genera pertinet.

Ancmone.

A N E M O N E simili de causa prætermissæ, ex acrum etenim herbarum genere sunt, Ranunculis haud multum absimiles. Vnius tamen hic iconem addidimus, satiæ nempe siue hortensis à Dioscoride nuncupatæ. Depingit Matthiolus tres aut quatuor satiuas, radicibus oliuis stantibus similes, folijs multis, multifidis. Sed hæc nostra folia habet per pauca, Coriandri & Ranunculi cuiusdam palustris similia: flores verò pulchro quasi diluto rubore purpureos, aspectu gratissimos: radicem vnius anni, oliuæ supinæ ac iacenti similem, non-nihil geniculatam; vetustiorem verò, omnino nodosam, ex multis veluti oliuis supinis congestam. Nascitur hæc in Germania nonnullis circa Rheum locis. Sylvestrē eius speciem Theophrastus ~~λειμώνιαν~~, id est, palustrē nominat. Floret hæc statim primo Vere. Fuchsius eā olim pro Ranunculi specie depinxit. Sunt qui Ranunculum phragmitem vocent. Flores eius aut lutei, aut candidi, aut purpurei.

H V I S autem historiæ editionem dum paramus, duarum ecce rarissimarum stirpium, & ad hanc operis partem pertinentium, ad nos icones dantur, Chrysanthemi videlicet Peruniani & Asphodeli palustris. Chrysanthemi Peruniani nobis communicauit integerrima ac honestissima domina Christina Bertolfa, à charissimo coniuge suo, clarissimo ac amplissimo viro D. Ioachimo

Hop-

Hoppero Regis consiliario ex Hispania sibi mis-
sam . Asphodeli autem palustris, misit multis mo-
dis ornatisimus ac nobilissimus D. Carolus à S.
Audomaro, dominus de Dranoutre , vir non mo-
dò stirpium, verùm & historiæ animaliū omnium
studiosissimus, idemq; peritisimus. Vtramq; au-
tem huic libro, coronidis vice addendam putau-
mus. Nequaquam enim tam celebris & admiran-
dæ magnitudinis floris imago ; aut tam peregrini
Asphodeli præmittenda videbatur.

E A D E M verò occasione & aliarū quarundam
rarissimarum icones adiuximus priùs non editas;
vt pote Cirsij, Campanæ Lazuræ à recētioribus ap-
pellatae, Panici Indici, & cuiusdam speciei Panacis;
quas stirpes, licet ad hanc florum historiā nō per-
tineant, in notitiam tamē adduci incommodè ac-
cidere non potest. Stirpium siquidem cognitio-
nem augeri non m oddò pulchrum iucūdumque,
verùm vtile ac honestum.

E S T autem Chrysanthenum Peruvianum an-
nua quidem , sed admodum procera stirps : flos
pulcher & insolutæ magnitudinis. In Peru, aliis-
que quibusdam Americæ prouinciis repertū fer-
tur. Satum Madritij apud Hispanos in horto Re-
gio, ad pedes vsque 24. adoleuit: caulem promit
rectum brachij crassitudine: folia latissima: florem
Chrysanthemo aliquatenus forma similē, sed am-
plissimum, Medius siquidem eius discus siue or-
bis pedem latitudine ad duas aut tres vncias ex-
cessit, singula verò ipsum orbiculariter ambientia
folia, floris Lilij purpurei maioris quodammodo
similia, sed maiora, auri luteo colore. Solem India-

Chrysanthemum Peru-
nianum.

num, quod Solis modo radiatus videatur, appellant. Visà hæc nobis stirps est in horto amoenissimo, ac variarum plantarum generibus refertissimo magnifici ac generosissimi D. Ioannis Brancionis, viri stirpium varietatis studiosissimi, cuius liberalitate ac benevolentia, non pauci flores huic historiæ accesserunt, qui alias non fuissent additi; utpote quos temere alibi, quam in eius hortis, querere fuisset. In huius dico horto, Chrysanthemi Peruniani stirps visa est, sed ad 10. aut 11. tantum pedes adoleuit: folia aliquantulum aspera, eius quod in Hispaniis natum fuit multò minor: floris non nisi rudimentum apparuit, idque hymene imminente; qua de causa ad perfectionem peruenire non potuit. Eadem verò stirps Patauij in Italia multò quam in Hispania procerior facta fuit, ad pedes etenim xl. siue palmos Geometricos cxx. adoleuit; & florem quidem perfecit, sed semen ad maturitatem non perdixit, ut ab excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso Patriotio Patauino in simpliciū palæstra exercitatissimo ac doctissimo accepimus; in cuius amoenissimo viridario enata fuit, qui etiā facultates huius cognoscere maximè curæ habuit. Nam pediculos foliorum teneros adhuc, pilisque derasis, in craticula decoctos, sale oleoque prius præparatos, esui suaves, & per quam gratos esse, euidenti experimento cognouit, & similiter ipsos quibus floris folia semenque insident calyces: quos & ipsius Cinaræ conis siue capitibus delicatores suauioresque in cibo esse scribit, & non minùs, verùm amplius, ἀργὸς τὰ ἀφοδίσια, ad quæ plurimum possunt, facere.

re. Quia in re industria ac diligētia eius commendari ac laudari satis non potest . dignus certe est, quem omnes docti, ac simplicis Medicinæ studioſi venerentur ac colant: cum propter diligentiam & industriam, quibus in simplicium ratorum & peregrinorū facultatibus perquirendis vtitur: tū vel maximè , quòd conatus multorum, qui circa hanc Medicinæ partem laborant , ingenuè etiam adiuuare conetur , & quām pluriū non rarō adiuuet, eorūque studia multū promoueat. Veluti ex ipsis P. A. Mathioli cōmentariis omnibus notissimū est, qui ipsis Cortusi opera maximum incrementū & haud exiguum splendorem sumperunt: vti pluribus locis Matthiolus ipse candide testatum reliquit. Potuissent & idem quoque historiæ nostræ testari, si absoluere & ad finē perducere eas licuisset. Non pauca siquidem ab eo & & rarissima & valde peregrina accepimus , quæ reliquis partibus , quibus seruantur , non exiguum auctuarium conferent, si aliquando eas absoluere ocium fuerit. Sed ad Chrysanthemum Petunianum excurrens redeat sermo. Existimari autem posset hic flos Plinij esse Bellio , si credibile foret , illa ætate Romæ vel visum , vel vlo modo agnatum ; per ambitum siquidē luteus est, & plus quām quinquaginta foliis, medius eius orbis cingitur. Talem etenim Plinius Bellionem esse, videatur innuere, lib. 21. cap. 3. Luteus, inquit, bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed verisimilius Bellionem omnino alium & minorem fore, & fortasse eūdem cum Bellide; ut non pauci eruditi suspicantur , qui hunc Plinij

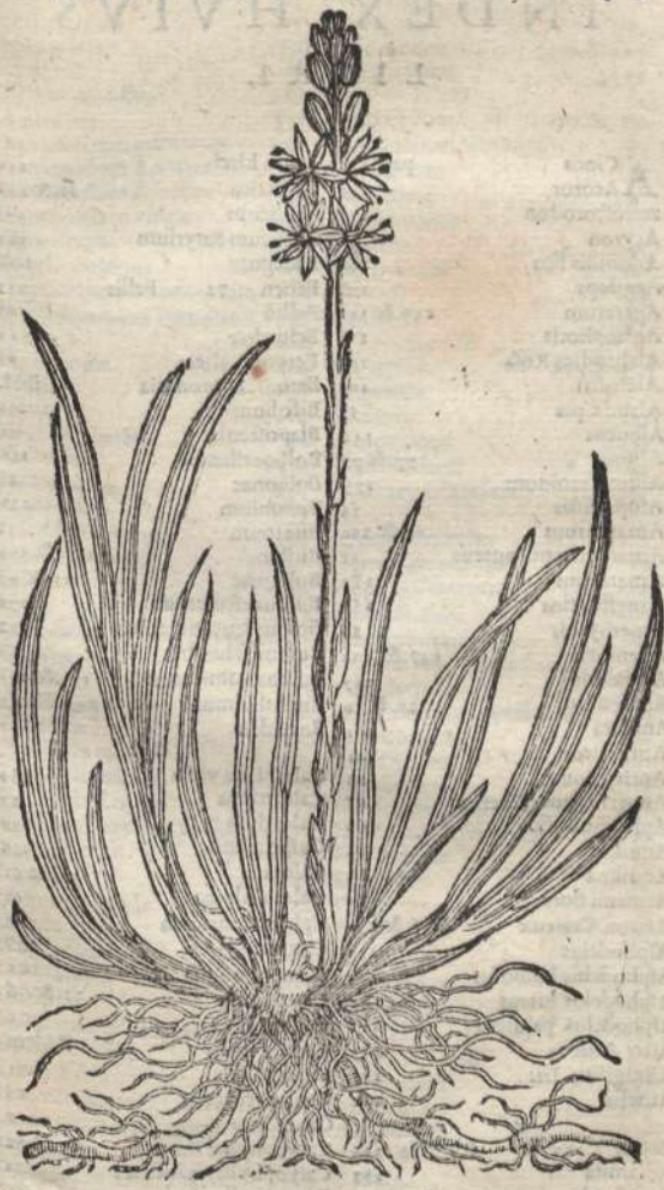
*Asphodelus
palustris.*

locum corruptum iudicant.

ASPHODELVS palustris folia promit pulchrè virentia, aliquantulum striata, Iridis aut Gladioli similia, sed angusta & dodrāte breuiora: caulem rectum pedalem, Asphodeli satis similem: flores è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, veluti Asphodeli, minores tamen, colore è luteo pallentes: semen perexiguum in oblongis acumi natis vasculis: radix longa, geniculata, non absque fibris, serpit Graminis modo. Reperitur huiusmodi Asphodelus locis humidis ac palustribus in Ericetis, haud procul à Brugis Flandriæ. Æstiuis mensibus floret. Anonymos vulgo est. Asphodeli esse speciem caulis cum floribus Antherico simili ostendit, tametsi folia Gladioli sint, aut Iridis. Et de his haec tenus.

AT in Florum historia, quid à nobis prestitum sit, qui æquum adhibiturus est iudicium, facile æstimabit. Nos vt in aliorum scriptis, sicubi veritati minus nitantur, eleuandis, nullis aut exiguis verbis utimur, ita in nostrarum lucubrationum commendatione non putamus inhærendum. Bene vale, Pridie Cal. Novemb. Anno 1567.

FINIS.

V 4

INDEX HVIVS LIBRI.

A

A	Cinos	pag. 190	Barba hirci	233
	Acoros	160	Barbarica	48. &c 296
	Acrosorodon	177	Basilicum	275
	Acyron	79	Basilicum Satyrium	225
	Adonis flos	146	Bedeguar	102
	Aegilops	177	Behen 72 Bellis	235
	Ageratum	264. &c 301	Bellio	309
	Aglaophotis	118	Beluedere	39
	Alabandica Rosa	102	Betonica altera	68
	Alabastri	101	Betonica coronaria	ibid.
	Alauda pes	57	Bifolium	230
	Albucus	141	Blaptiscula	52
	Alisma	77. & 79	Bolbocastanon	186
	Allium caninum	179	Bolbonac	25
	Alopecuros	34	Bubonium	239
	Amarantum	93. &c 260	Bucinum	19
	Amarantus purpureus	91	Bulbine	177. & 179
	Amaracum	170	Bulbonac	25. &c 27
	Amellus flos	259	Bulbus esculentus	179
	Amethystos	86	Bulbus leucanthemus	183
	Anemone	247. &c 304	Bulbus sylvestris	187
	Anthemis	237	Bulbus vomitorius	171. &c 195
	Anthemum	39. &c 50	Bupthalmum	240. &c 247
	Anthera	101	Buzeiden	227
	Anthericos	141		
	Antirrhinum	84	Calathiana viola	34
	Antirrhinum sylvestre	27	Calcarippa	57
	Aphricanus flos	62	Calendula	59
	Aquileia	32	Callionymos	136
	Aquilina	84	Caltha	59. &c 61
	Armenii flores	70	Caltha Alpina	62
	Asaron Crateuæ	296. &c 297	Caltha Aphricana	64
	Asphodelus	139	Camomilla	237
	Asphodelus bulbosus	144	Campana Rosa	102
	Asphodelus luteus	144	Campanula	31. &c 36
	Asphodelus palustris	312	Canina Rosa	102
	Aster Atticus	257	Canina fentis	ibidem
	Astragilis Iris	155	Canitubus	102
	Aurelia	262	Canis cerebrum	86
			Cantabrica	68
	B			
	Baaras 219	Baccatis 296	Caryophyllei flores	66. &c 68
	Balsamita	298	Caryophyllei sylvestres	73
	Baptisecula	52	Caryophyllus Indicus	64
			Calisia	

	N	D	S	M.
Cafia	275	Cynosorchis	269. &c	225
Centrum galii	291	Cynospastos		119
Cepa agraria	188	Cynorodon	102. &c	126
Cetucaria	31	Cypirus Plinij		163
Chamæcyprissus	267		D	
Chama iris	154	Damasonium	77. &c	79
Chamemælum odoratum	242	Damasonium Nothum		81
Chamemælum Romanum	244	Delphinium		57
Chamemælum sylvestre	238	Desiderium		76
Chamemælum vulgare	235	Dichomenion		318
Chaucetrepa	57	Digitalis		40
Chrysanthemum	153	Digitæ citrini		229
Chrysanthemum odoratum	241	Dipcadi		175
Chrysanthemum Peruvianum	307	Dulcisida		318
Chrysitis	164		E	
Chrysocome	262. & 264	Elichryson	260. &c	162
Cistus	107	Empetron		183
Cistus	110	Entaticos		213
Clauellata herba	18	Equitis calcar		55
Cleonicon	273	Eranthemum		244
Clinopodium	271	Eupatorium Mefusa		302
Cneorum	277		F	
Color ferrugineus	127	Ferrugineus color		127
Color Silis Attici	15	Flores Armerij		70
Columnaris	39	Flores qui dicantur		302
Coma	232	Flos Adonis		246
Comosandalos	114. & 130	Flos Aphricanus		62
Concilium	40	Flos Caryophylleus		66
Condifi	76	Flos Creticus		76
Consecratix	130	Flos Constantinopolitanus		74
Consiligo	249	Flos Cornicis		74
Consolida media	257	Flos Cyanus		50
Consolida minor	256	Flos Cyanoides		55
Consolida Regalis	57	Flos frumentorum		52
Constantinopolitanus flos	74	Flos Hierosolymotum		76
Cornicis flos	74	Flos Indicus		64
Corymbe	46	Flos Louis		45
Coftus hortensis	298	Flos Micaualus		54
Cotula alba	240	Flos Petilius		64
Cotula foetida	238	Flos pothus		76
Cotula lutea	241	Flos Regius		55
Crocus	168	Flos Roseæ		302
Cuminum sylvestre alterum	59	Flos Solis		228
Cyanoides flos	55		G	
Cyanus flos	50	Gallitricum		292
Cyanus minor	52	Geminalis		294
Cyclaminos tertia Plinij	139	Genicularis		46
Cyix	177	Gilarus		285
Cynapauxis	104	Githago		50
Cynosbatos	103. &c 104	Gith ex fegete	ibidem	
			Giula	

	I N D E X.	
G iula herba	101	L
G ladiolus	161	Ladanon 110
G ladiolus vegetalis	163	Lanaria 76
G ratia Dei	115	Lasiliata herba 298
		Lauandula 275
		Laurio 285
	H	
H aftula regia	141	Leptipes 273
H elianthe	111	Ledon 110
H elianthemum	ibidem	Leo 86
H eliocalis	313	Leoustromion ibidem
H elleborastrum	210	Leucanthemum 237
H emerocallis	334	Leucanthemum odoratū 242
H erba casta	118	Leucoion album 19
H erba clauellata	18	Leucoion bulbosum 21. & 199
H erba D. Mariæ	298	Leucoion luteum 21. & 23
H erba lasiliata	ibidem	Lilialis 150
H erba siminina	86	Lilium 128
H erba Trinitatis	18	Lilium agreste 135
H erba tunica	68.72. & 77	Lilium cæruleum 36
H ieris *	150	Lilium conuallium 136
H ietibulbus	168	Lilium non bulbosum 132
H itci barba	232	Lilium luteum 134
H orminum	294	Lilium marinum 135
H orminum sylvestre	291	Lilium purpureum 124
H yacinthus	124. 151. & 171	Lilium sylvestre 130
H yacinthus non scriptus	171	Linaria 89
H yacinthus scriptus	124. & 127	Lingua ceruina 163
H yacinthi spurijs	175	Litum 168. & 192
H yacinthus orientalis	172	Lucernula 45
H ypocistis	107	Lunaria 27. & 118
	I	Lunaria Græca 27
I acea	18	Lunaris 118
I anthina vestis	14	Lupi 151
I asione	39	Lychnis coronatia 43
I dæus dactylus	118	Lychnis sativa 45
I nguinalis	259	Lychnis sylvestris 46
I ntibum agreste	48	Lychnitis 43. & 45
I ouis flos	45	Lycopersium 45
I ris	146	Lycostaphylos 303
I ris Afragalites	151	Lyon 79
I ris bulbosa	166	M
I ris cærulea	149	Maiorana 268
I ris illyrica	153. & 155	Marianna Rosa 49
I ris lutea	149	Marianna Viola 27. & 29
I ris sylvestris	156. & 157	Martagon 112
I ris sylvestris lutea	158	Marum 268. & 273.
I ris tenuifolia	151	Mater violagrum 14
I unonis Rosa	123	Matricaria 240
	K	Matrifolia 291
K eyti	21. & 23	Medion 29
		M er

	I N D E X.		
Melandrium	241	Pothus flos	76
Melanthium ex Tritico	50	Prænestina Rosa	102
Menion	118	Pseudo acorus	158
Menogenion	118	Pseudo Alphodelus	141
Mentha corymbifera	301	Pseudo iiris	158
Mentha Graeca	298	Pseudo Melanthium	90
Mentha Sarracenica	ibidem	Pseudo Narcissus	198
N		Pseudo orchis	230
Narcissus	188.& 190	Pulegium montanum	281
Narcissus luncifolius	191	Pytion	177
Narcissus luteus sylvestris	197	R	
Narcissus Marcelli	194	Radix Naronica	150
Narcissus medio luteus	188	Radix nautica	162
Narcissus medio purpureus	188	Rapum sylvestre	27.& 30
Nardus Italica	275	Rapunculum	33
Nardum rusticum	296	Rapunculum alopecuron	34
Naronica radix	150	Regius flos	35
Nautica radix	161	Raphanitis Iris	153
Nigellastrum	48	Rhizotomos Iris	ibidem
O		Rhododendron	294
Ocellus	68	Rosa	94
Ocimastrum	48.& 290	Rosa canina	102.& 109
Ocimoides	48.& 273	Rosa cali	45
Ocimum	286	Rosa dominarum	45
Ocimum sylvestre	288	Rosa dunensis	103
Oculus bouis	240	Rosa fatuina	118
Oculus Christi	45	Rosa Graeca	99
Opalis grata	36	Rosa hyemalis	304
Ophrys	230	Rosa lunonis	129
Orminalis	223	Rosa pampinula	103
Ornithogalum	182.& 184	Rosa Menapia	303
Ornithogalum Ruellij	186	Rosa spinicola	102
Orontium	87	Rosa syluatica	109
Oruala	291	Rosmarinus coronarius	274
Osyris	39.91	S	
Othonna	64.& 65	Salvia Romana	298
Oxyacantha	103	Sampyicum	269.& 270
P		Santolina	265
Fœonia	113	Saponaria	48.& 77
Palma Christi	227	Saxifrangon	283
Panaces Chironium	298	Satyrium	207. & 223
Panion	223	Satyrium basilicum	215
Parthenium	240	Saxifraga	283
Pedua	64	Scarlate	72
Petilius flos	ibidem	Scarica	292
Perpensa	296	Sclarea	ibidem
Fesalaudæ	57	Scorzonera	232
Phlogion	18	Selenion	118
Phyteuma	39.& 87	Selenogenion	ibidem
Pneumonanthus	36	Semen lantum	267
		Semen	

	I	N	D	E	X.	
Semen contra lumbros	267	Tulipa				204
Serapion	223	Tunica herba				68.7. & 77
Serpentaria	235		V			
Serpillum	254	Vaccinium				25. & 174
Serpillum vulgare	231	Venera radix				165
Setaniuum	277	Venusta minor				26
Silis Attici color	23	Veratrum nigrum				247
Singentiana	262	Vetonica agrestis				72
Sifynrichium	264. &c 277	Vetonica altera				65
Sol Indianus	308	Vetonica coronaria				ibidem
Solsequium	61	Viburnum				101
Spongiolæ Rosarum	202	Victorialis rotunda				163
Sparganium	256	Victorialis longa				ibidem
Spatula	251	Viola alba				19. & 23
Spatula foetida	255	Viola alba bulbosa				199
Spica	275	Viola autumnalis				36
Stœcas	278	Viola Calathiana				54
Stœcas citrina	268	Viola flammea				29
Superba	69	Viola hyemalis				25
		Viola latifolia				25. & 26
Tanacetum Peruvianum	64	Viola Mariana				27
Taura	46	Viola Martia				14
Testiculus canis	209	Viola matronalis				23
Testiculus hirci	216	Viola nigra				23
Testiculus Morionis	213	Viola parietina				23
Testiculus odoratus	223	Viola peregrina				25
Testiculus Serapias	216	Viola purpurea				16
Thlaspi Crateuæ	27	Viola Saxatilis				23
Thryallis	43.45. &c 52	Viola tricolor				17
Thymum	280	Violaria				14
Thymum sylvestre	283	Viperina				235
Thyrsus	79	Vnguentaria				161
Tinearia	262	Vnifolium				157
Tora	46	Vrinalis				98
Tota bona	291	Vuularia				38
Tragopogon	232		X			
Tragorchis	216	Xyris				156. & 157
Tricolor Viola	27		Z			
Trifolium Satyrium	207	zophyron				875
Tribitatis herba	28					

ERRATA.

Pag. 21. lin. vltima. in singulis, flores 18. 30. odore, vere 28. 25. superiores, flores prioris. 64.7. Peruvianum. 86. 17. cœntropœcœv. 88. PHITEVMA. 129. 4. Phœbus. 161.23. rubente splendentes. 166. 13. elegantis. 25. & forma floris. 177. 22. acroscorodou. 184. 19. Ornithogalon. 28. Cachryos. 188. 23. bulbos. 24. aut odore. 207. 19. ὄρνιθογαλόν. 208.4. Opisthotonon. 226.5 A T Y R I V M . B A S I L I C . P R I M V M . 273. 23. Ocimoides. 203.29. Lycostaphylum.

INDEX GRÆCARVM
VOCVM.

Α	Α	Ε	
Αγλαοφάγης	pág. 118		
άρχοντας	187	Ελεύθερος	262
εποδεστος	45	έλευθερος	260
άποδεστος	118	έμποτρον	283
έκινος	290	έργοντας	285
άπορος	161	ερωδρόνον σαζίριον	207
άπολιτος	45		
άποφεντον	270	ημεροκαλλής	126. &c 134
άπορεστος	93. &c 260	ημεροκαλάχτον	135
άποδευτος	86	ηραθέμαν	217
άποκτόνος	163		
άπόρριπτον	86	Ξαυματός.	150
άπορμος	237	Ξελπίδη	ibid.
άποθεμον φυλάσσει	50	Ξεσδόνιον	118
άποθετος	141	Ξυραλλής	43. &c 45
άποθετον τῶν ῥόδων	101	Ξύμος 280	Ξέρων 79
άποτηνοι	26	Ξύριστον	280
άποτικά θερητον	135		
άπυρος 192	ibid.	Ι	
άπορά πτηνὸς	163	ιασιστην	39
άποφθελος	259	ιδαῖος δάκτυλος	115
άποκτον	141	ιαρακοπόδιον	43
άπολην εὐες	48	ιαρις 150	ιερόβολος 168
άπορος	191	ιογ	14
	161	ιον περφυροῦ	ibid.
	256	ἱρες 150	ἱρες ἄγριστε 157
B		K	
Βάκχαις		καθεύδρον	150
Σαλλαμιον	45	καθέρον	ibid.
Σαστιλην	286	κακός 157	κακτός ibid.
Σεπτοκην	68	καλλέριμον	123
Σαλοκάσσων	187	κάλεπος	58
Σαλσιν	177	καρπός 89	κάστια 277
Σαλσος αἴρητος	135	κέιρον	68
Σαλσοσέμετηκος	192. &c 195	κεφάλια τῶν ῥόδων	101
Σαλσόνιον		κέσος ἢ κίσθος	109
Σουκράτον	219	κέστον	ibidem
Σούφθωνον	86	κέστορον	
	247	κεινοσύδειον	273
G		κεμὲν	232
γαρμανοπόδιον	45	καριοσάνδαλος	130
γαλικυσιδην	118	καρύμιστον	45
γαργύρηιον σύρια	30	κετυόθεμον	121. &c 135
		κέρνον	121
Δ		κέρινον σύριον	135
δελφῖνην	57	κέρινον σύριον	127
διάχυστος 58	ibid.	κέρινον πορφυροῦ	58
διάστοις		κέρινος 122	κρόνον 58
διάχυμην	45		170
	118	κρίκος	
			κύστος

ΕΝΔΕΞ.

πύκτης	52	II	
πυκαγούμεθλες	55	παίνια	118
χύτης	177	παισαιδή	ibid.
χύμονον σύγριση	59	παιφικέρωτος	ibid.
χυνανθέμης	240	παράλυσις	18
χυνοσότων	ibidem	πατίσιων	177. &c 204
χυνοκφέλεση	86	πιθήκηον	86
χυνόρροφος 102	χυνόσατος 103	πόθησις	76
χυνόσσρηχες	212	πορφυρανθές	126. &c 135
χύτηνος	109	P	
A		ρόβηθρον 109	ρόδον 101
λάζδον ή λάζδον	110	ροδόνια	ibid.
λάζδαν	ibidem	S	
λαφετές	48	σαρπίχον	269. &c 270
λαΐρηρον	121. 168. &c 192	σαρπίφραγγον	283
λαυκόθεμον	237	σατύριον Σαστικόν	227
λαυκίον	21. 177. &c 201	σατύριον ερυθρόντον	207
λευκάδιον καλλινον	13	σατύριον πρώυλον	ibid.
λιβανωτής σεφαγουματική	274	σελήνηον 118	σεκηγύρηνον ibid.
λιροκήτης 163	λιχνήτης 43. &c 45	σισιρίχον	164. &c 177
λίκος	151	σκηπτρον	46
λυχνίτης πύρισε	46. &c 86	στίχας ή σάχας	278
λυχνίτης σεφαγουματική	45	στρόβινον	76
λυχνήτης	ibid.	σύσσανδρον	58
M		T	
Μελάδιον 46	μέρον 269	ταΐριον	46
μεταχαιρόφυλλον	163	τρχηγόνατον	48
μεταχαιρόνιον	ibid.	τρχηπόνγων	232
μελαθότοι εκ τῶν πυρῶν	50	τρχηφύλχον	216
μελάδιον 34	μήνος 118	τρχηχόνον	31
μενιογένετον	ibid.	τρψιφύλλον σατύριον	207
μοιοφυλλον	138	T	
N		Σάκηθρος 58. 127. 129. &c 174	
Νέρκισσος	190	Στροκισίς 109	
Νέρην 38	Νηριάδειον ibid.	Σύσσηρον 269	
Z		Φ	
Ξύπης	157	Φόσγουσον	163
Ξύφιον	163	Φόξεζη φλέργον	19
O		Φύτευμα	87
Ωθόνη	65	X	
όχιμον	286	Χαμείαιολος	237
οπερτρίτος	150	Χριστοθεμον	237. 253. &c 260
όρωνον 294	όρηθρον αλον	186 Χρυσοσόμην	264
όρονέζ	118	Ψιχήτροφον	68
όρονέλλητ	ibid.	Ω	
όρηθρον 109	όρχης 223	Δικηρεσιδίς 48. &c 190	
όρχης σφαστής	221	Δικηρεσιδίς 286	
οσπρολέων 86	όυρανία 150		

*Hic liber nihil habet Roman.e Ecclesi.e fidei
contrarium, aut Reipub. offensuum.*

*Quod attestor Sebastianus Baer, Delphius,
insignis Colleg. Eccles. S. Marie Antuerpiens.
Plebanus.*